

Josef Jelínek: Znamení psychoterapie 2006
ISSN 18014542

Open Source není ideologie

Rozhovor s Janem Buchalem

V České republice vyhazujeme stovky milionů za komerční licence softwarových programů, miliony ze státního rozpočtu jdou na podporu bulvárních webů. Na podporu vývoje programů, které mohou používat zdarma všichni, tedy třeba i nevidomí, nezbývají peníze, stěžuje si zakladatel firmy Brailcom.

FILIP POSPÍŠIL

Jak jste se dostal k práci s Open Source softwarem, tedy k volně šířenému softwaru s otevřeným zdrojovým kódem? Potřebovali jsme tehdy v našem Nadačním fondu slepých provozovat funkční poštovní server a ještě nějaké další internetové služby. A tehdy, před jedenácti lety, nám někdo doporučil Linux. Pak jsem přišel na to, že opensourcový software by byl pro mne vhodný i jako pro nevidomého uživatele.

Vedly vás k orientaci na Open Source ještě jiné důvody?

Myslíte společenské, filosofické, ideologické a podobně?

Ano.

Takové důvody tam tehdy určitě nebyly, protože jsem pořádně o Open Source nic nevěděl. Až později jsem zjistil, že existuje projekt GNU americké Free Software Foundation a pan Richard Stallman [americký hacker, aktivista v oblasti svobodného soft-

waru a zakladatel projektu GNU – pozn. red.]. Začal jsem se o to trochu víc zajímat a samozřejmě mě zaujal ten nový přístup. Pokus o přerozdělení práv a povinností. To, že uživatel dostává větší svobodu, větší šanci si vybrat i své rozhodnutí změnit, že není závislý na konkrétním výrobcí. Právě fakt, že se počítače v devadesátých letech staly úplně nezbytnou součástí života, s sebou přinesl také vysoké riziko závislosti na technologiích a jejich výrobcích.

Přitahuje Open Source určitý typ lidí?

Práce na Open Source znamená, že vyvíjíte systém s otevřeným kódem, do kterého může kdokoliv nahlédnout a kdokoliv ho může použít. Musí ale zachovat původní podmínky, čili nemůže jej pak přeměnit na dnes nejrozšířenější uzavřený, proprietární software. To poskytuje i uživateli svobodu modifikace.

Ten, kdo hlásá, že je to cesta nového člověka, hlásá nějakou svoji ideologii. Slyšel jsem

také takové řeči, že se jedná o komunistické tendence, a podobné nesmysly. Jestli to někdo z toho chce udělat, tak je na omylu. Nemluví o samotném vývoji softwaru a vztahu mezi programátory a uživateli. Pravda je, že jsou zdrojové kódy otevřené. Pravda je, že jsou k dispozici zdarma. A pravda je, že každý může podle svého uvážení a schopností produkt ovlivnit. To je ta podstata. Pokud někdo říká, že okolo těchto principů vznikají nějaké sekty, tak mluví o něčem úplně jiném.

Jaké zvláštní výhody přináší Open Source pro nevidomé uživatele?

Jedná se o zásadní přínos. S proprietárními technologiemi či softwarem, tedy softwarem vyrobeným pod těmito licencemi, je problém, že sice existují nejrůznější čtečky či další nástroje, které mohou nevidomí využívat, ale jsou velmi drahé. Žádný takto postižený člověk nemá kupní sílu dost velkou na to, aby si je pořídil.

Pokračování na s. 14

obsah téma čísla: svobodu softwaru!

- 1 Open Source není ideologie. Rozhovor s Janem Buchalem**
- 16 Open Source: oko uragánu evoluce. Nová kultura sdílení / Šimon Formánek**
- 18 Jak se sdílí kniha. O svobodné kultuře a mediální diskusi / Adam Hazdra**
- 19 Meze otevřenosti. Informace chtějí být svobodné / Palo Fabuš**
- 23 Skládačky z cizí hudby. Piráti šedé zóny / Jana Kománková**
- 25 Ako nájsť v počítači slobodu. Zmysel Open Source a Free Software / Jan Husár**
- komentář**
- 5 Naše naděje s Obamou. Co čekáme od přítele v Bílém domě / Filip Pospíšil**
- báseň**
- 5 * * / Jiří Beran**
- literatura**
- 6 Sám sobě nepřitelem. O nové sbírce Slavomíra Kudláčka / Jan Štolba**
- 7 Čas lásky, čas boje, čas pochyb. Konfese Pavla Kohouta / Vítek Schmarc**
- 7 Experti, kde jste? Je tady nějaký pan Vogl / literární zápisník Petra A. Bílka**
- divadlo**
- 8 Tragická opereta jako divadlo doby. Osmdesátý devátý exit / Milan Černý**
- 8 Osmičky (a devítky) na divadle / –mič–**
- 9 Koláž z osudových polibků. Za Dubčekem do Fabriky / Martina Černá**
- výtvarné umění**
- 10 Resentiment, nebo pragmatismus? Tvrdohlaví po dvaceti letech / Radan Wagner**
- hudba**
- 11 Regenorchester XII: Town Down. Studiové album Franze Hautzingera a spol. / Petr Ferenc**

- 11 Pozná se hrdlička v kameni? / hudební zápisník Jaroslava Štastného**
- film**
- 12 Kam s tou kozou? / Lukáš Gregor**
- 12 V zrcadlech a za zrcadly / Antonín Tesař**
- 13 Proč ta Česká radost? Ivetka a hora / Tomáš Pivoda**
- rozhovor**
- 14 Stát Open Source nepodporuje. Rozhovor s Janem Buchalem / Filip Pospíšil**
- společnost**
- 19 Sentimentální politika / veřejné osvětlení Petra Fischera**
- 20 Orientálcova vzpoura. Saidova antropologie Západu / Pavel Barša**
- 24 Amerika vzhůru nohama. Reportáž z voleb v New Yorku / Dagmar Francíková**
- poezie**
- 26 Cervivé metafory / Wallace Stevens**
- galerie**
- 27 Ondřej Maleček / připravil Petr Vaňous**
- 28 nové knihy**
- 30 DVD a CD**
- recenze týdne**
- 31 Genocida jako umění fugy. Laskavé bohyně Jonathana Littella / Ondřej Kavalír**
- rubriky**
- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vyposlechnout**
- 5 zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí**
- 18 přešlap – Vskutku infantilní nápad / Karel Hvizďala**
- 24 par avion – z ruských novin vybral Ondřej Soukup**
- 29 odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp**
- 29 soutěž**
- 32 ovšem – glosy**

editorial

Vážené dámy a pánové, skoro všichni používáme počítač a skoro všichni chceme být svobodní. Ve skutečnosti nás ale zotročují ti, kdo si se státní pomocí patentovali a do velké míry monopolizovali jazyk, pomocí něhož počítač komunikuje a myslí. Říše svobodné kreativity a spolupráce je ale stále přístupná, jak nás ujišťuje Jan Husár (s. 25). Doporučuji se začíst do tématu tohoto čísla právě zde a doplnit jej filosofujícím manifestem Šimona Formánka (s. 16–17). Nepochybně držíte v ruce číslo bojující. Soubor o svobodu v digitální aréně, který má vážné dopady i na společenskou a politickou realitu, střídá pohled na politické boje i boje s minulostí Pavla Kohouta (s. 7). S politikou i s minulostí bojují též představení Políbila Dubčeka (s. 9) či Exit 89 (s. 8). Svědectví o podobě vítězství v aktuálním politickém boji v USA (s. 24) se snažíme rozvinout komentářem na téma, co bychom od něj rádi očekávali (s. 5). Mohlo by to být mimo jiné sdílení a obohacování, třeba i na pomezí intelektuální krádeže, které tak obohacuje současnou hudbu (s. 23). **Binární čtení!**
Filip Pospíšil

došlo

Znepokojenie

– občianska iniciatíva za zachovanie umeleckých žánrov vo verejnoprávnom rozhlasu. Rozhlas bol vždy veľmi efektívnym a intímnym sprostredkovateľom rozvíjajúcim emocionálne, racionálne i kreatívne danosti mladého človeka. Nedeľná rozprávka, rozhlasová hra pre mládež, večerníčkové rozprávky, ale aj umelecké a dokumentárne pásma pre mládež boli stimulom na rozvíjanie vlastného aktívneho postoja k realite.

Žiaľ, v súčasnosti sa väčšina umeleckých žánrov vytráca z rozhlasového priestoru. Drastické znížovanie počtu ročných premiér a obmedzovanie prostriedkov na výrobu, ako aj radikálne programové a personálne rozhodnutia nesúvisia len s nutnými úspornými opatreniami, ale predovšetkým s postojmi a prioritami riadiacich pracovníkov. (Presné údaje boli publikované v týždenníku Žurnál 24/2008.) Slovenský rozhlas prijíma dravý model súkromných rádii, ktoré sú zamerané na okamžitú situáciu, na aktuálnosť, ktorá sa však z dlhodobého hľadiska ukazuje ako krátkodýchá a krátkozraká. Aj medzi deťmi vzrastá brutalita, egoizmus, agresivita, duševné poruchy, necitlivosť, zameranie na

konzumný spôsob života... Nemyslíme si, že rozhlasové vysielanie dokáže priamo ovplyvniť tieto neblahé javy. Môže však vytvoriť atmosféru tvorivosti, azylu, pocit bezpečia a orientáciu na trvalé hodnoty.

Rozhlas by sa nemal dobrovoľne zbavovať ambícií byť spoločenským, umeleckým, kreatívnym, estetickým, morálnym generátorom v spoločnosti. Rovnako by sa nemal zbavovať svojich tvorivých pracovníkov, ktorí boli a sú garantmi umeleckej a kultúrnej úrovne programu. S hlbokým znepokojením sledujeme jednotlivé kroky vedenia Slovenského rozhlasu, ktoré ho vzdalujú od tohto jeho poslania.

Darina Abrahámová, Vilma Cipárová, Rudolf Dobiáš, Andrea Dobošová, Etela Farkašová, Ján Gallovič, Patrícia Garajová Jariabková, Peter Glocko, Milan Greguš, Erik Jakub Groch ad.

generace Petry Hůlové a Doroty Masłowské. Ale máte pravdu, dneska už to nemá smysl takhle rozdělovat, jenom kvůli oborům na univerzitě, jak říká docent Bílek.

Martin Stach

Ad Islámský svět neexistuje (A2 č. 43/2008)

Obsah rozhovoru je vynikající, škoda, že pan Mendel vzdal – jak sám v rozhovoru přiznal – osvětu ve vztahu k médiím. Bylo by jí potřeba. I když ho na druhé straně chápu. Komu by se chtělo vyčerpávat zbytečně síly, které může uplatnit jinak.

Anna

Ad Atentát na ikonu (A2 č. 44/2008)

Ikona je úplně vyprázdněné slovo. Na ikonu atentát neudělalš, protože kulka proletí a nůž projede. Václav Klaus chce být ikonou. Znakem něčeho velkého (českého státu) a zároveň přizemního (šelmu sedláka žádný pán neoklamě). Král i Jánošík. Myslivec i liška Bystrouška. Slepice i vejce. Milan Kundera sem nepatří. I když – jsem zvědavý, jestli se v Respektu dočtu o tom, že Salman Rushdie, Gabriel García Márque, Philip Roth, John Maxwell Coetzee, Nadine Gordimerová, Orhan Pamuk, Jean Daniel, Juan Goytisolo, Jorge Semprún, Pierre Mertens a Carlos Fuentes podepsali protest. proti „očerňovací kampani“ vůči němu.

Marek Válek

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO kódu předplatného

(kód viz s. 32)

titul, jméno, příjmení, organizace

ulice

PSČ

město

telefon

e-mail

Platbu provedu: složenkou A (lze hradit i převodem) / fakturou – uveďte IČ: _____ DIČ: _____ / prostřednictvím SIPO – spojovací číslo:

Kupon zašlete na adresu: SEND, Předplatné, P.O.Box 141, 140 21 Praha 4

Ad Mizející stopy imaginárního teritoria (A2 č. 45/2008)

Z odpovědí literárních vědců jsem pochopil, že středoevropská literatura je pojem historický. Hašek, Mann, Kafka, Gombrowicz, židovská literatura atd. A končí to Hrabalem v odpovědi Jana Čulíka. Já jsem s tím vlastně srozuměn i spokojen, ale přece jen jsem očekával Jáchyma Topola, Andrzeje Stasiuka, Jurije Andruchovyče, Andreje Blatníka, Jana Balabána a možná i knihu Američana Jonathana Safrana Foera Naprosto osvětleno. Autory v plné síle života. A to už vůbec nemluví o těch zcela nejmladších, jako je

UTEKLA VÁM A2JKA? V pražské kavárně Fra lze koupit kterékoliv číslo ročníku 2007 a 2008! Café & knihkupectví Fra, Šafaříkova 15, Praha 2, fra.cz

A2 kulturní týdeník

CharmMusic

MOGWAI

15/11/2008 19.30
DIVADLO ARCHA

Skotští MOGWAI, kteří patří mezi nejdůležitější představitele post-rocku na světě, zahrají v Praze vůbec poprvé v rámci turné k novému albu *The Hawk is Howling*. Na koncertě dojde také k jedinečnému spojení s dalšími skvělými hudebníky. Netradiční hudbu přinese projekt elektronika s post-rockovými kořeny Kierana Hebdena (známého spíše pod jménem *Four Tet*) s bubeníkem Milese Davise Stevem Reidem. Dalším výtečným jménem line-upu koncertu je skotský objev loňské sezóny *The Twilight Sad*, kteří patří do stáje vydavatelství *Fat Cat Records*.

SUPPORT: THE TWILIGHT SAD

VERY SPECIAL GUEST:

KIERAN HEBDEN AKA FOUR TET + STEVE REID

WWW.STIMUL-FESTIVAL.CZ

PARTNEŘI

Ministerstvo kultury
České republiky

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

his VOICE

houser

freemusic.cz

Naše naděje s Obamou

Co čekáme od přítele v Bílém domě

Ve Spojených státech odhodili voliči starý strach a podpořili naději na změnu. Tento příklad je hodný podpory a následování.

FILIP POSPÍŠIL

Tváří v tvář bouřlivému nadšení a vzdušným nadějím, které vyvolalo vítězství Baracka Obamy v prezidentských volbách, je nemožné i na druhé straně Atlantiku zůstat chladným. Vždyť i mnoho z nás si přálo, aby Američané měli konečně jiného prezidenta, za kterého by se nemuseli stydět. Teď jako by se zdálo, že se podobná touha většině Američanů vyplnila. My si naopak musíme ještě počkat.

Není možné nepřivítat prvního černého prezidenta v Bílém domě a není možné americkým občanům z celého srdce nepřát, aby jejich 44. hlava v dějinách státu napravila alespoň část spouště, kterou za sebou v americké ekonomice i společnosti ta 43. a 42. zanechala. Do jaké míry může být náprava úspěšná, teď je, a ještě hodně dlouho bude, hlavním tématem tisíců komentářů. Snad se vyplní optimistická očekávání Obamových voličů i sliby samotného úspěšného kandidáta a Američané se dočkají vytožené reformy zdravotního pojištění. Doufejme, že zafungují i rozpočtové výdaje směřující k zvrácení finanční krize a i hráči Wall Streetu pocítí nová pravidla, která je budou nutit k odpovědnosti. Pomohlo by to americkým občanům i zbytku světa, který bude pozorně přihlížet.

Soucitění s Amerikou a její čerstvě nalezenou společenskou sebedůvěrou, která se projevila nejen vysokou účastí ve volbách, ale i volbou toho čerstvějšího a snad dokonce neotřelejšího kandidáta, je pro nás mimořádně důležité. Kroky, které nový prezident na domácí scéně podnikne, se již nebudou moci opírat o intelektuálně vyprahlou a fakticky zkrachovalou koncepci brutálního neoliberalismu. Bude muset hledat nové cesty, které se mohou stát inspirací pro celý svět, nebo ovšem také selhat. Všichni však budeme svědky toho, že změna je možná. A je dobré si pamatovat, že tato důvěra ve změnu stála za přesvědčivým výsledkem předvolební kampaně demokratického kandidáta.

My ovšem nechceme a nemůžeme s Amerikou jen soucítit. Rádi bychom k ní měli

Nadějná záloha – Barack Hussein Obama

také důvěru, či k ní snad přímo pocítili přátelství. To nám Bushova vláda nedovolovala. Nemůže být proto nemístné, když hned v těchto dnech, krátce po triumfu, připomeneme novému vůdci USA, co těmto pocitům stojí v cestě. Bude to dlouhý seznam, ale jestli Amerika skutečně stojí o přátele, důvěru a změnu, musí si ho vyslechnout a podle něho jednat.

Spojené státy musí zastavit tzv. celosvětový boj proti terorismu. Případné nezbytné vojenské zásahy by měly provádět v souladu s mezinárodním právem a s ohledy na zájmy svých spojenců.

Měly by znovu podepsat a ratifikovat statut Mezinárodního trestního soudu.

Měly by podporovat přijetí úmluvy o zákazu clusterových bomb.

Měly by dodržovat mezinárodní konvence a zrušit ilegální věznice, v nichž v rozporu s mezinárodním humanitárním právem zadržují podezřelé „bojovníky“.

Spojené státy by měly přestat krást data o spořádaných občanech svých spojenců, přestat nutit jejich vlády, aby jim je poskytovaly prostřednictvím utajovaných smluv spojených s elektronickými vízy či předáváním dat o pasažérech leteckého provozu.

USA by také měly zvýšit svou rozvojovou pomoc nejchudším zemím, alespoň na úroveň, která bude odpovídat procentu vynakládanému EU. A především by měly přestat podporovat prosazování bezohledné neoliberalní politiky ve třetím světě.

Spojené státy také musí dát nový impuls k naplnění smyslu Kjótského protokolu a zasadit se za snížení produkce skleníkových plynů. Obama by přinejmenším měl splnit své sliby a postarat se o to, aby USA redukovaly v příštích 50 letech objem vypouštěného CO₂ o 80 procent.

Možná to vypadá jako příliš zbožná přání. Američtí voliči ale nyní ukázali, že o změnu stojí a že je možná, stačí se nebát. My se pochopitelně trochu bojíme. Že signálům o přicházející změně přikládáme příliš velkou váhu. Že novou orientaci kormidla setrvačnost tankeru administrativy přebije. Že pro navršené problémy nedojde na řešení těch nejdůležitějších. Naději je ale třeba chránit a hýčkat, dokud není zklamána. Good luck, Obama!

zkrátka

Jedenáct spisovatelů z celého světa se zastalo Milana Kundery proti nařčení z udavačství. / Novým generálním ředitelem České filharmonie bude Vladimír Darjanin. / Cenu Jindřicha Chalupického obdržel Radim Labuda. / Zemřel spisovatel Michael Crichton (Kmen Andromedy, Jurský park) a bubeník Franka Zappa Jimmy Carl Black. / Francouzsko-polský snímek Resolution 819 vyhrál hlavní cenu na filmovém festivalu v Římě. / Literární Cenu Josefa Škvoreckého dostala Petra Hůlová za román Stanice Tajga, Cenu Jiřího Orteny pak Petra Soukupová za knihu K moři. / Medaili Artis Bohemiae Amicis za šíření dobrého jména české kultury převzala Jarmila Karas, která patří k významným propagátorům české kultury ve Velké Británii. / Filmovou adaptaci

komiksu Černá díra (česky 2008) Charlese Burnse natočí nakonec David Fincher. / Filozofická fakulta UK by chtěla otevřít bakalářský studijní obor perština. / Literární cenu Wole Soyinky za africkou literaturu získala Nnedi Okorafor-Mbachu s románem Zahrah the Windseeker. / Bývalý bubeník skupiny Nirvana Dave Grohl se objeví v jedné ze skladeb na připravovaném albu skupiny Prodigy. / Hudební skupina Oceán připravuje pod názvem New Ocean na příští rok svůj koncertní comeback, v sestavě bez zpěváka Petra Muka. / Japonský režisér Hideo Nakata (Kruh) chystá svůj první anglicky mluvený film s pracovním názvem Chatroom. / Muzikál Mamma Mia! se s tržbami překračujícími 500 milionů dolarů stal nejvýdělečnějším britským filmem všech dob. / Hudební festival Glastonbury vykázal za letošní rok ztrátu. / Skladby skupiny The Beatles se objeví v připravované videohře, jejíž název je zatím utajen.

–jgr–

Jiří Beran

* *

A zase. Stále. A znovu pořád.

Pod terebintem či pod lentiškem starcové vždy vidí hřešit Zuzanu.

On jen hlavu klopí. Mlčí. Na zem píše.

Přivstal si Syn Člověka dnes po ránu.

Sám sobě nepřítelem

O nové sbírce Slavomíra Kudláčka

Slavomír Kudláček začal publikovat ještě ve sbornících sklonku osmdesátých let. Jeho šestá samostatná sbírka sice naznačuje citovou autenticitu a svébytnost, zároveň je ale zahlcená nadbytečným lyrickým rozumováním.

JAN ŠTOLBA

Při letmém nahlédnutí se zdá být nová sbírka Slavomíra Kudláčka (1954) *Svět, který předtím nebyl* sympaticky konkrétní, ukotvená v zážitku a určité životní situaci, smyslově živá, autentická. Jsme navnaděni tím spíš, známe-li Kudláčkův syrově přemítavý cyklus básní z drsného Skotska, otištěný nedávno ve čtvrtém čísle pardubického sborníku *7edm*. Brzy se bohužel přesvědčíme, že šlo o plané přísliby.

Něco se stalo...

Sbírka se pokouší být prokomponovanou milostnou egií, lyricko-epickým příběhem pozdního vzplanutí staršího muže k mladé dívce. „Silou a náhlou samozřejmostí/ milování byl překvapený/ ne zaskočený.“ Ve verších jako tyhle jsou slova užita za účelem sdělení, nikoli vytváření dobře znějících lyrických přibližností. Pojmy, jako třeba dvojice překvapený/zaskočený, se snaží skutečně odměřovat a tříbit význam, nikoli ho jen jako mlžnou clonu řasit prostorem. Vedle pár dalších podobně solidních postřehů (ovšemže svou dikcí vlastně docela prozaických) ve sbírce sem tam narazíme na solidně režný obrázek či smyslově výmluvný útržek („za dveřmi šedo a trochu zima“), jindy na sugestivní, přitom uměřený obrazný fragment: „A jako by měl kámen v puse:/ Hladký oblázek/ přesné velikosti a tíhy.“ Nečekané zaostření v posledním verši dodává „demosthénovské“ představě na zvláštnosti a osudovém znejistění: Proč oblázek přesné velikosti a tíhy? Kdo určí, změří, odvodí tu přesnost? A co to bude znamenat?

Nad některými aspekty samotného milostného příběhu nám zatrne – zkrátka už jen proto, že cítíme, jak nad nimi nejspíš trnul sám autor-hrdina. Třeba miniportrét milence otce: „Táta jen o málo starší (ale o tolik!)/ s nějakou tíhou za pasem/ .../ Žijící se svou matkou... oba/ jakoby na zapřenou na světě.“ Některé verše, byť nijak zvlášť originální, objevné či překvapivé (ale co bychom pořád chtěli), prozrazují naléhavou emocionální autenticitu, rozprostřenou v pozadí. Něco se stalo – a životní událost chce být sdělena, zaznamenána, ano, vyzpívána. „Dlouhé večery nad vodou/ a na všem pachutí rozcestí.“

Jenže podobná místa jsou spíš světlými výjimkami. Milostný příběh, slibující ne snad děj, ale nějaký, řekněme, citový či obsahový oblouk, emocionální sponu či smyslové drama, nebo prostě jen smysluplnější zřetězení scén a obrazů, ve skutečnosti brzy vyšumí do prázdna. Co zjevně mělo, chtělo být ústředním obsahem, stane se pouhou zběžně načrtnutou kostrou, na niž autor navěšuje všelijaké lyrické mlžnosti a nadbytečnosti.

Potřeba rozbásnit skutečnost

Kudláček je svým vlastním úhlavním nepřítelem. Solidní postřehy a citově a smyslově přesvědčivé pasáže pravidelně obtěžkává

a zastírá přehnaným lyrizováním, básnivým rozumováním. Nestačí mu přidržit se konkrétního a smyslového, ale cítí potřebu ještě navíc vytvářet dmoucí se lyrické bubliny, po jejichž splasknutí mnoho nezbyvá. „Teď chodí cestami v kruhu/ osvícený a chyceň/ matoucí hmotou houstnoucí hvězdy/ za vlasy do morku pasti.“ V pouhém čtyřverší básník došel od banality prvního verše, přes mlhavá abstrakta verše druhého až k usilovným, chtěným, přitom nesrozumitelným – za vlasy do morku pasti? – obrazům veršů posledních. Jindy návdavkem lyricky opeňuje autenticky bolavý moment, třeba když líčí poslední dny léta s dětmi, jež hrdina básně

anděla, těla a země pod ledem.“ Stačil by skvělý, rafinovaně smyslný první verš. I druhý bychom snesli co výstižně smyslově dokreslení. Ale básník musí okamžik opět dotáhnout až k andělovi, k tělu (jako by tu nebylo přítomno skrz smyslné náznaky!), a nakonec zcela opustí smyslovou jednotu chvíle a rozběhne se až k „zemi pod ledem“...

Je tu moc přemoudřelé pěny, falešné významuplnosti a vůbec mlhavých jalovostí: „Za pár let/ se zopakujeme naopak./ Takhle jsou konce udělány./ Lze to mít na paměti?“ Uprostřed této přemrštěné snahy o lyrickou formulaci jakýchsi zastřených myšlenek či domnělých podstatností nakonec para-

v nepopsatelné „to“; jde o neklamné znamení, že myšlenka je v koncích a básnická trpělivost se vzdává povšečnosti: „A pak to lehce (jako by mlčel/ a skoro ani nebyl)/ přešlo nějakou dírkou v trvání/ do jiného života...“ A aby škála byla úplná, mihne se tu i kvazi-seifertovská, kvaziskácelovská či jaká kudrlinka („vše bylo malé a do dlaně“) a nakonec i obyčejný poetický kýč („a opálové víno/ vzlínalo noci“).

Je to škoda. Protože za nezdařenými místy Kudláčkovy sbírky se přece jen někde skrývá schopnost syrově prožívat, potřeba hloubavě zaznamenávat. Kudláček se ale mermocí snaží své verše ještě navíc lyricky našle-

Joan Brossa: Práce, 1919

opouští. „Dvě šťastná vodní zvířata/ opálená na indiánky, dvě dcery!/ Nekonečný je čas léta/ v malých ulitách minut“ – toto říct by docela stačilo. Kudláček se však neubrání a přidá dojmavé, zbytečně doslovující: „Co říct andílům/ pro pusté dny?“

Solidní kresbu, vizi či překvapivý básnický objev (představu hory, připomínající kulisu za městem, „k zemi nepřipoutanou věc/ co právě přistála“) vzápětí rozmělní vágním, přemoudřelým filosofováním: „Hora je odjinud, ale od věků./ S takovým záměrem byl na ní kdysi/ vystavěn klášter:/ Mlčenlivá hrozba a mlčená naděje.“ Na jiných místech zruší zřetelost konkrétního líčení zbytečným abstraktním dovysvětlením. Jeho potřebě rozbásnit skutečnost neodolá ani erotika: „Bradavky voní tíhou/ směsí svíčky, skořice, popela/

doxně vystupují jako záchytné body a svého druhu poklady obyčejné prostě sdělovací věty: „Pečlivě ustlaná postel.“ „Připravte se na dlouhou zimu.“ „Polibek na kůži nezůstane.“ Podobným sdělením jsem nejen schopen, ale hlavně ochoten rozumět. Navíc tu lze s okouzlením vnímat i jistou záři, linoucí se zpoza prostoty těch vět, vsazených ovšem do složitějšího kontextu, jenž jim propůjčuje dávku ztajené nesamozřejmosti.

Zbavit se „poezie“

Často je v Kudláčkově sbírce banalita podávána jako významuplné lyrické sdělení. Jindy autorovým úsilím o hlubokou formulaci probleskne na povrch nepřijemný patos: „A tam se dozvíš smrt...“ Jsou tu typická místa, kdy se vágní lyrický „střed“ promluvy zhmotní

hat. Většina takto vzniklého materiálu je však skutečně jen pěna, někdy zručně působící, jindy docela nešikovná. Jejího těkavého obsahu se nedopátráme, domnělou lyrickou váhu setře jediný zkoumavější pohled. „Mohl bych přecházet volně/ z příběhu do příběhu/ z mého do jejího či do jiných/ až by se stekly/ ale nedostal bych se daleko/ ani k prvnímu přiznání/ ani za všechnu cenu/ ani ve snu.“ To je i náš problém: v Kudláčkově sbírce můžeme volně přecházet od verše k verši, narazíme na pár solidních míst, leč daleko se nedostaneme. Někdy by bylo nejlépe zbavit se „poezie“ a začít opravdu psát.

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Slavomír Kudláček: Svět, který předtím nebyl. Dauphin, Praha 2008, 88 stran.

Čas lásky, čas boje, čas pochyb

Konfese Pavla Kohouta

Román Pavla Kohouta o roce 1948 byl očekáván s napětím. Stále ožehavé a nedostatečně usazené téma komunistického puče očima jednoho z přímých aktérů a nadšených podporovatelů oficiální ideologie – to samo o sobě vzbuzuje pozornost.

VÍTEK SCHMARC

Kohoutův nový text, nazvaný *Smyčka*, je postavený na stručnosti, k čemuž už se ostatně hlásí podtitul knihy, *Stručný román*. Ve středu dynamického příběhu je trojice postav – sociální demokrat Felix Fischer, komunistický poeta Jan Soukup a slavná herečka Kamila Nostitzová. Fischer představuje emblematický obraz rozvázného prvorepublikového demokrata a politického džentlmena, který znepokojeně hledí na snahu komunistů o pohlčení sociální demokracie po únoru 1948. Aristokratický a noblesní muž zastupuje poválečný rozum a rozvahu umírněných socialistů-intelektuálů.

Na druhé straně barikády stojí Jan Soukup, personifikace generace mladých bolševiků, jehož autobiografické rysy nelze přehlédnout – význačný komunistický poeta, ikona mládeže, nadšený soudruh a morální autorita strany, jíž Kohout s trochou samolibosti připisuje i některé své dobové verše. Právě Soukup je klíčovou osobou *Smyčky* a Kohout se v jeho osobě pokouší demonstrovat zrod přesvědčeného komunisty bez špatných úmyslů – prostého kluka z proletářského Karlína, oddaného straně a schopného z lásky k ní a lidu tvořit bojovné verše.

Momenty, ve kterých Kohout nechává čtenáře nahlédnout do procesu sepisování budovatelské poezie, jsou velice působivé a lze je vnímat jako svým způsobem autorskou konfesi. Konfese ideologická dojmá už méně. Nelze se zbavit dojmu, že Soukup představuje účelově nastrčenou narativní loutku, která zdůvodňuje, proč bylo tak snadné komunismu po roce 1945 podlehnout – a když se tak stane, autor do té doby zásadovou postavu bez milosti odhodí do ideologického kompostu.

Dvojitá manipulace

Zmoudřelý Fischer odkrývá, jak zločinná a zvrhlá byla samotná stranická klika podíraná poradci ze Sovětského svazu. Příběhem proplová jako štramácká oběť, která vše podstatné tuší, přesto dá Soukupovi možnost prohlédnout zručnost včas a dojít katarze. Bohužel tahle malá osobní katarze nezapláší dojem určité povrchnosti a vykonstruovanosti celého příběhu. Jako by Kohout chtěl na politickou manipulaci let padesátých reagovat stejně silnou manipulací narativní. Jeho hrdinové postrádají za autenticky působícími politickými životopisy cosi zlidšťujícího.

Sám autor upadl do pasti, která ohrožovala prózu socialistického realismu – ve snaze demonstrovat typické mechanismy dějin zavládl na rovině postav nepřijemný typizační stereotyp (Soukupovo věčné svírání žaludku mimoděk evokuje bizarní Bagárovo kroucení knoflíkem z *Řezáčova Nástupu*). Pokus dát hrdinům jiskru tím, že Soukupa a Fischera svede láska k téže ženě, končí u banality a povrchnosti. Figurky, které se křečovitě hýbou

na šachovnici politické i narativní, nejsou schopny vytvářet silné emoce. Zůstávají tak jen zosobněnými principy a upnutou autorskou snahou cosi vysvětlit a demaskovat – v rovině psychologické pak ideálně tvárnými náměty pro současnou prvoplánovou seriálovou produkci veřejnoprávní televize.

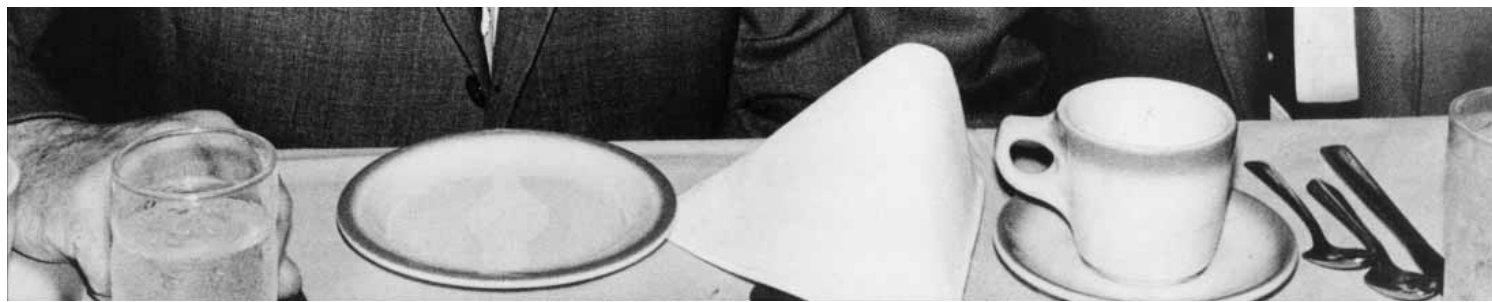
Politický thriller

Přesto však *Smyčka* jako „stručný román“ funguje. Ačkoli ji k zemi strhává značná schematičnost, Kohoutův cit pro dramatický spád a dobře vystavěný příběh z ní činí knihu, která se alespoň výtečně čte, když už nenabízí hlubší materiál k zamyšlení. Zrada, přetvářka a konspirace se díky úsečnému a věčnému jazyku obalují do lákavého pozlátka, v němž se fikce atraktivně napojuje na události aktuálního světa. Pokud si tedy čtenář odmyslí potenciál, jež rok 1948 pro románové zpracování skýtá, a bude *Smyčku* vnímat jako politický thriller, nebude zklamán. Neboť pak i schematicky postavené charakterky a simplifikované politické postoje nabudou svého opodstatnění. Proniknout k podstatě doby, v níž i láska byla formou boje, nám však Kohoutova poslední kniha umožní pouze zčásti. A i v této souvislosti je nutné zdůraznit, že funguje mnohem lépe jako obraz politického boje (tehdejšího, ovšem i dnešního) než jako obraz lásky.

Autor je bohemista.

Pavel Kohout: Smyčka. Stručný román.

Pistorius & Olšanská, Příbram 2008, 184 stran.

John Baldessari: Čtyři muži (se zbraněmi přiloženými k hlavám), 1931, výřez

literární zápisník

Expert, kde jste? Je tady nějaký pan Vogl

PETR A. BÍLEK

Česká společnost je společností plebejskou. Rokem 1918 jsme se s revoluční rázností zbavili elity aristokratické, rokem 1948 i všech elit zbylých. A zdá se, že i dnes si vystačíme bez elit; těch intelektuálních obzvláště. Stačí, že někdo byl kýmisi pověřen, má na cosi právo, anebo mu to nadřazení zadají, a už se žvaní, už se vyslovují soudy o věcech, o nichž má dotyčný tušení asi tak velké jako jakýkoli jiný zástupce lidu. Je v tomto ohledu možná příznačné, že nám chybí český ekvivalent pro anglické „common sense“. Český „sel-ský rozum“ či „to se rozumí samo sebou“ nechtěně říkají a znamenají přece jen něco dosti jiného.

Selský rozum uplatnil jistý pan Vogl, který Radě Českého rozhlasu vypracoval „expert-ní analýzu“ na píseň *Swastika Eyes* skupiny Primal Scream. Co na tom, že si slova písně překládal s pomocí nějakého kapesního slovníku či strojového překladu. Co na tom, že jeho výklad údajného fašismu je účelově zkreslený přinejmenším stejně, jako když undergroundový časopis *Vokno* posuzoval

v osmdesátých letech neblaze proslulý profesor Rzounek. Dostal papír, který říká, že je expertem, a tak expertizuje. Tak jako v jedné Zoščenkově povídce mužik léčí, protože ho zvolili lékařem. Kde jsou akademičtí experti z oboru politologie, kteří se zabývají fašismem, aby řekli, jak se věci mají? A k nim kulturolog či přímo hudební vědec, který ví, co je to písňový text daného žánru.

Mediálně vděčnou kauzu rádia Wave ovšem rozpoutal programový ředitel ČRo Medek, který se pustil do mudrování, kdo že je budoucností našeho národa. Nějak ale zapomněl sdělit, z které konceptualizace národa vychází. Definuje národ teritoriálně, etnicky, kulturně, občansky či jak? Ono to není jen tak, pane Medku, plácnout národ a myslet si, že každý ví.

Nu a právě v tom spočívá jádro problému. O protonech či kvazarech si nikdo žvanit netroufne. Termíny exaktních věd jsou ponechány v hájemství jejich profesionálních uživatelů, zatímco termíny oblastí humanitních si náš selský rozum se samozřejmostí sobě vlastní nárokuje. Kde je akademická elita, která by programovému řediteli dala verbálně přes prsty, že jim chmatá na přístroje? Kde je hlas historiků, který by panu Medkovi řekl, jak se to s pojmem národ má?

Totéž lze říci i o kunderovské kauze. Ano, historici z ÚSTR vysvětlují, seč jim síly stačí, že takto se to dělalo relativně často, tohle zas občas, toto že je prý už příliš vykonstruované. Člověk by se nadál, že do debaty vstoupí akademik otitulovaný mohutně před i za jménem a fundovaně sdělí, jak se to vlastně v roce 1950 s nastavením vzorců chování

ve veřejném prostoru mělo. Byl výskyt možného agenta obecně vnímán jako něco, co je třeba podporovat, tolerovat, nebo naopak nahlásit? Zachoval se Kundera, pokud dané obvinění přijmeme, jako výjimečný zbabělec, anebo se choval zcela standardně tak, jak to bylo tehdy běžné a jak by se zachoval takřka každý jiný v jeho pozici? Jeho údajný čin bychom měli posuzovat v rámci modelů chování roku 1950, a ne očima dnešních etických standardů. Jenže to by právě chtělo respektovaného historika, který by tento rámec dokázal vyjádřit.

Příčina problému je na obou stranách barikády. Média chtějí výrazná sdělení a pan Vogl je pro ně ideálním expertem, protože k jeho skandalizaci stačí otisknout, jak si dotyčný text přeložil. Kdyby zpracoval třicetistránkovou studii, v níž by se to hemžilo odkazy na zahraniční prameny a končilo by se tím, že těžko říci, nedala by se z toho kauza vyrobit. Proto mají média radši „experty“ typu pana Cimického: básník, prozaik, psychiatri, ten panečku naformuluje Topolánkovu hnutí myslí při pohlavkování fotografa ve dvou větách, a ještě s bonmotem. Neřekne jim: táhněte k čertu, o tomhle psát vůbec netřeba, jsou věci podstatnější.

A není-li již expert-bonmotista po ruce, sáhne se k vlastní výrobě. MF Dnes věnovala celou sobotní Kavárnu americkým volbám. Člověk by – opět naivně – čekal, že osloví pár expertů, kteří nabídnou stanoviska a pohledy dosud neslyšené. Místo toho čteme vlastní výrobu, odhadnutelnou už dopředu proto, že redaktory známe z jejich každodenního psaní. Píší tak, jak jsou zvyklí; včera o Kočko

vi, dnes o volbách v USA. Vyčítat jim to nelze, protože každý máme jen jistý osvojený styl myšlení a psaní a sebe samy nepřekonáme. Kde jsou neotřelé hlasy a podstatné postřehy těch, kdo se analýzou americké politiky živí, kdo o ní mluví na mezinárodních konferencích a píšou o ní do odborných časopisů? A to je ta druhá strana barikády: akademický expert, existuje-li u nás, dá přednost právě a pouze tomu psaní do odborných časopisů, protože to se počítá. V civilizovaném světě je vnímáno s respektem, že odborník píše do celostátních novin, že dokáže své soudy formulovat tak, aby je vstřebal i čtenář se „selským rozumem“. U nás se to považuje za popularizaci; sice užitečnou, ale zároveň nehodnotitelnou. Proto experti sedí v laboratořích a kancelářích. A přitom by měli takévé práce. Pro matematika bych měl následující zadání: Spočítejte procento luxusních aut (řekněme nad šest set tisíc) a procento vylučných SPZ a pak spočítejte pravděpodobnost, s níž při údajně nahodilém přidělování má šanci majitel luxusního auta takovou pěknou značku dostat. Pak porovnejte se vzorkem z praxe. Pokud bude pravděpodobnost v praxi větší, trvejte na tom, že na dopravní inspektorát musí být umístěna skupina expertů, jež bude zkoumat, proč v daném možném světě funguje pravděpodobnost jinak než ve světě aktuálním. Vznikne tak krásný článek pro Science či Nature, a ještě se naše zemička zviditelní, že máme ta specifika. Věřím, že milý čtenář si rád bude chvíli představovat, jaká další zadání by náš současný život byl schop expertům nabízet.

Autor je literární teoretik.

Tragická opereta jako zrcadlo doby

Osmdesátý devátý exit

Světová premiéra hry se zpěvy o skutečnostech kolem nás se konala v pražském Divadle Archa.

MILAN ČERNÝ

Prvotním krokem vzniku hry *Exit 89* bylo zadání ředitele Divadla Archa Ondřeje Hrabu na tematické zpracování společenských událostí let 1968 a 1989. Inscenace se stala součástí mezinárodního projektu *68/89 – Divadlo.Doba.Dějiny / Kunst.Zeit.Geschichte* a organizace Zipp pro česko-německé kulturní projekty jím propojila několik uměleckých center a institucí v Praze, Berlíně, Postupimi, Hamburku, Brně a Žilině. Podle Hrabových představ to mělo být původně operní dílo. Jak v tištěném programu vzpomíná, k napsání libreta vyzval Jaroslava Rudiše a Martina Beckera, přičemž si od spojení českého literáta s německým (oba se narodili po událostech šedesátých let) sliboval dobově nezatížený text s novým bipolárním pohledem a osvobozujícím odstupem. Do vznikajících verzí libret posléze vstoupil skladatel Michal Nejtěk s režisérem Jiřím Havelkou a konečná podoba textu se stále více vzdalovala operním zákonitostem: formou se blížil hře se zpěvy, otevřené hře, kterou Hrab pojmenoval jako tragickou operetu.

Rudiš s Beckerem umístili děj do prostředí benzínové pumpy na dálnici. Na Hrabovo doporučení se jí stala konkrétní čerpací stanice na osmdesátém devátém kilometru dálnice D1, kde stojí pomník Alexandra Dubčeka. Toto místo, kde se protnou osudy šesti postav, určuje do jisté míry formu jednotlivých vztahů, ale zároveň dává prostor i k determinaci národního souznění, ať už se tak stane vytvořením smíšeného partnerského vztahu, na základě kolegiality a přátelství nebo jen nenadálým setkáním. Postavy se často vrací v retrospektivních scénách do minulosti, někdy volně přecházejí v nové a dokreslují tak vysoce stylizované hudební scény.

Klíče zdrojem vtupu a nadsázky

Zvolené prostředí se může na první pohled zdát bizarním či uměle vytvořeným. Autoři ale všechno propracovávají se záměrem odhalit stereotyp myšlení nejen po roce 1989. Příběh se odehrává v současnosti a jakékoliv distance od dob dávno minulých se stávají v uzavřeném prostoru stále zřetelnější. Charakteristika jednotlivých postav je výrazná, mnohdy až přepjatě komická. Hnacím motorem příběhu je lidská paměť, která pomáhá dotvářet obraz dějin v tom dobrém i zlém. Karel (Ján Sedal), bývalý řidič Alexandra Dubčeka, postupuje inscenací jako červená nit. V úvodu prchá z nemocnice, kde byl na oddělení intenzivní péče napojený na složité přístroje. Ve své hlavě po dlouhá léta uchovává kulku, vypálenou v srpnu 1968, která vhnáti zatížený mozek do těžkých halucinací s častým výpadkem paměti. V den výročí tragické Dubčekovy havárie míří do Humpolce na dálnici, kde se chce u jeho pomníku pokusit o dodatečnou „nápravu“ dějin šedesátých let, neboť, jak stále opakuje: „Třetí cesta je možná.“

Na stejné místo jedou i dva řidiči kamionů, Čech Saša (Jiří Hána), který pašuje šmelený líh, a Němec Rudi (Philipp Schenker), převážející tisíc postavček Che Guevary. Ostřejších diferencí dosahuje mladý pár Němce Christiana (Jakub Žáček) a Češky Nely (Zuzana Stavná),

kteří chce cestou k Neliným rodičům na chvíli zastavit na stejné pumpě. On je zabezpečený logistický konzultant pro východní Evropu, ona studentka-stážistka medicíny v Berlíně. Poslední z postav je pumpařka Jiřina (Marie Ludvíková), vládnoucí s chladným přehledem svému pracovnímu a zároveň neutěšenému životnímu prostoru.

Chronotopem celého příběhu je jen čerpací stanice, která se příchodem postav jako by neprodyšně uzavře všem vnějším vlivům a postupem času stále více odkrývá vzájemná propojení postav. Osamocená Jiřina s pragmatickým klidem oznamuje zákazníkům způsob ztráty klíčů od WC. Je podobně submisivní jako jen o málo zkušenější Saša, který zubním kartáčkem retušuje kotouček tachografu a cpe se jedním pečeným řízkem za druhým.

Dominantní Christian konfrontuje vlastní názory se stejně temperamentní Nelou, přičemž pouze prvotřídní značka auta a dokonalý oblek – s německy přesnou vytříbeností – jsou pro něj to pravé. Jeden nepatrný přešlap z mentální stability u něj vyvolává psychickou katastrofu. Naproti tomu Nela předsta-

Jedeme vstříc česko-německé budoucnosti.
Foto Srdjan Stanojević

vuje nespoutanou mladou ženu, zabývající se neurologií a oddávající se kouření trávy.

Nemocný Karel, komunikující s Dubčkem u jeho pomníku, protíná děj stále se opakujícím ostentativním songem o kulce, která jej v hlavě pálí a nutí k retroefektu z poblouznění. Z jeho úst programově zaznívá obhajoba toho správného socialismu; očekává nový začátek v den výročí. Buduje kolem pomníku svou utopistickou republiku s lidskou tváří. Klid a pasivní rezistence, která má podle Karla posloužit jako jediná zbraň, se v Neliných očích jeví jako iluze utopená v bazénu (Dubčkův skok).

Realita se stává obrazem nervového systému a konfrontace jednotlivých osudů vede nejen k vyvrcholení příběhu, ale i k celkovému zániku osobních vztahů. Saša zjistí bolestnou pravdu o dávném vztahu Rudiho a Jiřiny, Rudi rozpozná v osobě Christiana svého egoistického nadřízeného a Karel vidí v Rudiho projevu o nutnosti radikální revoluce dávné proslovy skutečného Rudi Dutschkeho. Osobní výpady postav jsou nakonec

potlačeny a brutálně zmasakrovány. Všichni se rozcházejí a Karel – stejně jako na začátku – demonstruje slavný Dubčkův skok. Utopii mezi odrazem a dopadem.

Záměr přivádí autory i k popisnému zobrazení dějin pomocí všeobecně známých situací, ale v rovinách úsměvných, až kabaretních. Odpovídají tomu především retrospektivní hudební scény – stylizované taneční songy skladatele Nejtka na texty Havelkovy a Rudišovy. Dvojazyčnost celého textu nabízí komiku „špatné“ češtiny a němčiny i pro zapřísáhlé negermanisty. Ukázkovými scénami jsou místa, kdy se Christian cestou k rodičům své dívky učí z německo-české konverzace, kdy Saša a Rudi spolu během řízení kamionů prohazují okny kromě knihy a řízku i několik stupidních německo-českých frází, anebo když se Saša obětavě snaží opravit Christianovo německé auto. Komunikační marast libretisté představují ve všemožných odstínech, včetně těch triviálních.

Song, rekvizita a prázdný prostor

Nejtka hudba vycházela z přesných potřeb jevištního celku. Zkresleně se zdálo, že místy zanikala a nořila se pod nánošem textu. Svoji roli však přesně splnila, songy – a o ty tu šlo především – vystihly charaktery postav a akceptovaly schopnosti interpretů. Havelkova režie se již tradičně opřela o kompozice scénografa Dády Němečka. Celkem prázdný prostor zaplnil Němeček jen tím nezbytným. Zadní stěna s otvorem představuje jakýsi tomograf – okno myšlenek, lékařské lůžko je zároveň skokanským můstkem. Namísto kamionů a auta instaloval jen několik autosedáček, svodidlo, stojan nouzového volání, pomníček a regál čerpací stanice. Znakovost rekvizit umožňovala hercům volně rozehrávat a rozvíjet Havelkovy požadavky, které vycházejí ze společného hledání a zkoušení. Na mnoha místech byla tato spoluúčast herců na řešení jednotlivých obrazů silně znatelná.

Přesná a brilantní byla Zuzana Stavná, pěvkou a pohybovou suverenitou vládli Jiří Hána s Philippem Schenkerem a precizně „propracovanou“ němčinou exceloval Jakub Žáček. Sedalova role Karla měla polohu spíše minimalistickou, její podstatou byla především koexistence rozmanitých duševních stavů. Šťastným řešením se ukázalo včlenění další postavy – simultánního tlumočnicka (Jiří Zeman Sönmez), který celé představení živě komentoval v obou jazycích a jehož místné a nevážné komentáře vytvořily potřebné zcizení.

Inscenace *Exit 89* zakusila experiment na poli dějově prokomponované hudební féerie s politickým jádrem a kabaretním nadhledem. Pro tvůrce, jejichž věk se pohybuje kolem třiceti let, nebylo mnohé svatým, přesto se ona očekávaná nezatíženost projevila zcela po svém. Tak trochu pokulhávala a ztrácela se kdesi vzadu za osobní zkušeností a intelektuálním vyzbrojením „mladých“ tvůrců, jejichž text a konečná podoba inscenace prozradily přesah a vliv zkušeností let dávno minulých na dnešní chápání funkce historického vědomí a podstaty „paměti“. Pokud se to v několika případech inscenace trochu vymklo, jen mělo utvrdit o přesvědčení o významu celého projektu.

Autor je teatrolog.

Divadlo Archa – Martin Becker, Jaroslav Rudiš, Jiří Havelka, Michal Nejtěk: Exit 89.

Režie Jiří Havelka, scénografie Dáda Němeček, kostýmy Jana Smetanová. Premiéra 22. 10. 2008.

Osmičky (a devítky) na divadle Fenomémem stále více v Česku oblíbeným se stává politické drama ve všech možných jevištních formách. Dílem je to jistě díky reflexi významných výročí, která připadají na rok 2008 a 2009, ale dost možná snad i nově vznikající platformou, která se tím může stát svébytnou výpovědí prostřednictvím dramatických postupů v širším smyslu slova.

Brněnské divadlo Feste připravilo ve sklepení Reduty jakýsi revoluční trenažér pod názvem Osmdesátdevět, kde divadelně-happeningovou formou se spoluúčastí diváků pracuje s autentickými přepisy rozhovorů členů socialistické vlády a Občanského fóra. Jinou inscenací v Redutě je vzpomínkové monodrama emigrantky Jitky Frantové *La mia Primavera di Praga / Moje pražské jaro*, reflektující osobní zážitky této herečky a jejího manžela Jiřího Pelikána v režii Daniela Salva (dostalo se i na program Národního divadla na scénu divadla Kolowrat). Herecká výpověď je doplněná o autentické filmové dokumenty z politických procesů, navozující tíhu a pravdivost okamžiku doby. Podobný námět má i inscenace Políbilu Dubčeka.

Pro hudební divadlo nastal výrazný a inspirativní zvrat v roce 2003, kdy Národní divadlo uvedlo diskutovanou minimalistickou operu Johna Adamse z roku 1991 *The Death of Klinghoffer*, popisující skutečné události únosu italské výletní lodi *Achille Lauro* v roce 1985 čtveřicí palestinských teroristů, které vyústily v závěrečnou nemilosrdnou vraždu postiženého civilisty Leona Klinghoffer. V souhradnicích hudebního divadla je u nás původní tvorba na námět čistě politický stále ještě v plenkách. Problematickým krokem se nejeví jen správná volba, výběr a zpracování libreta, ale především náročné zvolení formy hudební složky. S podobným problémem se potýkal tým během vzniku projektu *Exit 89*. Z počátečního zadání vytvořit operu na dané politické téma nakonec sešlo a výchozí podoba jakési hry se zpěvy ukázala v tomto případě šťastné řešení. Zcela svébytnou cestou se vydal Aleš Březina a Jiří Nekvasil ve své „operní koláži“ o politickém procesu s Miladou Horákovou *Zítřejí se bude...* (viz A2 č. 18/2008), kdy si rozmanitost dobových textů a inscenační představa vyžádala i svou specifickou podobu hudební složky, těsně korespondující s textem samotným.

–mič–

Koláž z osudových polibků

Za Dubčekem do Fabriky

Z poukazování na výročí roku 1968 se pomalu stává klišé. Historické, sociologické a politologické analýzy na téma „osmičkové roky“ na nás prší ze všech stran. Tato tematika se dočkala i boomeru v oblasti uměleckého zpracování, divadlo jako nejintenzivnější společenskou platformu nevyjímá.

MARTINA ČERNÁ

Přímo událostem souvisejícím s rokem 1968 nahlédnutým v širší nadnárodní perspektivě je věnována inscenace *Políbila Dubčeka* Divadelního studia Továrna. Nezávislé uskupení je tvořeno třemi osobnostmi pražské divadelní scény (Viktorii Čermákovou, Evou Salzmannovou a Karlem Steigerwaldem) a jeho mottem je obnova divadla jako „polis“ pro

ale i vypravěčky celého příběhu po dvaceti letech ohlíží na minulost své postavy s rezignací a slovy: „To jsem byla tehdy blbá.“ Motiv polibku obyčejné dívky a vysokého státního činitele známe z dobové fotografie, která se stala východiskem i pro filmový dokument *Polibek Alexandra Dubčeka*, v němž Martin Dolenský pátrá po osudech „dívky z davu“ Jaroslavy Machové. Dramatik Karel Steigerwald ho ve střední části inscenace rozpracovává hned natřikrát. Přesně tolikrát se líbá protagonistka, a vždy s fatálními důsledky. Nejprve s Allenem Ginsbergem při jeho korunovaci za krále pražského Majálesu v roce 1965 jako nadaná studentka stržená reformistickým společenským pohybem. Poté s Alexandrem Dubčekem v roce 1968 jako do pásové výroby uklizená kádrově nevyhovující mládežnice. A nakonec s Leonidem Iljičem Brežněvem po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa jako vystřízlivělá uklízečka, snící o jiných světech alespoň v šedé zóně své mozkové kůry.

pláten pařížské revoluce v podání studentů vyšší odborné herecké školy. Druhá část je pojata jako bláznivá východoevropská groteska. Vousatý pohádkový dědeček Ginsberg v podání Zdeny Hadrbolecové recituje své pošťávající verše mezi jednáním politbyra. Reformní komunisté jako Dubček Ondřeje Pavelky i jejich zrádci jako Biřák Davida Pachaře pečou v mrazivě komických scénách lidskou tvář, kterou nakonec tito inženýři lidských duší vytáhnou z trouby coby spálený škvarek. V celé kráse se před našimi zraky zjevuje i panoptikum ruské generality včetně Brežněva s karikaturním ptačím voletem Jiřího Štrébala. Nadměrné zlehčení včetně závěrečného metaforického obrazu, kdy ústřední hrdinka pomocí vysokozdvíženého vozíku zavěsí Brežněva na strop a triumfálně ho svým sarkastickým polibkem poplve, drží na uzdě právě postava vypravěčky, která svým životním příběhem permanentně připomíná tragický osud velké části generace dospívající v roce 1968. Nejstřízlivě-

jako její dramaturgická obhajoba. Od předchozího dění je oddělena přestávkou a inscenaci se odcizuje. Možná by jednoznačnější přehlednosti celkového konceptu napomohla přestávka i po úvodní pařížské části, možná je klíč k organičtějšímu napojení poslední části v posílení „průvodcovské“ funkce hlavní hrdinky-vypravěčky.

Inscenace *Políbila Dubčeka* byla premiérově uvedena na festivalu české alternativy *Příští vlna/Next Wave*. A je obdivuhodné, že projekt, v němž účinkující a asistenty počítáme na desítky, vznikl právě ve sféře nezávislého divadla. Svým rozsahem, záběrem i zaměřením by se totiž daleko spíše měl objevit v subvencovaných divadlech národních či městských. Právě proto nezbyvá než tvůrcům popřát, aby jejich dílo bylo završeno smysluplným počtem repríz, kterým jediné může inscenace provozně dožít.

Autorka je teatroložka a překladatelka.

Divadelní studio Továrna: Políbila Dubčeka (texty Karel Steigerwald – Políbila Dubčeka, Ať hoří Paříž; Francisco Nieva – Zrychlené srdce).

Režie Viktorie Čermáková.

Premiéra 16. 10. 2008 v divadle La Fabrika v Praze.

Vaříme politické divadlo. Foto Josef Chuchma

svobodnou komunikaci. Nejen tato až politická proklamace, ale i projekty předcházející inscenaci *Políbila Dubčeka* (inscenace *Horáková x Gottwald*, zařazená do cyklu *Perzekuce.cz* věnovaného českým dějinám, viz A2 č. 18/2006) a i osobní a umělecké vazby režijně-herecko-dramaturgického tria vylučují vy kalkulovanost jejich nejnovějšího podniku, velkoryse rozkročeného právě mezi politikou, uměním a osobním svědectvím.

Osudové polibky

Název inscenace spojující intimitu polibku s oddělenými historickými figurami – byť i s lidskou tváří – odkazuje na ambivalenci toku dějin poskládaného z rozhodnutí politických špiček i malých soukromých příběhů. Ne nadarmo se režisérka Viktorie Čermáková k inscenaci vyjadřuje slovy: „Dějiny, to jsme pořád my“, ne nadarmo se Eva Salzmannová v roli dívky, která políbila Dubčeka,

Tato, pro český kontext stěžejní část inscenace je obklopena úvodní koláží na téma revolty pařížského studentstva *Hoří už Paříž*, poskládanou z citátů z Marxe, Carriera, Che Guevary a dalších, a dále závěrečnou hříčkou španělského dramatika Franciska Nievy *Zrychlené srdce*, zobrazující kolaps citu a intelektuální prázdnotu Západu i Východu po euforii šedesátých let. Výsledná trilogie tak dramaturgicky obhospodařuje úctyhodně rozlehlé geopolitické pole, ve kterém se promítají různé perspektivy pohledu na události roku 1968 a jehož mnohoznačnost si přímo říká o pluralitu režijních, hereckých a estetických stylů.

Inscenace s pluralitním obsahem i přijetím

Tomuto požadavku vychází režisérka Čermáková beze zbytku vstříc. V první části inscenace pracuje s davovými scénami velkých

ji je i vzhledem ke své dramaturgické funkci pojata třetí část inscenace, v níž Gabriela Míčová, Stanislav Majer, Jan Lepšík, David Czesany a Eva Salzmannová podávají koncentrované herecké výkony chladně komorní činohry.

Právě závěrečná část inscenace byla přijata s rozpačitým nepochopením. Ideově přitom do jejího konceptu skvěle zapadá. Pohled na druhou stranu železné opony, španělský kontext levicového idealismu protifranckistického odboje těžce zklamaného vyústěním Pražského jara a samozřejmě marasmus a ignorance konzumní společnosti vůči událostem v totalitních režimech obohacují zpracování „našeho '68“ nejen o pohled zvenčí, ale i o nenápadnou aktualizaci. Jak moc nás, kteří jsme si kdysi nárokovali pozornost celého světa, pálí dnešní křivdy na jiných částech kontinentu? Realizace Nievy hříčky však bohužel není natolik silná

Milčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

Kurt Vonnegut jr. MATKA NOC

Přeložil Miroslav Jindra, 238 Kč

„Vonnegut je George Orwell, doktor Caligari a Flash Gordon, ti všichni vtěsnaní do osobnosti jednoho spisovatele.“ napsal o Vonneguttovi časopis Time. *Matka noc* patří k vrcholům jeho tvorby. Vypráví groteskní příběh Howarda Campbella, původem Američana, od dětství však žijícího v Německu, kde ho zastihl nástup nacistů k moci a druhá světová válka. Campbell pro režim pracoval v nacistickém rádiu a po válce mu za to hrozí trest. Ve skutečnosti však pracoval pro Američany jako špión. Jenže jak to dokázat?

Resentiment, nebo pragmatismus?

Tvrdohlaví po dvaceti letech

V Českém muzeu výtvarných umění v Praze se představují umělci, kteří jsou veřejnosti známí především jako zakládající členové skupiny Tvrdohlaví. Od zrodu této „staré party“ uběhlo letos právě 20 let – tedy čas, který přinesl na zdejší výtvarnou scénu postupně řadu změn: jiné pohledy i témata, měnící se kritéria, nová jména tvůrců, nebývalé možnosti, ale i všudypřítomnou rozptýlenost a nepřehlednost.

RADAN WAGNER

Tvrdohlaví již od své konspirativní premiérové výstavy v Lidovém domě v Praze-Vysočanech (zima 1987/1988) na sebe poutali značnou pozornost. Tehdy vesměs třicetiletí „rozhněvaní muži“ (skupina je ryze pánskou záležitostí) spojili své síly a svobodně se tak prezentovali navzdory retardované komunistické cenzuře. Stranou sledovaných státních galerií se v omšelém přízemním pavilonu s rudou pěticí hvězdou v průčelí (dnes příznačně autodílnou) sešlo několik tehdy již výrazných individualit – malířů a sochařů: Jaroslav Róna, Jiří David,

stala jejich jména dobrou obchodní značkou? Každopádně byli ve správný čas na správném místě, v čele stál schopný sjednotitel – organizátor – „imaginátor“, jednotliví členové byli provázáni (někteří i jako aktivní protagonisté) s oblíbenými divadelními soubory (Pražská pětka), a tedy celou kulturní generací (elitou). Také se nekompromisně a jasně prezentovali, byli a jsou talentovaní i pracovití, pevní ve svém názoru. A nakonec: nesvazoval je žádný program či estetický kánon, byli svobodní a nic předem neproklamovali (společný jim byl spíše odpor ke stejným pokleskům než obdiv ke shodným vzorům, proudům apod.). Pohybovali se přitom – jako většina jejich kolegů – na celkem bezpečném teritoriu mezi oficiální zónou (byli studenty či absolventy pražských vysokých škol AVU a VŠUP) a nepovolenými, respektive tiše tolerovanými aktivitami (například několik ročníků Konfrontací – širokých generačních přehlídek). Tvrdohlaví se stávali hybateli, někdy manipulátory, vždy však nepřehlédnutelnými aktéry tehdejšího přelomového formujícího se období. Také překročili dosavadní společenské mantinely: řada dosud „netknutých“ lidí se začala o výtvarné umění náhle zajímat a později – coby majetnější – díla těchto tvůrců i nakupovat a sbírat. Vzpomínka na společné revoluční časy, úcta ke kvalitě a řemeslu a také

ve vzduchu) paradoxně potlačeno. Závažné otázky lidského bytí byly až na výjimky posunuty mladšími autory do zřetelnější nadsázky, výtvarné stylizace, hry, ironie a celkové postmoderní „nadrádnosti“ otevřenosti. Namísto sociálních (lokálních) historek a politických narážek se dostávaly ke slovu dávné mýty, podvědomé archetypy, báje, symboly, znaky, volná podobenství, neukotvené bezčasí. Tvrdohlaví se nevyhýbali silným tématům (zvláště Róna, Milkov, Nikl), přibýval však také humor (Skála, Suška) či konceptuálněji laděná poloha (David, Diviš). Různé roviny se tak vzájemně doplňovaly a podporovaly. S postupem však byly znát v rámci skupiny rozpory a až nepřekonatelné názorové rozdíly. Oficiální trvání skupiny Tvrdohlaví lze vymezit roky 1989–1991. I za tak krátké společné období ale zanechali výraznou stopu a také naznačili některé směry dalšího vývoje. Přesto jsou ve stálých expozičních – zvláště pak v Národní galerii v Praze – doslova „vymazáni“ (ignorováni, upozaděni) coby jedni z hlavních zástupců osmdesátých let. Proč tomu tak je? To by si vyžádalo zvláštní úvahu.

Odstředivost a dostředivost členské základny

Dvacet let je výročí vybízející k ohlédnutí. V tomto smyslu se chytila šance pouze Galerie moderního umění v Ostravě (vyda-

vysoškolskými profesory, méně však kolegy-umělci, s kterými by chtěli (odvážili se?) vystavovat. Výjimku tvoří snad jen Jiří David. Také ale jako jediný na *Tvrdohlavých po dvaceti letech* chybí. Ke svému svobodnému rozhodnutí výstavy se nezúčastnit mi sdělil: „Považuji takto koncipovanou prezentaci za kontraproduktivní, a pokud jde o smysl a již historický význam skupiny Tvrdohlaví, myslím si, že by si tato skupina neměla podobnou souvislost dovolit. Není mi však lhostejná minulost – paměť – českého kontextu, kde Tvrdohlaví existují. Měl jsem jiný návrh, jak v Praze skupinu představit. Se svým plánem jsem však přišel asi pozdě,“ poznamenává David. Skála k tomuto kroku podotýká: „Rozhodli jsme se jeho gesto nekomentovat.“ Co se z Davida prohlášení dá vyčíst? Zřejmě nechutí již v této společnosti vystavovat, distancovat se od současných děl svých bývalých kolegů a naopak zdůraznit a vysvětlit dobový kontext, ve kterém Tvrdohlaví existovali a splnili svůj úkol. Existuje tedy ještě tato kontroverzní a poněkud elitářská skupina? Podle Davida nikoliv; z posledního letošního katalogu Tvrdohlavých se ale dozvídáme, že se dala v ateliéru sochaře Milkova před časem v tichosti dohromady. Tedy: Tvrdohlaví po dvaceti letech, nebo někteří z Tvrdohlavých v roce 2008?

Důležitější než tyto dohady – motivované většinou nepolevujícími ambicemi a osob-

Michal Gabriel: Hráči, 1999–2007; 2000–2008

Stanislav Diviš, Petr Nikl, František Skála, Zdeněk Lhotský, Stefan Milkov, Čestmír Suška, Michal Gabriel a manažer – producent Václav Marhoul. Právě on je považován za hlavního strůjce tehdejších úspěchů a nebývalé popularity přesahující běžný rámec výtvarného světa. V té době neprovzozované manažerské řemeslo pojal svérázně a tvrdohlavě. Šel za svým cílem přímo – podařilo se mu ale především „zkrotit“ smečku vyhocených a někdy až antagonistických osobností uměleckých i lidských.

Legandy táhnou

V čem spočívala (či spočívá) ona přitažlivost Tvrdohlavých, na jakých základech vzrostla a šířila se jejich legenda a proč se

snobismus zajistil Tvrdohlavým (dnes také zdatným obchodníkům) dobré odbytiště a trvale vysoké ceny.

Nová generace – radikálnější nadsázka

Předchůdci skupiny, tedy například okruh kolem volného sdružení 12/15, pozdě, ale přece (Michael Rittstein, Václav Bláha, Vladimír Novák a další), se lišili od svých mladších následovníků jiným uchopením základních témat. Společným jmenovatelem starší generace bylo reflektování člověka v mezní situaci – zmítaného pod tlakem totalitní moci a až sisyfovské pachtění beznadějným světem. Více či méně otevřené politikum s temně existenciálním ponorem bylo s novou vlnou (rok 1989 byl cítit

la katalog, který je k dostání i na současné pražské výstavě). Poslední řádné vystoupení skupiny první etapy spadá do roku 1991. Tehdy byla představena v sálech Městské knihovny v Praze za iniciace Národní galerie. V průběhu výstavy – 19. listopadu – byla skupina Tvrdohlaví rozpuštěna. Později se její někteří členové dali opět dohromady roku 1997. Heroické období však bylo uzavřeno. Zůstala každodenní osamělá práce v tichu ateliéru, trvajících legenda a převážně skvělé malby a plastiky, nastavující pro nadcházející generace laťku pořádně vysoko. A zdá se, že mnozí „nadějní“ tento limit namísto přeskočku spíše podlézají. Ostatně – Tvrdohlaví jsou pro mladší kolegy sice uznávanými veličinami nebo respektovanými

ní strategií pohybu na české výtvarné scéně – jsou samotná díla. Ta jistě na výstavě mnohé zaujmou. Potěší osobitým rukopisem jednotlivých tvůrců, ale i posuny, přesvědčivě dokládajícími neustrnutí a kontinuální vývoj navzdory okolním módním tendencím. Obrazy a sochy či objekty Tvrdohlavých jsou v českém kontextu mimořádné, jejich kvalita a vyhraněnost je však nejen cennou devízou, ale i stigmatem, jehož se průměrní bojí.

Autor je šéfredaktor Revue art.

Tvrdohlaví po dvaceti letech.

Kurátorka Marie Bergmanová.

České muzeum výtvarných umění, Praha, 7. 10. – 23. 11. 2008.

Regenorchester XII: Town Down

Studiové album Franze Hautzingerera a spol.

Mezinárodní skupina Regenorchester XII se pro pořádnou dávku energie nebojí vydat za hranice jazzu.

PETR FERENC

„Časy se mění, o tom není pochyb. Zatímco na přelomu tisíciletí se experimentální improvizátoři zaměřili na redukci dynamiky – paradoxně proto, aby dosáhli rozšíření zvukového kosmu – nyní znovuobjevují nářez. Hudba Franze Hautzingerera tento vývoj silně reflektuje.“ Těmito větami začíná sleeve-note Reinharda Kagera otiskovaná na vnitřním obalu CD superskupiny Regenorchester XII *Town Down*.

Nerozšiřovat

Regenorchester, volná skupina hudebníků kolem trumpetisty Franze Hautzingerera, má za svým jménem nyní číslo dvanáct. Dvanáctou sestavu „orchestru“ pojmenovaného podle deště, který vytrvale padal na Londýn, kde měla skupina svůj vůbec první koncert, jsme měli možnost vidět před rokem na festivalu Stimul, i když ochuzenou o jednoho člena. V plné, pětičlenné sestavě se Regenorchester XII představuje v šesti částečně improvizovaných, částečně Hautzingerem napsaných kusech o celkové délce padesáti minut.

Videňan Hautzinger hraje na čtvrttónovou trubku sólově i v nejrůznějších sestavách. V Česku jsme měli možnost slyšet jeho komorní hru v rámci rakousko-uherského Abstract Monarchy Tria: Hautzinger, který byl po zranění tváře nucen experimentovat s nejrůznějšími způsoby hry, aby se svému nástroji mohl nadále věnovat, foukáním do něj (tedy ne tradičním náti-

kem) vytvářel bzučivé a šumící frekvence, jež tu a tam zněly jako oscilace elektronických hudebních nástrojů, jindy byly zcela tiché, ale dokázaly – ne náhodně – rozvířovat plechové části klimatizace sálu tak, že nehrál Hautzinger, ale celý experimentální prostor NoD. O radikálním souboru soudobé vážné hudby Zeitkratzer, kde Hautzinger rovněž působí, psal nedávno ve svém Zápisníku Pavel Klusák, sólová alba a další kolaborace by bylo příliš dlouhé vypočítávat. Jisté je, že mluvím o skutečně univerzálním hráči, schopném tvůrčím způsobem pracovat s kanonickým materiálem jazzu i současně vážné hudby, komponovat i improvizovat a zavádět do své hry tzv. rozšířené techniky, tj. způsoby hraní, na něž

původní tvůrci hudebních nástrojů patrně nepomýšleli.

Hautzingerova trubka albu *Town Down* pochopitelně vévodí – a nezní nijak netradičně. Občas upravena echem kouzlí hru ostatních nástrojů a tu a tam připomene například Arveho Henriksena z norských Super-silent. Určitá podoba mezi těmito hvězdami stále Rune Grammofon a Regenorchestrem XII tu zkrátka je – a nejlépe ji vystihuje úvodní citát o tom, že improvizovat od podlahy se už zase může. Jazzové idiomy spojené s rockovou energií, nehudebními ruchy a nezbytnou dávkou občasného rozostřeného hluku jsou kombinací, kterou Regenorchester v Divadle Archa roztančil i publikum čekající na své hip-hopové miláčky.

Regenorchester XII. Foto A2/Karel Šuster

To kdy kdo

Kdo tedy Hautzingerovi sekunduje? Za bicími sedí Tony Buck, nyní především člen také trochu příbuzných The Necks, australského vývozního artiklu v kategorii volné improvizace. Baskytarista Luc Ex býval členem kdysi-punkové skupiny The Ex (všichni členové nosili toto příjmení; punková etika převzatá od legendárních Ramones), jejíž energie si postupem času našla cestu i k poměrně komplikovaným formám vyjádření. Kytaristu a hráče na laptop Fennesze asi není třeba představovat, nostalgická pomalost jeho zkreslených vybrnkávání v Regenorchestru tolik nevyzní a notorický sólista ukazuje, že umí i sloužit celku. Hráčem, který se v sestavě skupiny v Praze neukázal, je Otomo Yoshihide, hyperaktivní ztělesnění japonské experimentální „divnosti“, muž, který je od křehkého jazzu a velejemných nití sinusových křivek schopen odskočit k extrémnímu noise pro ničené gramofony či záměrně neumětel-skému bušení do bolestivě vybušené kytary. Typický japonský pokusník: virtuos schopný odhodit své schopnosti za hlavu a řídit. Zde hraje na kytaru i gramofon a velmi překvapuje jemným nostalgickým popraskáváním desek v tichých pasážích – většinou je totiž ničí ještě důsledněji a razantněji než Milan Knížák.

Ze všech skladeb alba na první poslech nejvíce zaujme nejdelší, čtrnáctiminutová 37rd Rainday, v níž Hautzinger na pozadí rockového pekla duje vítězoslavnou fanfáru – kdyby pofiderní kategorie „stadionovek“ měla instrumentální sekci, tohle by byl jasný kandidát. V jiných skladbách jsou tři N – neklid, nářez i napětí – servírována méně přímočaře, takže lze album stejně úspěšně používat k poslechu i tanci.

hudební zápisník

Pozná se hrdlička v kameni?

JAROSLAV ŠŤASTNÝ

Morton Feldman jednou přirovnal umělce k člověku, který se plaví v malé lodičce, zatímco ostatní jej sledují z pohodlí výletního parníku. Ze svého nadhledu všichni dobře vidí nebezpečí, která mu hrozí – ale je to on, kdo je na vlastní kůži prožívá. Umění se lehko kritizuje, ale těžko dělá...

Proč se vůbec zabývat něčím tak nepraktickým, jako je nová hudba? Proč mají daňoví poplatníci přispívat na hudební experimenty, jejichž publikum je vcelku nevelké? (Všimněte si, že *nesrovnatelně* větší příspěvky veřejnosti na experimenty finančníků, které jsou v konečném důsledku zábavou daleko menšího okruhu, se berou jaksi automaticky...) Je zajímavé, že v době globálního hazardu se samotnou existencí života se uměleckého rizika všichni tolik bojí. Je zarážející, jak daleko (zejména v naší zemi!) došla manipulace s veřejným míněním – pod označením hudba se běžně rozumí jakési spotřební zboží...

Taková situace vede pochopitelně ke snahám o autentičtější formy. Samotná existence určitých hudebních projevů, které se zdají být něčím novým, však provokuje k různým úvahám.

Podle starodávných pravidel kontrapunktu jdou dva hlasy buď spolu nebo proti sobě, nebo se jeden pohybuje a druhý zůstává. Dost těžko se hledá další možnost. Výsledek se ovšem drasticky změní, dosadíme-li místo jednotlivých tónů jiné zvuky či dokonce (v případě multimediálních děl) nějaký další materiál. Dokážeme sledovat metamorfózy základních principů v totálně změněných podmínkách?

Současná improvizovaná hudba vzniká živelně, jakoby zcela bez pravidel a souvislostí s předchozí hudební kulturou. Je ovšem přirozeným plodem dnešních podmínek – kdo by byl ochoten poskytnout hudebnímu dílu šest měsíců intenzivního zkoušení, jak se to dostalo Monteverdimu? (Je fakt, že po někdejších mantovských vládčích – i když to byli bezpochyby taky pěkní lumpové – zůstaly aspoň jeho opery. Po těch dnešních zůstane jenom ostuda.)

Ve skutečnosti stojí improvizátor před otázkou výběru prostředků stejně jako skladatel. To, že se obejde bez notového zápisu, je dáno dvěma faktory: potřeba reprodukovatelnosti, která kdysi vedla k vytvoření hudební notace, je uspokojena zvukovým záznamem; zároveň už není skutečným

promyšleného plánu jednotlivce, ale výsledkem kolektivního rozhodování. Je tedy výrazem bytostné potřeby mezilidské interakce, která se na jedné straně vrací k jakýmsi etnickým archetypům, na straně druhé pak otevírá nové obzory s následky zatím netušíitelnými. V zásadě však tato hudba zdůrazňuje pomíjivost a neopakovatelnost okamžiku.

Otázkou zůstává, nakolik jsou tyto pokusy jen suchými „kontrapunktickými“ cvičeními či vnějškovou nápodobou toho, co se dnes dělá, a nakolik manifestací rozmanitosti života – silnou do té míry, aby byla schopna rezonovat i v posluchači. Jsem nakloněn věřit tomu, že záměrně vytvářený zvuk (tedy hudba) je nositelem ještě nějaké další informace, která je na jeho konkrétní podobě nezávislá, ale zároveň se bez ní neobejde. To snad vysvětluje, proč třeba vysoká zvuková intenzita může být někdy očištná, zatímco jindy vyslovené poškozují.

Podle mého názoru má hudba – podobně jako poezie – schopnost podat ve zhuštěné podobě v podstatě nevyjádřitelnou životní zkušenost. Poezii prý také „nikdo nepotřebuje“ – snad je to tím, co říká Bašó: „lidé světem protřelí/ nikdy nespátří/ květy kaštanu v podstřeší“.

V obou zní touha proniknout pod povrch vnějších jevů. U hudby se to překonává jaksi těžko – právě jejích vnějších projevů se chytáme, podle nich se rozdělujeme. Každá společenská skupina jich používá jako svého

rozlišovacího symbolu – co se však v hudbě doopravdy děje, poslouchá asi málokdo. Přitom by bylo tak důležité toto ulpívání dokázat překonat!

O čem to mluví Ingeborg Bachmannová v básni *Jaké si dát jméno?*:

„Byla jsem stromem a vězněm země,/ k svobodě volně vzlétla jako pták,/ spoutaná v strouze ležela němě,/ špinavou skořáčku protrhla pak./ Odkud jdu, nevím. Kam jsem chtěla?/ Čeho se chytím a jak splatím daň?/ Posedlá touhou dál střídám těla,/ Jsem tvrdý trn a jsem bázlivá laň./ Haluze kleny jsou mi dnes druhy,/ Zítřka zneuctím jejich kmen.../ Kdy začala vina vinout své kruhy,/ v nichž semeno se střídá semenem?// Ve mně však zní i počátek jiný/ či konec – a můj útek překazí./ Uniknout toužím šípu té viny/ v zrníčku písku, kachně nad hrází./ Poznám se jednou? Je mi dovoleno?/ Pozná se hrdlička v kameni?/ Jediné slovo! Jaké si dát jméno/ a svou řeč za jinou neměnit.“ (Překlad Michaela Jacobsenová.)

Autor je skladatel a pedagog.

Proč ta Česká radost?

Ivetka a hora

Na letošním Mezinárodním festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě vyhrál v hlavní soutěžní sekci Česká radost nový dokument Víta Janečka *Ivetka a hora* (2008), který zanedlouho vstoupí i do českých kin. Naplňuje však představu jihlavského festivalového motta „myslet filmem“?

TOMÁŠ PIVODA

Ivetka a hora rekapituluje příběh jedné ze dvou dívek, kterým se na začátku devadesátých let 20. století pravidelně zjevovala ve sruhu na hoře Zvir na východním Slovensku Panna Marie, přičemž sama Ivetka s ní údajně také hovořila. Dokument obsahově vychází z videozáběrů Janečkova spolužáka z FAMU Stana Kundy, jež natočil v devadesátých letech v rámci školního cvičení. Janeček s jejich pomocí chronologicky rekonstruuje příběh Ivetky (a hory) od hrdinčina dětství až do současnosti. Ivetka jako hlavní vypravěčka postupně provází diváka samotným zjevením, svým vyrovnáváním se s traumatem, způsobeným davovým šílenstvím věřících, a následnou krizí víry až do závěrečné katarze, mimo jiné v podobě Janečkem natáčeného snímku. Kundovy „vybledlé“ záběry značně přispívají k celkovému (nyní velmi populárnímu) časosběrnému nádechu snímku, a tak je možné, že stejně jako u *Reného* Heleny Třeštíkové se i u *Ivetky* někdy dočkáme pokračování.

Po formální stránce je film efektní: záběry Braňa Pažitky jako střížené ze *Želary*, střihy lidově znějících ceremoniálních vícehlasů do nájezdů kamery z mimoobrazového pole, dramatická rekonstrukce klíčové scény prvotního zjevení, podbarvená hororovou zvukovou stopou nebo hitchcockovsky mrazivý závěr – to vše bude divácky atraktivní i pro zahraniční distribuci.

Religiózní PR dokument

Janečkův dokument však obsahuje zásadní problém na obsahové rovině. Režiséro-

lení estetickým, doslova „materiálním“ potenciálem filmu, co režiséra nakonec nepustilo do myšlenkového kontrastu očekávaného zvidavým divákem. Klíčový fenomén mariánského zjevení pro něj zůstává nepopíratelným dogmatem, zjevením „věci o sobě“, uzavřeným jakémukoli dotazování. V jediném kriticky nadějném místě, kdy je nastolen problém „reálnosti“ celé události, Janeček zpoza kamery vystřelí ideologicky postavenou filosofickou otázku směrem k naprosto nepřiměřeným adresátům – místním chlapcům na motorkách: „Je rozdíl mezi tím, když tomu někdo věří a nevěří?“ Odpověď samozřejmě zůstane viset ve vzduchu, neboť z Janečkova pohledu už nejde o otázku víry, ale jistoty. Je o tom a priori přesvědčen, jakkoli se to před jihlavskými diváky při diskusi po filmu bál říct. Nezávislý divák však tento postoj sdílet nemusí.

Režisér bohužel spadl do vlastní pasti, aniž by si to jakkoli připouštěl. Nelze popřít, že *Ivetka* je neobyčejně zajímavá žena s „pohnutým“ osudem, tichá, skromná, inteligentní, plachá. Ovšem z filmu, který měl potenciál kritického přístupu k fenoménu zjevení, což přinejmenším zahrnuje prezentaci alespoň dvou stran – „věřící“ a „nevěřící“ (mezi nimiž však bezpochyby existuje pozoruhodné spektrum těch, kteří jedno či druhé činí pouze částečně), se stalo cosi jako religiózní či turistické PR. Film nikdy nepřekročí hranice, které *Ivetka* svým vyprávěním či ochotou vytyčí (nepočítáme-li scény, kdy hovoří o svých bolestech v zádech, nebo farářovu vděčnou úvahu o fil-

cholog, psychiatr, filosof, fyzik nebo přírodovědec? Je z jejich pohledu vůbec možné, aby k takovéto události došlo? Jaká je skutečná povaha fenomenality tohoto fenoménu? Stane se každý, kdo prohlásí, že viděl Boha či dábla, předmětem Janečkova zájmu? Režisér dokáže klást „nepříjemné“ otázky pouze představiteli církve ohledně podmínek oficiálního uznání zjevení. Jde však znovu pouze o laciné zavděčení se divákovi, který je vmanipulován do Janečkovy investigativní pozice, zesměšňující vyjmenovávané předpisy. Otázka oficiálního církevního uznání, obecně tedy podstaty určitého jevu, je naprosto irelevantní, pokud je odsunuta stranou otázka samotné jeho existence, jež k podstatě teprve otevírá přístup.

Janečkův film jihlavský festival slavnostně zahajoval a díky atraktivnímu tématu i dostatečné publicitě se těšil velkému zájmu diváků, za což se jim tvůrci po druhé projekci filmu v kině Sokol odměnili besedou s protagonistkou *Ivetkou* Korčákovou. Diskusi s ní a s režisérem Janečkem moderoval vedoucí kulturní rubriky *Hospodářských novin* Petr Fischer. Diváci besedě po filmu bohužel především děkovali. Za co lidé děkují *Ivetce* a za co budou nyní děkovat Janečkovi? To je jedna ze základních otázek, filmem naprosto opomenutá. Bohužel především za to, co je pravým opakem motta, které proklamuje v médiích jihlavský festival. Děkuji za to, že nemusejí přemýšlet. Že jim někdo naservíruje ideologicky jednostranný pohled na určitou událost, a oni, ukolébáni obrazem, zvukem a fyzickou přítomností hlavní představitelky, jsou ujištěni ve vlastním bez-

Janeček je k zázraku pokorný – co se stalo, nelze odestát. Foto Aerofilms

vi se podařilo s *Ivetkou* navázat blízký vztah, založený na vzájemné důvěře a obdivu („Je to jedna z nejinteligentnějších žen, se kterými jsem se setkal.“) Nelze se však ubránit pocitu, že jinak by nesvolila k natáčení příběhu, na němž se během devadesátých let chtěl přirozeně přizívit také mediální bulvár (a druhá dívka Katka proto ve filmu odmítla vystoupit). Povaha tohoto vztahu bohužel Janečka jakožto tvůrce odsuzuje k jednostrannému pohledu na věc, což poznamenává celkovou myšlenkovou kostru filmu. Možná to bylo i ono okouz-

mu během kázání). Mottem a motorem *Ivetčiným* i Janečkovým je pokora k mystériu – co stalo se, nelze „odestát“.

Myslet, či nemyslet filmem – to je, oč tu běží

Jistě, i spirituální filmy s takovýmto posláním mohou být hodnotné. Pro „jihlavského“ diváka, burcovaného každoročně mottem festivalu „myslet filmem“, by však měly být spíše zklamáním. Proč ve filmu nevystupuje nikdo z „opačného“ názorového tábora? Třeba psy-

bolestném přesvědčení. Zklamáním byl v tomto ohledu i přístup moderátora diskuse, jenž tu nepřekročil obvyklý postoj vzájemného poplácávání se po zádech.

Český vítěz jihlavského festivalu tak po sobě organizátorům i každé příští porotě zanechal zásadní a palčivou otázku: Co je to vlastně to *myslení filmem*?

Autor je cinefil, filosof a tlumočník.

Ivetka a hora. ČR 2008, 84 minut. Režie Vít Janeček. Premiéra 17. 11. 2008.

V zrcadlech a za zrcadly

Jeden z nejtalentovanějších hororových režisérů současnosti Alexandre Aja natočil po výtečném filmu Hory mají oči (2006) další remake – Zrcadla. Jeho verze jihokorejského duchařského hororu Into the Mirror (2003) opět překonává originální snímek.

ANTONÍN TESAŘ

Stejně jako v případě remaku *Hory mají oči* si i *Zrcadla* režiséra Alexandra Aji vybírají z původního díla jen několik motivů a zbytek dotvářejí zcela svébytným způsobem. Ajoy remaky tedy nejsou přesnými obrazy svých předloh, ale odrážejí původní snímky zkresleně po vzoru vypouklých zrcadel. *Zrcadla* nedosahují děsivosti ani originality předchozích Ajových hororů a z určitého pohledu jsou jen zdařilejší popcornovou duchařinou. Jejich kvality však výrazněji vystoupí do popředí, když postavíme snímek proti jeho jihokorejskému protějšku.

Předchozí řádky této recenze i americká a jihokorejská verze snímku do značné míry podlely svůdnosti mnohovýznamové symboliky zrcadel. Ajův film i originál režiséra Kima Sung-hoa každý po svém fetišizují jejich motiv, mnohdy na čistě efektní a prvoplánové úrovni. *Zrcadla* se v obou filmech v nejrůznějších přímých i přenesených významech vracejí při každé příležitosti s vehemencí, která místy hraničí s absurditou. Zatímco *Into the Mirror* staví svou zápletku na mystické představě zrcadla jako brány do jiného světa, zrcadlově převráceného vůči tomu našemu, Ajův film chápe zrcadla jako poselství předmět,

jako nástroj, kterým temné mimosmyslové síly působí v našem světě. Obě pojetí ale ve výsledku působí nepůvodně a přímočaře.

Povrch a hloubka

Daleko pozoruhodnější je způsob, jakým Ajův snímek přetváří vizuální poetiku původního díla. Oba filmy se odehrávají v obchodním domě, kde zrcadla žijí vlastním životem. V *Into the Mirror* vypadá nákupní centrum

jako moderní supermarket, který je v době, kdy se děj filmu odehrává, těsně před otevřením. V *Zrcadlech* má naopak podobu okázalé luxusní prostor v duchu domu Harrod's a děj se odehrává těsně poté, co budova vyhořela. *Into the Mirror* spadá do vlny čistých a uhlašených jihokorejských hororů současnosti, kdežto *Zrcadla* se realizují v estetice britských hororů o opuštěných strašidelných sídlech. Zatímco světla zářivek, geometrická

architektura a uniformovaní hrdinové *Into the Mirror* vyvolávají hrůzu odcizení technokratické civilizace, samovolně praskající zrcadla ve vyhořelé opuštěné budově v *Zrcadlech* evokují spíše atmosféru všeobecného zmaru.

Tématem obou snímků je vztah povrchu a hloubky. Zrcadla v nich nejsou pouze čistým povrchem, ale reprezentují také něco, co je v nich (*Zrcadla*) nebo za nimi (*Into the Mirror*). Matoucí povaha obrazu zrcadel se odráží i ve stylových zvláštlostech obou filmů. V *Into the Mirror* se opakují kamerové jízdy skrz pevné skleněné materiály (v jednom případě je to dveřní sklo automobilu, ve druhém dokonce televizní obrazovka, zprostředkovávající záběr do místnosti, ve které se nachází televize). Ajův film zase ve scénách odehrávajících se v obchodním domě využívá kamerových jízd, které plynule přecházejí z velkých celků prostředí na celky postav, jež se v něm nacházejí.

Ajův film navíc tematizuje povrch a hloubku prostřednictvím hororového násilí. Originálně pojeté obrazy fyzické destrukce vyjadřují pnutí mezi povrchem a vnitřkem lidského těla. Některé brutální scény ukazují snahu vnitřku prodat se přes povrch ven (úvodní scéna podříznutí, scéna v koupelně), ale také opačnou tendenci vnějšku proniknout přes povrch dovnitř (popálená žena, explodující zrcadla v závěru snímku).

Zrcadla tedy přes své mainstreamové zacílení představují další originální a intenzivní horor v Ajově filmografii.

Autor spolupracuje s portálem o asijském filmu rejze.cz.

Zrcadla (Mirrors). USA – Rumunsko 2008, 110 minut.

Režie Alexandre Aja, scénář Alexandre Aja, Grégory Levasseur, kamera Maxime Alexandre. Hrají Kiefer Sutherland, Paula Pattonová, Amy Smartová ad. Premiéra v ČR 9. 10. 2008.

Kdo nastavuje zrcadlo? Foto outnow.ch

Kam s tou kozou?

V jednom z rozhovorů se Jan Tománek, hlavní strůjce prvního českého celovečerního 3D animovaného filmu *Kozí příběh*, pochlubil, že reakce v zahraničí srovnávají jeho snímek s tím nejlepším. Ve skutečnosti tento výrok pobaví více než osmdesát minut jeho filmu.

LUKÁŠ GREGOR

Výroba CGI animovaných filmů po nástupu nového tisíciletí expandovala po celém světě a kromě tradičního studia Pixar a Dreamworks se jí zabývají i evropské produkce. Poměřovat první český „3D animák“ s Hollywoodem by bylo příliš kruté, ale ani ve srovnání s evropskou produkcí počíná Tománkova tuzemského AAA Studia nijak neobstojí.

Dramaturgie je, když...

První český celovečerní 3D animovaný film byl u nás dlouho očekáván a Jan Tománek, scenárista, režisér a producent v jedné osobě, se tak přirozeně soustředil na to, aby si neutřhl ostudu především s animací. Podcenil však fakt, že chce-li vyprávět pěknými obrázky, je potřeba mít o čem vyprávět. Paradoxně nikoli technické provedení, ale předvýrobní fáze zlomila *Kozímu příběhu* vaz. Skloubit několik pražských pověstí dohromady je dobrý nápad, ale nelze to

udělat bez ladu a skladu, což scenáristicky nezkušení Tománek a David Sláma neuhlídali. Dokončování Staroměstského orloje se stavěním Karlova mostu doopravdy časově nekoresponduje a onen most byl navíc ve skutečnosti sochami ozdoben až v baroku. Učebnicí *Kozí příběh* nezamýšlel být, mást by ale zbytečně nemusel.

Zoofilní komedie pro celou rodinu? Foto Bontonfilm

Mnohem trestuhodnější záležitosti si ale tvůrci dovolili v dramaturgii svého příběhu. Divák může napočítat desítky postav s řadou rozpohybovaných témat a motivů, k nimž se ale chovají scenáristé nezodpovědně: neprohlubují je, a co víc – nechají je nedořešené. Jako křiklavý příklad se nabízí faustovský motiv studenta Matěje. Upsal se

ďáblu (pomstít by se ale mistru Hanušovi mohl lehce i bez toho) a jedině, co z toho měl, bylo popíjení vína v síni naplněné mincemi, kterých si vlastně ani nijak neužíval. Když si pro něj ďábel přišel, Matějovi stačilo, aby s naříkáním vyběhl z domu, a divák v závěru filmu zjistil, že tím pekelníka přechytračil (!).

Smutným faktem je, že s obdobnou absencí dramaturgické pečlivosti Tománek se Slámou vykonstruovali i stěžejní děj okolo Kuby a kozy Máci. Proč zrovna Kubova koza může mluvit s lidmi a popíjet pivo v hostinci, když ostatní zvířena Prahy ne? To se nedozvíme. Místo toho se nám ale nabízejí bezvýznamné dialogy s bezdomovci či neustálé zdůraz-

ňování nemorálnosti církevních hodnostářů a městských pánů. Odpudivý detail na krmíciho se obtloustlého kněze by stačil jednou, dvakrát..., ale proč se na něj máme dívat v průběhu celého filmu? Animátoři si zkrátka více vyhráli s detaily (třeba onen kněz) než s tím, aby jejich postava měla v příběhu nějaký význam a měla co hrát.

Když se řekne vkus

Nejmenší divák, pro něhož koneckonců bylo dílo určeno, by tvůrcům nějaké ty dramaturgické nedostatky pravděpodobně odpustil. Ale vydrží (a může se vůbec) dívat na film až do konce? Zoofilní vztah mezi kozou a jejím pánem, sexuální koketerie mezi kozou a prostitutkou, detaily obřích ženského poprsí či třeba homosexuální dovádění (byť postřehnutelné jen pozornějšími diváky) dvou zbrojnošů nepatří mezi typické atributy rodinných filmů. A kompenzovat „humor“ pro dospělé infantilními fórkami (dloubání v nose na deset způsobů a padání z výšky na sto způsobů) uspokojí možná tvůrce, stěžejší však diváka. Mužské postavy jsou povětšinou zisku/jídla/sexuchtivé, ženské (dohromady jsou dvě) naopak představují zhmotnění stereotypu ženy coby sexuálního objektu. Pro koho tak AAA Studio svůj film pět let tvořilo?

Autor je šéfredaktor internetového časopisu 25 fps.

Kozí příběh – Pověsti staré Prahy.

ČR 2008, 80 minut. AAA Studio, scénář Jan Tománek, David Sláma, hudba David Solář, střih Alois Fišárek, kamera a režie Jan Tománek. Premiéra 16. 10. 2008.

Open Source není ideologie

FILIP POSPÍŠIL

Pokračování ze s. 1

Musí tedy hledat nějaké finanční zdroje jinde. U rodičů, pokud se jedná o dítě, které počítač potřebuje k výuce, nebo od státu. Open Source či Free Software je přitom zdarma. Nejde přitom ani zdaleka jen o pomůcky pro sledování internetu. Počítač totiž nevidomému umožňuje vůbec číst a komunikovat. Což je zásadní pro jeho další vzdělávání, uplatnění ve společnosti. Bez něho nevidomý nemůže najít práci. Existuje už jen pár zaměstnání, kde by se nevidomý bez počítače obešel. Třeba učitel hudby. Ale i tam už to bez něj pomalu nejde. Zaměstnání telefonisty už dnes prakticky neexistuje. O košíkáře už také nikdo moc nestojí – a kdo by to vůbec chtěl dělat? Snad masér by se bez počítače mohl obejít. Znam ale několik nevidomých masérů a vím, že počítač využívají pro svou podnikatelskou agendu. Musí vystavovat faktury, daňové doklady a tak dále. Jak to dnes bez kompjutru dělat?

Patříte k průkopníkům, kteří v České republice prosazovali využívání počítačů mezi nevidomými. Můžete říci něco o těch začátcích?

První jsem určitě nebyl. V osmdesátých letech existovaly už zajímavé pokusy v tehdejších

Ústavu radiotechniky, kde bylo pár nadšenců. Vůbec byly počítače v té době především záležitostí zapálených jednotlivců. Už tehdy se ale někdo snažil o syntézu řeči.

Já sám jsem začínal na konci osmdesátých let, kdy jsem měl jedno z prvních péčecí, které tehdy šlo pořídít. Dověz jsem si z Německa strašně drahý stroj s disketovou mechanikou. A už tehdy byli okolo výzkumných ústavů lidé, kteří se snažili vyvíjet nějaké pomůcky. Měl jsem tenkrát takovou krabičku, která vypadala jako ruské tranzistorové rádio, bylo tam pár obvodů a připojovala se přes sériový port. A nějak tak „mluvila“. Při delším cviku se tomu dalo porozumět. Důležitou roli při zpřístupňování počítačů pro nevidomé a vývoji pomůcek sehrál v Česku pan Mojžíšek. Ale již tehdy existovaly ve světě produkty IBM a dalších firem. Profesionálně jsem se začal zabývat těmito záležitostmi až v roce 1997. A klíčovou roli v těchto mých aktivitách sehrál právě Open Source nebo Free Software.

Dostal jsem se totiž do situace, kdy jsem chtěl číst, psát, komunikovat, ale aby to bylo vůbec možné, musel jsem shánět osmdesát tisíc korun na komerčně prodávaný software, který by mi to umožnil. Ten proces je dost ponižující. Můžete žádat o nějakou nenáročnou dávku podle předpisu Minis-

terstva práce a sociálních věcí. Kdo si to zkusil, ví, že to není nic příjemného.

Přitom je to úplně základní věc, kterou by stát měl umožnit nevidomým získat. To není žádné krmení líných pašáků v chlívků. Dává se jim tak nástroj, který jim umožňuje být aktivní a produktivní ve společnosti.

Vy a vaše společnost tuto myšlenku propagujete už více než deset let. Změnila se za tu dobu nějak státní politika v této oblasti?

Co se týče Open Source, tak se nemění. Už jsme na to několikrát upozorňovali Ministerstvo práce a sociálních věcí. Opensourcevé řešení je jednak lidštější, protože odpadá to nedůstojné žadonění o peníze, a je i daleko efektivnější. Samozřejmě ani Open Source není zadarmo. Vývojáři, kteří jej vymýšlejí, musí být odborníci. A musí na řešení pracovat dlouhodobě, ne jednorázově. Mám samozřejmě na mysli jádro vývoje. Okolo něho může být spousta vyložených nadšenců. A na tom je Open Source založený. Že se tu a tam najde pár odborníků, kteří si třeba vyšetří trochu času vedle své obvyklé práce a připraví nějaké dílčí řešení, na které nezbyvá čas hlavním vývojářům. Nebo nějakou součást kvalifikované otestují. To je také důležité. Jádro vývoje se ale musí zaplatit.

Kdo by měl vývoj hradit?

Vždycky jsem byl přesvědčený o tom, že by to měl být stát. Stát dnes platí nákup takzvaných proprietárních řešení.

Máte na mysli velké hráče, jako je Microsoft?

Samozřejmě. A když to spočítáte, jde o neuvěřitelně částky. Pokud vezmeme v úvahu, že jeden základní software pro nevidomé stojí dva tisíce eur a podporu dá dvěma stovkám uživatelů...

Kolik nevidomých by takovou pomoc u nás potřebovalo?

Neexistují přesné údaje, jen odhady. Ty říkají, že lidí zrakově postižených je u nás asi sto padesát tisíc. Jsou mezi nimi jak úplně nevidomí, tak s částečnou ztrátou zraku, lidé s kombinovaným postižením, mentálním, a tak dále. Můj odhad je, že se počet lidí, kteří by využili podobné softwary, blíží deseti tisícům. Mám tedy na mysli úplně nevidomé. Ti potřebují podobné pomůcky nejvíce. I méně postižení je potřebují, ale tam ty náklady nejsou tak vysoké.

Pokud se vrátím k těm počtům, tak v případě dvou set zakoupených softwarů ročně se jedná o čtyři sta tisíc eur. To je deset milionů korun. Za takové peníze by mohl náš Brailcom vyvíjet pomocný software minimálně dva a půl až tři roky. To, co by se za ty tři roky vyvinulo, by pak bylo k dispozici ne dvěma stům lidí, ale všem a zdarma. Z čistě matematického hlediska je zřejmé, že investice státu do Open Source by byly daleko efektivnější než ty, které se vynakládají dosud.

Čím se momentálně váš tým odborníků ve firmě zabývá?

Máme tým tří vývojářů, kteří tvoří stabilní jádro firmy již několik let. Jsou to nejen zkušení odborníci v oblasti programování, ale také právě v té zvláštní oblasti zpřístupňování počítačů pro nevidomé. To je důležité, protože i dobrému vývojáři to trvá rok, dva nebo tři, než do této problematiky pronikne. Nikde se to neučí. Nejsou na to žádné příručky. Musí udělat pár projektů a učit se na svých chybách.

Takové lidi máme a realizujeme s nimi naše vlastní projekty, nebo se na některých projektech v opensourceové komunitě podílíme jako spoluřešitelé.

A kdo tuto práci platí?

Jednak žádáme o různé granty, což je ale složité, protože grantová schémata nejsou na Open Source vůbec připravená. Snažíme se tedy vysvětlit podstatu nebo cíl našeho snažení, tak, aby jej dárci správně pochopili. Teď třeba děláme jazykové kurzy pro nevidomé, včetně různých komponent, které jsou pro takový učební program nezbytné, aby jej mohli využít. V současné době nám také končí projekt zaměřený na vývoj nástroje na čtení chemických dat. Jde vlastně o takový prohlížeč molekul pro nevidomé. Žáci ve škole mohou vidět rozkreslené tvary molekul, které vysvětlují jejich chemické vztahy. A toto poznání se prostřednictvím programu snažíme zprostředkovat i nevidomým. Je to velmi podstatné pro výuku chemie. Udělali jsme pro to rozšíření do Firefoxu, takže přes něj si to pak i oni mohou prohlížet. To byl mezinárodní projekt.

Unijazz ve spolupráci s hl. m. Prahou za finanční podpory Ministerstva kultury ČR pořádá

16. ročník mezinárodního hudebního festivalu

alternativa⁰⁸

21.–29. listopadu 2008, Praha
Divadlo Archa | Kaštan – scéna Unijazzu

Woven Hand (USA/FR/BEL)
Kill The Dandies! (CZ)
Reportáž (PL) + Chris Cutler (GB)
Queen Mab Trio (NL/CAN)
Jablkoň + Big Band Milana Svobody (CZ)
L'ocelle Mare (FR)
Miroslav Wanek + Pavel Fajt (CZ)
Akane Hosaka (JAP)
Doddodo (JAP)
Mateřídouška (CZ)
Ahava (FIN)
Gnomus (FIN)
Mika Kallio (FIN)
a další

www.unijazz.cz
předprodej vstupenek do Divadla Archa: Divadlo Archa, čítárna Unijazzu, prodejna Poliš a síť Ticketpro a Ticketportal do Kaštanu lze vstupenky pouze rezervovat na www.kastan.cz

Čínská malba Chinese Painting 中國繪畫

Galerie
Rudolfinum

Zhang Xiaogang
Fang Lijun
Feng Mengbo

25. 9. — 28. 12. 2008
Alšovo nábřeží 12, Praha 1
www.galerierudolfinum.cz

Výstava je uspořádána ve spolupráci s /
The exhibition is organised in collaboration with
Hanart TZ Gallery, Hong Kong

Hlavní partner / Main partner
UniCredit Bank

Rozhovor s Janem Buchalem

Státní správa v celé Evropě by měla používat Open Source, říká Jan Buchal. Foto Filip Pospíšil

Kromě toho si vyděláváme tím, že prodáváme svoji práci. Prostě na komerčním trhu, nikoliv jen nevidím. Vymýšlíme software. Tento příjem tvoří podstatnou část rozpočtu. Je to ale drsná a pro mě těžko akceptovatelná situace – že takhle důležitá věc závisí jen na tom.

Kdyby naše firma neexistovala, tak by to tu nikdo nedělal. Považuji za velkou chybu společnosti, že takovou práci více nepodporuje.

Jestliže stát na podobnou činnost nedává peníze, můžete alespoň počítat s nějakou pomocí třeba od univerzity?

Samozřejmě s nimi spolupracujeme, i když ne tolik u nás, ale spíše v zahraničí. Univerzity vám ale nikdy nic financovat nebudou. Maximálně se technicky či svými lidmi zapojí do nějakého projektu. Není to ale jednoduchá věc. Zkoušel jsem třeba oslovit studenty, kteří často v rámci svých seminárních prací dělají různé blbosti. Nabízel jsem jim, že by mohli dělat něco užitečného. Jenže investice, která spočívá v zasvěcení studenta do takové práce, je nemalá. A nikdo ji nezaplatí. Takže nám nezbyvá než čekat, jestli někdo přijde sám od sebe a investuje do toho vlastní energii. Musí přijít už pro tu práci polohotový a motivovaný.

Formální spolupráci s akademickými pracovišti tedy nemáte?

Navázali jsme ji s Fonetickým ústavem Filozofické fakulty UK. Dávali nám odborné konzultace a předávali znalosti, které nemáme a které jsme potřebovali při tvorbě jednoho projektu, kdy jsme vytvářeli český hlas

do Festivalu, což je syntetické systémy, který obsahuje i řečový syntetizátor. Spolupracujeme na tom i s univerzitou v Edinburghu.

Existuje nějaká vzájemná podpora i v rámci celosvětové opensourcové komunity?

Pro mě je důležitá především konkrétní spolupráce s jednotlivými vývojáři, kteří nabídnou věcné řešení určitého technického problému. Politická či společenská rovina mě tak moc nezajímá. Pro mě není Open Source ideologie. Spolupráce je stará idea. A spolupráci proti konkurenci fandí. Oni ti lidé v takzvané opensourcové komunitě nejsou lepší než ti druzí. Je tu ale daleko větší možnost eliminovat excesy a nalézt správné řešení. Často se diskutuje o tom, zda je Open Source kvalitnější než proprietární software. Jsem toho názoru, že se klidně může stát, že je ten druhý lepší. Jde ale o to, zda je i vývoj efektivnější, odstraňování chyb rychlejší, jestli je přístup k softwaru svobodnější. Technická kvalita je dána kvalitou programátora. Vývojářské týmy ve velkých firmách pracují na podobných principech jako Open Source. Ti lidé se kontrolují navzájem, obohacují se navzájem. Jenže ta skupina lidí je uzavřenější. Některé informace již nepustí ven.

Dá se nějak srovnat aktivita a iniciativa opensourcové komunity u nás a v zahraničí?

Já jsem v kontaktu spíše s tím zahraničím. Navštěvuji různé konference a mám pocit, že to je víceméně všude stejné. Vždy jde o konkrétní jednotlivce. Neexistuje něco jako čes-

ký Open Source nebo čistě americký Open Source. Na tom americkém se často podílí někdo z Česka, Indie nebo Číny. To je na tom zajímavé. Padají tam společenské hranice. Těžko tam budete udržovat nějaké rasové předsudky. Důležitá je kvalita práce. U nás je v této oblasti aktivní řada lidí, projevuje se to ale zejména v mezinárodní rovině...

Jenže celá ta otázka má zjevně i silnou národní úroveň. Nejde jen o legislativu, ale třeba i o státní podporu...

Jistě, pokud to vezmete z politického hlediska, které mi není příliš blízké... Říkal jsem, že jsme komunikovali s ministerstvem. Bylo to ale z velmi věcné stránky. Chtěl jsem pomoci postiženým a věděl jsem, že peněz je málo. O nějaký lobbying či přesvědčování se tady někdo asi sem tam snaží. Nevím ale, v jakém přesně rozsahu. Když hrozilo přijetí špatného evropského patentového zákona, tak se okolo toho řada lidí dost snažila; komunikovali s ministerstvem a předkládali mu své argumenty.

Jinak ten český rozměr spočívá především v takzvané lokalizaci. Čili opatření programů českými hláškami a menu. Ale jádro programu zůstává nadnárodní. A já si myslím, že tomu by mělo odpovídat i právní či společenské řešení. Například Evropská unie by podle mě měla nařídit, aby státní správa po celé Evropě používala Open Source.

Co by to znamenalo?

Prostě by taková direktiva měla nařídit, že úřady nemají vyhazovat peníze za proprietární řešení. A používat ta dostupná, která jsou

zdarma. Že mají vypisovat normální výběrová řízení na podobné programy a financovat jejich vývoj. To by pro ně bylo každopádně levnější. A rozhodně lepší než financovat nákup licencí a chlubit se tím, že jsem místo miliardy zaplatil jen 750 milionů, jako v případě české vlády.

Myslíte za licence Microsoftu?

Nebudu jmenovat, ale něco takového jsem slyšel. Nedovedu si ani představit, co by tolik peněz mohlo udělat s vývojem Open Source. To jsou tak obrovské peníze, že bych ručil za to, že by některé oprávněné stížnosti na nedostatky funkcionality současných programů zcela zmizely.

Situace by přitom mohla být úplně jiná. Například v Německu některé spolkové země podle mých informací přistoupily k tomu, že Open Source zavádějí. Univerzita v Karlsruhe se teď podílí na projektu zpřístupňování pro slepce, který na to navazuje. Takto by se obecně měla vypisovat výběrová řízení na opensourcová řešení, kterých by se mohl zúčastnit každý, třeba i velcí hráči.

A jak jsme od toho daleko v České republice?

Konkrétní příklad, který ukazuje, jak stát u nás chápe význam Open Source, je starý asi dva roky. Tehdy jsme se zúčastnili výběrového řízení. Privatizoval se Telekom a asi dvě procenta z výnosu byla vložena do fondu, který měl podporovat projekty na zpřístupňování internetu. Sepsali jsme projekt na vývoj částí webového prohlížeče Firefox, které by umožnily jeho využívání i nevidomým. Chtěli jsme asi pět milionů na přibližně tříletou realizaci. Skončili jsme pod čarou asi na třicátém místě. Řekli nám, že to tam nepatří, že by to mělo podporovat ministerstvo zdravotnictví. Náš návrh zužovali jen na nějakou charitativně-sociální záležitost. Místo toho dostal sedm a půl milionu známý Peprnet server Slávka Boury. Dali přednost bulvárnímu webu před evidentně prospěšnou záležitostí.

Jan Buchal (1964) je předsedou správní rady Nadačního fondu slepých, který vznikl z nadace Fondu slepých, jež v roce 1993 spoluzakládal. Působí ve Společnosti Brailcom, která zprostředkovává informace slepým a těžce zrakově postiženým, a vyvíjí pro tento účel softwarová řešení. Zisk společnosti je využíván k realizaci projektů pro zrakově postižené.

Open Source: oko uragánu evoluce

Informační technologie prorůstají životem společnosti postupně, ale neúprosně. Přišel čas toto téma zpolitizovat, protože má klíčový význam pro naši budoucnost. Mafie firmy Microsoft a jejich dodavatelů kontroluje 95 procent trhu a 98 procent duší. EULA (licenční smlouva na Windows) je moderní formou smlouvy s ďáblem.

ŠIMON FORMÁNEK

Skutečně nemám v plánu zničit Microsoft. Bude to jen zcela neúmyslný vedlejší efekt.

...
Software je jako sex, je lepší, když je zadarmo.
Linus Torvalds

V jednom svém mystickém rozpoložení, ovlivněn halucinogenními drogami, jsem se zeptal pomazaného božího zástupce: „Pane kardinále, není ta EULA smlouvou s Ďáblem? Vždyť já se upisuji k tomu, že část mé duše, kterou dávám tady do toho Golema, do té bytosti člověkem skrze slovo programovacího jazyka stvořené, je privatizovaná.“ Kardinál sice odmítl dát Billa Gatese a všechny uživatele Windows do klatby, jak jsem ve svém rozhorlení požadoval, ale souhlasil, že je v té smlouvě EULA určité něco morálně závadného.

Mezitím jsem se vrátil ke svým anarchickým kořenům, ale metafora Slova, ze které povstává člověkem stvořená umělá inteligence, je pro mě stále aktuální. Gates toto slovo zneužil a učinil z vás, většiny populace, své vazaly: buď mu platíte daň z vlastní duše, nebo neplatíte a žijete v hanbě jako zloději. Je vás prý 95 procent a málokomu to připadá divné. Divize operačních systémů firmy Microsoft (MS) má ziskovost 85 procent a nikomu to nepřipadá hanebné. MS má větší rozpočet než Česká republika a prezident Klaus panáčkuje před velikým podnikatelem, aby dostal slevu na Windows pro naše školáky, naše malé feťáky, kteří si musí nejprve vytvořit návyk na drogu, aby poté platili každý rok za novou verzi.

Před eony počítačových generací, na počátku osmdesátých let, uměly velké sálové počítače s programovacím jazykem Unix skoro vše, co umějí počítače dnešní. Když jistá významná firma Apple přišla s konceptem

úplně jednoduchého, miniaturního (miniaturní v té době znamenal velikosti bedny na stole) osobního pseudominipočítače s jedním jediným uživatelem a jedním jediným běžícím programem, byla to taková parodie na dospělý počítač. Ale byl opravdu hrozně levný (stál pár tisíc dolarů) a firma tak udělala díru do dosavadního monopolu IBM. Firma IBM proto ve spěchu a panice ze ztráty dominantní pozice na trhu vyrobila svou vlastní kopii Apple a najala Billa Gatese, aby jí rychle dodal software čili duši. Osobní počítač je koncepční bastard, který vznikl jako zjednodušená náhražka multiuživatelských a nativně síťových unixových systémů a filosoficky si nese tyto své kořeny malého hloupého jednouuživatelského systému až do dnešních verzí. Proč existují počítačové viry? Protože primitivní jednouuživatelský systém Windows dovoluje programům, aby se zmocnily vlády nad celým počítačem. Kromě tohoto filosoficko-historického handicapu (navíc spojeného s problémem zpětné kompatibiliti)

ty) obětuje komerční software často bezpečnost tomu, aby byl více uživatelsky přítulný, než je ten od konkurence.

Co je Open, Close a Free

V devadesátých letech se objevil Linux. Je to unixový systém s kořeny v raném počítačovém středověku a dal vzniknout postnáboženskému hnutí, kterému se nejčastěji říká „Open Source“. Myslí se tím ale několik různých věcí. Pokusme si proto vyjasnit pojmy.

Za prvé, „open source“ znamená doslova otevřený zdrojový kód programu, což nutně neimplikuje, že je bezplatný. V této chvíli diskutujeme na půdě liberálního kapitalismu, momentálně zachváceného hospodářskou krizí do té míry, že pravcový francouzský prezident Sarkozy mluví o „novém kapitalismu“, tedy o obnovení nutné regulační úlohy státu proti asociální a destruktivní ruletě burzovních spekulací. Tak se začíná i do politického konsensu prosazovat princip nutnosti ochrany biosféry. Ovšem biosféra naší

duše potřebuje podobnou aktivitu i ve veřejnoprávním sektoru.

„Close Source“ znamená uzavřený, tedy zašifrovaním chráněný zdrojový kód programu. Autoři tak brání své (diskutabilní) duševní vlastnictví, a to takovým způsobem, že vystavují své uživatele hned dvojí netolerovatelné bezpečnostní hrozbě: buď vlastním opomenutím nebo záměrně umožňují institucionálním či kriminálním útočníkům ovládnout náš externí mozek, proniknout do našeho soukromí bez možnosti účinné ochrany.

Když se řekne Free Software, ocitáme se již asi na půdě filosofie blízké marxismu. FS má otevřený zdrojový kód, je šířen zdarma a práva, která takto uživatel dostane, je zároveň povinen šířit dál bez jakýchkoli omezení. Nepřipomíná vám to něco z hodin marxismu-leninismu?

Vtip je v tom, že pokud existuje společenská poptávka, je tento komunistický software kvalitnější než komerční program. Je tomu tak mimo jiné proto, že kapitalista většinu

9. 11. – 22. 11. 2008

PRAŽSKÝ FESTIVAL SOUDOBÉ HUDBY
PRAGUE CONTEMPORARY MUSIC FESTIVAL

WWW.
CONTE
MPULS
.CZ

Festival pořádá Hudební
informační středisko, o.p.s.
s finanční podporou
Magistrátu hlavního města Prahy,
Ministerstva kultury ČR
a dalších partnerů.

CONTEMPULS

EMANUELE TORQUATI 9. 11. 19H
Scelsi, Dusapin, Rihm, Srnka, Van der Aa, Messiaen, Harvey

MUSIKFABRIK 9. 11. 21H
Stockhausen, Lachenmann, Ligeti

TOMÁŠ ONDRŮŠEK 21. 11. 19H
Xenakis, Aperghis, Lang, Grisey, Lachenmann, Smolka

SMASH ENSEMBLE & CLARA NOVÁKOVÁ 21. 11. 21H
Sciarrino, López, Ribera, Fernyough, Torá, Pesson, Murail, Furrer

FAMA QUARTET 22. 11. 19H
G. F. Haas, Adámek, Pelo, Kurtág, Kadeřábek

ROHAN DE SARAM 22. 11. 21H
Xenakis, Berio, Sciarrino, Gehlhaar, Furrer, Zemek, Kodály

LA FABRIKA
KOMUNARDŮ 30, PRAHA 7

Nová kultura sdílení

peněz, jež vydělá, nedává nazpět do programátorů, ale do reklamy. A protože je kapitalista paranoidní ve vztahu ke svým autorským právům, musí přijímat stále složitější bezpečnostní opatření, aby se nepovolání nezmocnili onoho zdrojového kódu. A kapitalista navíc kličkuje mezi postupy patentovanými konkurencí a neustále něco programuje znovu, aby na tu funkci měl svůj vlastní copyright. A konečně kapitalista nedělá nové verze nebo vylepšení, když má ještě na skladě včerejší housky.

Naproti tomu Free Software je nesen aktivitou komunity, ve které je každý uživatel zároveň tvůrcem a spoluautorem. Jak to funguje, můžeme vidět na srovnání pro-

Slabiny elektronického kapitalismu

Zásadní rozdíl je již ve filosofii přístupu k samotnému vytváření programů. Zatímco komerční software je „vyráběn“ pro peníze, (nejen) linuxová komunita vytváří software pro lidi. Už tento rozdíl v přístupu je při používání znát a cítit. Ten pocit by se dal vyjádřit srovnáním vizuálního dojmu z křišťálového bloku s kostkou sulcu. Pro výslednou kvalitu dospělého operačního systému a jeho vlastnosti má podobně jako u lidí velký vliv i období dětství a dospívání. GNU-Linux vyrůstal pozvolna a odspodu. Volně se přeskupoval a vzájemně přizpůsoboval přirozenými tlaky potřeb vývojářů (kteří své programy denně používali)

před průmyslovou špionáží, v situaci, kdy je pak bez znalosti zdrojových kódů obtížné zcizení intelektuálního vlastnictví prokázat, bylo těžké, ne-li nemožné, aby se programátoři dostali opravdu a včas ke všem podkladům potřebným pro jejich práci. Což Microsoftu v jeho cestě za dokonalostí jistě nepomohlo.

Toto myšlení peněženkou vyústilo i ve vydání několika zmetků, jako byl například Windows Millennium Edition, kdy urputná snaha o uveřejnění něčeho nového za každou cenu jen u příležitosti hezkého data v kalendáři přivedla do regálů obchodů zmetek, propadající ve všech nezmanipulovaných anketách. Zde je dlužno podotknout, že naopak

někomu, kdo vám k nim může kdykoli bez varování odepřít přístup nebo je vydat policii. Je to hloupé podléhání módě – a to jsme si mysleli, že módním vlnám podléhá ženská móda, říká člověk, který vymyslel koncept Free Software deset let předtím, než jej Linux naplnil.

Google se tak pomalu proměňuje z nej-sympatičtější postkapitalistické společnosti ve skutečnou hrozbu pro svobodu jedinice, potenciálně daleko nebezpečnější než Microsoft. Google je první globální mozek, problém je ovšem v tom, že nekontrolovatelně manipuluje s výsledky vyhledávání a shromažďuje data uživatelů. Microsoft je z tohoto hlediska odporný, ale neškodný. Google

Kresby na dvojstraně David Böhm

hlížečů Internet Explorer od Microsoftu a komunitního Firefoxu: zatímco u prvního z nich jsou bezpečnostní chyby odstraňovány s několikadenním zpožděním i v případě masivních virových epidemií, reaguje v takovém případě komunitní prohlížeč v řádu hodin a dokonce většinu bezpečnostních problémů odstraňuje preventivně, ještě předtím, než se objeví skutečný útok.

Na druhé straně je pravda, že pokud je společenská poptávka nedostatečná, a neexistuje tedy nadkritické množství uranu 235 neboli dostatečně početná komunita uživatelů, bývají Closed Source programy úspěšnější, což platí například při srovnání Adobe Photoshopu s Open Source programem Gimp. Pokud je ale alespoň minimální společenský zájem na tom, aby veřejnoprávní sektor garantoval občanům přístup k nějaké funkci, nebo pokud je tento zájem čistě a pouze „kulturní“, měl by veřejný sektor buď sám iniciovat nebo sponzorovat OSS software. Na tomto řešení rozhodně ušetří.

a uživatelů, komunikujících přímo a rovnou s tím „svým“ vývojářem. Tento princip spolu s možností svobodně participovat na výsledcích práce programátorů z celého světa (v rámci některé „free“ licence i legálně) vyústil v systém stejně robustní a spolehlivý ve všech svých částech.

Bill Gates svůj první DOS v podstatě koupil. U verze 5 a 6 už vývojáři předpokládali, že na nich poběží Windows. Tyto dvě části (Dos a Windows, tedy něco jako motor a kapota) programu nezbytného pro to, aby počítač vůbec „naběhl“, byly ale rozdílné. Objevovaly se proto různé problémy. Mnohdy se nedalo určit, zda se nejedná pouze o neuklizené zmetky, jejichž odstranění se jen nevměstnalo do harmonogramu vypracovaného obchodníky. Dokonce je i možné, že výrobce některé potřebné funkce jen koupil, ale patřičná kupní smlouva mu nedovolovala přiznat fakt jejich existence a informaci o jejich významu dál šířit mezi vydávanou dokumentací. Jistě existovala opatření, kdy z důvodu ochrany

většina linuxových distribucí se v čase práci komunity autorů přirozeně zlepšuje.

Díky všeobecné dostupnosti zdrojových kódů jsou autoři schopni v případě potřeby upravovat všechny součásti systému. Naopak u druhého typu produktů nemají jednotlivé divize softwarové firmy přímý přístup k práci divize druhé. První princip se pokusila úspěšně uplatnit společnost Google, kde má každý zaměstnanec přístup ke všem projektům, u nichž má chuť a potřebu přispět. Spolu s vyhrazeným časem pro vlastní aktivity zaměstnanců přispěly Open Source přístupy k vytvářeným projektům k tomu, že Google již v mnoha směrech schopen Microsoftu konkurovat a nezřídka jej i předstihovat množstvím a kvalitou nabízených služeb.

V září tohoto roku poskytl Richard Stallman, zakladatel Free Software Foundation, rozhovor listu Guardian, ve kterém varoval před rozmáhajícím se trendem webových služeb, jako je online Gamai nebo Google kancelář. V nich dáváme svá soukromá data

vypadá sympaticky, ale fakticky vykonává roli Velkého bratra, distributora a cenzora informací.

Open Source se dá přirovnat k oku uragánu evoluce, protože interakce člověka s počítačem najednou o řád zesiluje mohutnost lidského myšlení. Asi před rokem jsem řekl Ladislavu Hejdánkovi: „Tehle Linux, to je paprsek naděje, chtěl bych vám ho zapálit v počítači.“ A Hejdánek na to odvětil: „Mám čtyři cédečka s Linuxem, již delší dobu uvažuji o tom, že si ho nainstaluji... Já to také cítím, že bych se chtěl od toho Microsoftu osvobodit.“ Tehdy jsem Hejdánkovi vyjevil své přesvědčení, ve které věřím dodnes: „Je to naděje, kterou u lidí vaší generace, i mladší, i svých vrstevníků, postrádám. Říkáte: média jsou v krizi a dokážou již jen manipulovat... politika je v krizi... všechno staré, tradiční se drolí a je vyprázdněnou formou, ale tady vzniká nová kultura sdílení a plodí nový kolektivní mozek, nový koncept.“

Autor provozuje web studiolQ.cz.

Jak se sdílí kniha

O svobodné kultuře a mediální diskusi

Na stránkách serveru Root.cz již přes rok probíhá otevřený nekomerční překlad knihy Svobodná kultura. Následující text představuje knihu i překlad a zasazuje hlavní myšlenky díla do současné mediální krajiny.

ADAM HAZDRA

Knihu *Svobodná kultura* (Free Culture) vydal americký právník Lawrence Lessig již v roce 2004. Hlavním tématem, kolem kterého se kniha točí, je nová situace na poli autorského práva, vyvolaná nástupem internetu. Právo nebylo s to se pružně přizpůsobit skutečnosti, že sdílení a úprava obsahu – tak typické pro toto nové médium – se začaly hromadně šířit. To bylo ještě umocněno přístupem velkých hráčů na mediálním trhu, kteří se za každou cenu snažili (a snaží) změnám zabránit, a nepřijít tak o své výhodné postavení. Dostali jsme se do nevídané situace, kdy většina forem užití (elektronického) obsahu je chráněna autorským zákonem, což omezuje kreativitu a sebevyjádření.

Vnesení takového pohledu do veřejné diskuse bylo jedním z důvodů, proč začal překlad knihy do češtiny. Svobodná kultura je šířena pod licencí Creative Commons, která umožňuje mj. právě i její překlad. V roce 2007 vznikla nejprve nepočtená e-mailová pracovní skupina a později – díky podpoře serveru Root.cz – se překlad přesunul na volně upravitelnou wiki, kde je dodnes. Jednotlivé přeložené kapitoly jsou od té doby na Root.cz také pravidelně publikovány.

Překlady se dosud účastnilo několik desítek uživatelů, ať už samotným překladem, korekturami nebo připomínkami k textům. Projekt zdárně pokračuje, texty se postupně opatřují poznámkovým aparátem a dovyšvětlením kontextu (kniha je psaná z pohledu amerického právního prostředí).

Co je kultura?

„Kultura je chápána jako něco, co chrání pevné hodnoty a produkuje autority. Je zárukou integrity a kontinuity života a je obrácena do minulosti,“ píše ve své nové knize *Restaurování slov* (Portál 2008) Karel Hviždala. Jeho tvrzení mě přimělo k zamyšlení nad tím, co je vlastně ona svobodná kultura, kterou obhajuje Lawrence Lessig. To, že kultura splňuje výše uvedená kritéria, ještě nezaručuje její správnost. Do této definice bychom mohli vtěsnat i diktaturu. Diktatura chrání pevné hodnoty, například národní jednotu a práci lidu, produkuje autority (vůdce, stranu), zajišťuje integritu čili ucelenost (drží se jednoho nezpochybnitelného směru) i pokračování života (zajistí nám více či méně přijatelné podmínky, pokud jsme na správné straně). Obrácena do minulosti bezesporu také může být, ať už uctíváním ideologických ikon nebo poukazováním na historické úspěchy.

Svoboda přináší diskusi

Přidavné jméno svobodná doplňuje dle mého názoru takto pojatou kulturu o důležitý nástroj – o veřejnou diskusi. Jedině otevřená, svobodná diskuse zajistí, že společnost neustrne v jednu provždy zvolených hodnotách, jediné diskuse odhalí pravý důvod respektování autorit. Veřejná diskuse také zajistí, že se k moci nedostane vyšinutý názor. Slouží

jako samoregulující mechanismus společnosti. Zde nemohu nezpomenout filosofa Milana Machovce: „Kde je dialog, tam je demokracie, tam je možnost, že v diskusi zvítězí ten druhý.“

Diskuse je pro mě veřejným prezentováním názorů, podrobením se kritice, která odhalí slabiny a ocení přednosti. Aby diskuse fungovala, musí vycházet z osobní odpovědnosti a ochoty učit se; pak vede k rozvoji jedince i společnosti. Taková diskuse má nepočítaně forem: může to být výstava, kniha, přednáška, odborná debata, demonstrace, článek, příspěvek na blogu, ale i drobný, všední čin, například uctivé pozdravení starší dámě. Všechny formy mají jedno společné: vyzývají k úvaze nad tím, proč děláme to, co děláme, a jestli je to tak správné. Otevřená, veřejná diskuse tedy přináší do zmíněné definice kultury morální hledisko.

Mediální diskuse

Jsem si vědom úskalí spojených se všeobecnou veřejnou diskusí, zejména tou, která se dnes více či méně odehrává v hromadných sdělovacích prostředcích. V médiích můžeme jednak apelovat na sobeckost povrchním populismem, čili získáním souhlasu za příslib nějakého krátkodobého (a krátkozrakého) požitku, a jednak můžeme diskusi zredit a řídit. Tady vyvstává problém pasivity strany příjemců a nevěrohodnosti prezentovaných sdělení. Hviždala píše: „Mediální svět definitivně rozbíjí hranice mezi vážným, vědeckým, tragédií a jarmarkem, povrchně exhibicionistickým, laškovně hravým a drbem či pomluvou.“

Abych to shrnul: nemáme čas se zastavit a promyslet některé základní věci. Najímáme si na tyto věci odborníky (a teď nemyslím jen politiky a novináře), ale už neověřujeme, zda mají pravdu. „Mediální svět se prezentuje neustálým tokem událostí, informací, obrazů a zpráv, ale není nasměrován k poznání pravdy... Mediální civilizace zbavila člověka odpovědnosti.“ (Velmi podnětný text A. Nováka na toto téma: *Pokrytí a sdělení*, A2 č. 4/2008.)

Nadějí nám dávají světlé výjimky z tohoto skeptického temna. Mohou to být nejen některá samotná média s pevnými zásadami, ale i všeteční bloggeři a piráti, o kterých píše například Matt Mason (*Pirate's Dilemma*, Penguin Books 2008).

Nové formy diskuse

O tom, v čem spatřuje hodnotu, člověk nerad mlčí. Když se zastaví nad něčím, co ho vybídne k přemýšlení, rád se o to podělí s ostatními, rád doporučí a upozorní. Současné technologie znásobily schopnost ukázat (rozuměj sdílet) světu, čeho si vážím a čeho se obávám, ale také mi daly možnost jednoduše obohatit (rozuměj změnit) něčí názor (rozuměj dílo) o své myšlenky. Známe-li snadný způsob, jak s ostatními sdílet věci, na kterých nám záleží, neměli bychom jej zbytečně zavrhnout a omezovat. Měli bychom hledat způsob, jak zachovat co nejširší veřejnou diskusi a zároveň odměnit autory důležitých myšlenek. Lessig z této úvahy vychází a předkládá možné řešení situace. A to je důvod, proč má překlad *Svobodné kultury* smysl.

Autor pracuje jako produktový manažer a zabývá se řízením inovací.

Psáno jako dozvuk konference o licenci Creative Commons, konané počátkem listopadu v Praze. Do překladu se můžete zapojit na Root.cz. Více informací na autorově blogu Drzá cihla.

přešlap

Vskutku infantilní nápad

Politici se rozhodli zamezit úniku odposlechů do médií. Vymysleli to vskutku jednoduše: dodatečně a de facto potají, to znamená bez řádné veřejné diskuse, k novele trestního řádu, která měla chránit oběti dětských trestných činů (v médiích se už nebudou moci objevovat například záběry týraných dětí) a zamezit zveřejňování jejich jmen a dalších osobních údajů, přilepili i zákaz zveřejňování ukázek z telefonních odposlechů: nechtěně se zařadili mezi děti. Kdo zákon poruší, hrozí mu sankce až do výše pěti milionů korun. Tímto dodatkem chrání tedy politici hlavně sami sebe a třeba některé fotbalové funkcionáře a jiné bossy, aby se lidé už nemohli nikdy dozvědět, proč kdo co učinil a hlavně za kolik. Zveřejňování odposlechů má být v budoucnu možné pouze se souhlasem osoby, které se týká. Pikantní na celé věci je zdůvodnění poslance Marka Bendy z ODS (jehož strana zodpovídá za ministerstvo vnitra), který řekl, že neschopní policisté podstrkují odposlechy novinářům a právě tomu se snaží novela zabránit. To je skutečně velký přešlap, neboť ve skutečnosti jde přece o zamaskování neschopnosti politiků systémově zamezit únikům, za odpovídá policejní aparát a symbolickou odpovědnost pak má vždy sám ministr. Jenže ani tomu se nelze divit, protože jsou-li na vině politici, když nezákonně tlačí na policii, aby případy, v nichž oni sami či jejich známí figurují jako podezřelí, dál nevyšetřovala, jsou úniky jediným možným prostředkem, jak se policie může bránit. Zloděj křičí: chyťte zloděje. Taková novela únikům určitě nezamezí, pokud budou politici nadále zasahovat do práce policie, a bude mít jediný důsledek: vznikne zase samizdat nebo si lidé budou nahrávky posílat po internetu. Z odposlechů se stane jen vzácnější zboží, které bude o to víc lidí přitahovat. Vskutku infantilní nápad, který byl přilepen na správné místo.

Karel Hviždala

MINISTERSTVO KULTURY ODBOR UMĚNÍ A KNIHOVEN

vyhlašuje pro rok 2009

výběrové řízení na poskytnutí dotace právníckým a fyzickým osobám působícím v oblasti kultury (kromě příspěvkových organizací MK) na podporu nekomerčních projektů z oblasti literatury.

Příhlášky a stanovené podmínky si můžete vyžádat na adrese:
Ministerstvo kultury, odbor umění a knihoven,
Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana, www.mkcr.cz

Podpora vydávání nekomerčních titulů uměleckých děl české a překladové literatury, literatur národnostních menšin, děl literární vědy a souvisejících vědních oborů, ilustrované původní tvorby pro děti a mládež, a to jak v textové, tak i zvukové, zvukově obrazové či textově obrazové podobě

**Bohumil Fišer, tel. 257 085 220
bohumil.fiser@mkcr.cz**

Uzávěrka výběrového řízení je dne 5. prosince 2008

Podpora vydávání literárních periodik a sborníků, podpora dalších aktivit v oblasti literatury (veřejné přednášky, semináře, autorská čtení, výstavy, soutěže, festivaly a jiné literární aktivity s celostátní působností)

**PhDr. Květuše Nováková, tel. 257 085 221
kvetuse.novakova@mkcr.cz**

Uzávěrka výběrového řízení je dne 19. prosince 2008

Meze otevřenosti

Informace chtějí být svobodné

Hudbu, filmy či software dnes může vytvářet takřka kdokoliv, fakticky se tomu věnuje jen hrstka uživatelů. Má totiž problémy s právy. Proto vznikly licence Creative Commons a systém Copyleft (v opozici vůči Copyright). Stačí to v boji proti opevněnému kulturnímu průmyslu?

PALO FABUŠ

Otevřenost má dnes spoustu významů a nemluví se o ní jenom v politických projevech. Velmi živým tématem se stává už několik let i v oblasti kultury. Neznamená to však, že by se kultura víc otevírala. Právě naopak, otevřenost zde nabývá významu až v momentě, kdy dochází ke zcela opačnému efektu. Tento stav je kriticky reflektován již od doby, kdy představitelé Frankfurtské školy, Theodor Adorno a Max Horkheimer, začínají mluvit o kulturním průmyslu a jeho tendenci zaplavovat nás úzkou elitou tvořenou masovou kulturou za účelem ekonomického i politického zisku. Otevřenost, která byla pro lidovou, původní kulturu nepodstatným, a tedy nereflexovaným aspektem, se tak dostává do popředí v podobě opozice vůči hegemonii uzavřenosti. S nástupem digitálních technologií koncem dvacátého století se tento boj posunul do dalšího kola.

Odemykání dveří

Za jednu z nejdůležitějších vlastností digitálních technologií jako nových výrobních prostředků je od začátků považována jejich schopnost donekonečna a takřka bez ztrát množovat mízu pozdně moderní společnosti – informace. Hmotná kultura sice vůbec neustupuje, ale těžiště pozornosti a pře-

hodnocování se nachází především v oblasti nehmotných, a přece reálných informací. Myšlenka, že technologii, jejíž „přirozenou“ vlastností je informace rozmnožovat, by se nemělo bránit, nacházela své zastánce už od chvíle, kdy byl ještě počítač považován za přístroj pro vědce nebo nanejvýš za hračku pro úzkou skupinu nadšenců. Právě z jejich řad se rekrutovali hackeři, kteří odemykali zavřené dveře k informacím, aby je „osvobodili“. Je jenom příznačné, že jedním z nejoblíbenějších předmětů kopírování a šíření se stalo heslo: „Informace chtějí být svobodné.“

Mnozí z nich položili základy přístupu k tvorbě softwaru, známého jako Open Source (OS), pro který je primární – jak napovídá označení – otevřenost zdrojových kódů, z nichž počítač kompiluje výsledný program. Důvodem pro tuto otevřenost je umožnit komukoli upravovat a vylepšovat program, který tak vzniká dobrovolným kolektivním úsilím.

Linux pro lidi

Otevřenost a kolektivita, nijak nepotlačující individualitu, způsobily, že Open Source nebyl nikdy pouhou pragmatickou metodologií, jak se někdy tvrdí. Hned od začátku tento způsob vývoje softwaru obestírala aura posvátnosti, z níž pramenil svatý hněv vůči těm, kteří si své zdrojové kódy nechávali pro sebe a dokonce na nich vydělávali. Ohniskem nenávisti se proto zcela automaticky stal Microsoft, který dosáhl téměř okamžitě kolosálního celosvětového úspěchu. Kánonem osobního počítače se nestal otevřený Unix či mladší Linux, ale komerční Windows, který dnes najdeme na devíti z deseti počítačů.

Otázka, proč došlo k tak fatálnímu selhání myšlenky otevřenosti ve světě softwaru, byla po dlouhé roky považována buď za tabu nebo za špatně položenou. Nepřiznané zkla-

mání z marginalizace jejich ideálů ventilovali zastánci OS nenávisť a posměchem. Vysvětlení je ale až směšně jednoduché: v honbě za maximální funkčností a spolehlivostí softwaru zapomněli tito programátoři na drtivou většinu uživatelů, pro které počítač nebyl předmětem zkoumání a vylepšování, ale pouhým prostředkem k dosažení cílů, které se počítačů jako takových netýkaly. Tito uživatelé z pochopitelných důvodů nebyli ochotni věnovat spoustu času na zdolávání strmé učící křivky. Potřebovali nástroj, jehož ovládání bylo jednoduché a rychle osvojitelné. A Bill Gates je přesvědčil, že zkratky jsou možné. Windows odsunul Open Source na druhou kolej a z jeho zastánců udělal elitu zasvěcených, avšak bezmocných.

Své uplatnění našel OS především v experty spravovaných strategických systémech. Jako potenciální konkurence Windows se jeví relativně nový projekt Ubuntu, který je propagován pod výmluvným heslem „Linux pro lidi“. Tady ale dosah myšlenky Open Source ani zdaleka nekončí.

Doba sociálních médií

Nakažlivost „univerzálního“ argumentu otevřenosti se projevila snad ve všech oblastech ve vztahu k produkci a správě informací. Možnost jejich vlastnictví v podobě autorských práv způsobila, že právníká mřížka sestoupila do roviny každodennosti pro spoustu lidí bez právního vzdělání. Boj proti lobbistům v oblasti softwarových patentů nebo hudebním a filmovým nahrávacím korporacím se vede jak v rovině ideologické, kdy se kritizují čistě ekonomické důvody stavění ohrad kolem kulturních produktů, tak praktické v podobě „osvíceného“ pirátství (viz švédská organizace Piratbyrå) či používání licencí Creative Commons.

Právě Creative Commons se v určitém smyslu nabízí chápat jako duchovní násle-

dovníky Open Source v oblasti kultury. Hlavním významem těchto licencí je jak praktická, tak symbolická opozice vůči světu, ve kterém dominuje autorské právo (copyright). Představují praktické řešení právního statusu díla, které je od momentu vzniku chráněné autorským zákonem, tím, že popis „Všechna práva vyhrazena“ upravuje na „Některá práva vyhrazena“. Řadí se tak k širšímu okruhu právních postupů označovaných jako Copyleft se symbolem písmena „c“ v kroužku výstižně obráceném doleva.

S Open Source má copyleft společnou jak ideologickou rovinu boje proti uzavřenosti, tak onu osudovou okrajovost. Je to dáno tím, že ačkoli demokratizace digitálních technologií umožňuje vytvářet software, hudbu či filmy takřka komukoli, fakticky se takové činnosti věnuje jen velice malá složka uživatelů, natož uživatelů, kteří tvoří s určitou ambicí, která si navykne obnášet také ohled na otázku autorství.

Reálnou antitezí ke kulturnímu průmyslu se dnes ukazuje být spíš to, co se odehrává prostřednictvím sociálních médií, jako je Facebook, MySpace či YouTube, které představují platformu pro sdílení informací spíš sociálního než estetického či praktického významu.

Autor je kritik a publicista.

veřejné osvětlení

Sentimentální politika

PETR FISCHER

Snad si to někdy může autor dovolit a přiznat se k slabosti: vítězství Baracka Obamy bylo dojemné. Už existence takové věty na této stránce, věnované více či méně sofistikovaným reflexím a rozborům pohybů v současné společnosti, vyvolává pocit, že tu něco není v pořádku. Tohle je přece kýč. Strašlivý kýč! Autor se dojí sám sebou, svým soukromým dojetím, jež z obecného hlediska nikoho nemusí zajímat, protože neříká nic nového ani podstatného, nesděluje nic, s čím by ostatní mohli pracovat, rozvíjet, s čím by se jiní mohli setkat. Je to směšné a trapné.

Omlouvám se za toto nezdvořilé sentimentální vydírání, ale pro tentokrát by se snad dalo vydržet. Přiznávám, že to byl ošklivě krutý záměr, pokus udržet čtenáře v okamžiku, který má jakousi *slu o sobě*. Obamovo vítězství se v okamžiku jeho vyhlášení stalo předmětem nekonečných rozborů, které

budou pokračovat a plnit obrazovky, zvukový éter a stránky světového i domácího tisku další měsíce. Ale právě v tomto rozumovém hlomozu se zcela vytráčí onen pocit, jenž je pro pochopení symbolické hodnoty faktu, že Amerika má prvního prezidenta tmavé pleti, mimořádně důležitý.

Chvilu, kdy se politická událost ze všeho nejvíce zhmotňuje v neurčitém emocionálním vzduchu, který pak později, třeba i v kýčovitě pozici označujeme za krásný (i revoluce jsou nejprve krásné a vznešené, teprve potom upadají do etického prázdna, často právě proto, že se na jejich „původní“ krásu zapomíná), není naplněna ničím a zároveň vším. Je to synchronicita, rozvěření dějinného prostoru, jímž do současnosti mohou proniknout i události minulé. V Obamově vítězství se najednou promítají celé dějiny apartheidu, otroctví a boje za rasovou rovnost. Jsou to strašlivě silná slova, a právě pro tuto přehnanou velikost se jim nedá věřit.

K přesvědčivosti a k jistotě, že tak to prostě je, tentokrát nestačí rozumové postupy, používání nezaujatě – z odstupu a s nadhledem – v pražské pracovně. Je k tomu potřeba dotknout se živlu, v němž ona emoce, která se rozlila do amerických ulic, vznikala. Synchronicita chvíle se mimo jiné projevuje tím, že všechny tyto dotyky se dokážou zvláštním způsobem zpřítomnit a posílit, bohužel

jakmile se o nich začne psát a nabízet ke společnému obcování ve veřejném protoru, stane se z nich sentimentální krmivo.

A přece právě tyto dotyky jsou tím, co ve skutečnosti dává obsah symbolu, jímž se v tomto případě stalo vítězství Baracka Obamy v amerických prezidentských volbách – úvahy, teorie přicházejí až následně. První se v synchronním průzoru, otevřeném Obamovou volbou, zjevuje zvláštní odlesk v očích, jímž průvodkyně v baptistickém kostele na Dexter Avenue v Montgomery v Alabamě vyjadřuje hlubokou hrstot nad tím, že právě tady kázal Martin Luther King. Po něm přichází tentýž výraz tváře stárnoucí dámy, která ukazuje prstem na místo, kde na terase před domem Kingových vybuchla bomba. Následuje nadšený zpěv třisetlávého černošského sboru, modlícího se v písni k bohu, chorál, z něhož sálá energie emancipace a i bílý se uvnitř tohoto proudu pomalu barví do tmavšího odstínu, anebo samozřejmost řeči černých taxikářů, kteří už rok před volbami vyslovují jméno Obama takovým způsobem, jako by řadu let byl úspěšným, jejich prezidentem. Těch dotyků je mnoho, vždy přísně individuální...

To vše se zdá ve chvíli zlomu mnohem důležitější než rozumový rozbor příčin a teoretizování o tom, zda Obama splní naděje, které vyvolal (ve většině je jistě nenaplní, tak různorodá tato očekávání v konkrétním výčtu jsou). Existuje-li něco jako otráslující zkuš-

nost, o níž psal třeba Jan Patočka, pak je to právě tato mnohovrstevná Emoce, procházející naráz časem. Patočkova filosofie dějin o tom přímo nemluví, ale možnost následujícího výroku je v ní implicitně obsažena: citově naplněné Události, jako je volební triumf černošského kandidáta v USA, umožňují setkávání s dějinami, potvrzují dějinnost existence natolik výmluvně, že se během chvíle rozplývají veškeré úvahy o konci dějin či o postmoderním bezčasí.

Pokud si takovou Emoci pustíme k sobě a přeneseme se i přes trapnou okolnost, že její veřejné probírání je poněkud kýčovité, získá budoucí rozumové zpracování prožitého trochu nový rozměr. Spolu s tím se promění i politika, která v takovém případě už nikdy nemůže být ryze technickou záležitostí vyvažování pro a proti. Ale to už samozřejmě přichází námitka cynického Evropana, který po kunderovsku emocím nevěří a preferuje očištěný osvícenský rozum, jenž by měl být nejlepší obranou před ničivou mocí iracionálních vzduchů. Dějiny 20. století tuto „pravdu“ vyvrátily z kořenů. Proč tedy na nějakou dobu nevzít americké pojetí politiky vážně a nezkusit to pro jednou také trochu sentimentálně?

Autor vede kulturní rubriku Hospodářských novin.

Orientálcova vzpoura

Konečně i v češtině vyšlo jedno ze zakládajících děl postkoloniálních studií – Orientalismus Edwarda W. Saida. Následující text není klasickou recenzí, nýbrž spíše esejem, který se zabývá nejen uvedenou knihou, ale též kompletním dílem tohoto palestinského myslitele.

PAVEL BARŠA

Když Edward W. Said vydal v roce 1978 *Orientalismus*, byl již etablovaným profesorem literatury na Kolumbijské univerzitě v New Yorku a obdivovaným i nenáviděným intelektuálním mluvčím palestinského odboje proti Izraeli. Teprve tato kniha ho však učinila slavným. Její základní tezí je, že součástí kolonizace islámského Orientu byl jistý typ vědění, který se v průběhu 19. století vtělil do uměleckých a populárních děl i nového akademického oboru – orientalistiky. Ať již měl Orient negativní či pozitivní konotace, byl vždy a především představou západní mysli, souborem reprezentací, jejichž logika i gramatika měly svůj zdroj v západní kultuře samotné, a nikoli v kontaktu s lidmi a společnostmi Středního východu (a jiných „orientálních“ regionů). Orient je tedy „konstruktem“ – výtvozem evropské představivosti –, nikoli odrazem empirické reality.

Konstruktivistická revoluce

Svým pochopením Orientu z orientalismu uskutečnil Said totéž konstruktivistické převrácení, k němuž se sociální věda posledních desetiletí minulého století dobrala v pojetí jiných skupinových identit – třídních, národních či pohlavně rodových. Tak jako dělnické hnutí, nacionalismus či patriarhalismus nejsou projevy či atributy pre-existující třídy, národa či přirozené hierarchie mezi muži a ženami, nýbrž způsoby jejich ustavování a reprodukce, není ani orientalismus odrazem reality zvané Orient, ale souborem diskursů, představ a praktik, které teprve konstituují realitu, k jejíž existenci se odvolávají. Ti, kteří Saidovi vyčítají, že se v knize nedozvědí nic o „skutečném“ Orientu, střílejí vedle: předmětem jeho knihy není kultura a identita mimoevropských, orientálních společností, ale kultura a identita Západu, která se ustavuje mimo jiné právě prostřednictvím vylučujícího proti-kladení Orientu.

Toto vytváření sebe sama skrz zobrazování druhého je sice primárně operací představivosti a diskursů, jeho poslední smysl je však mocenský. Jak si pod vlivem Hegelovy dialektiky pána a raba uvědomil již před Saidem Jean-Paul Sartre, pánem je ten, kdo je s to pojmenovat a definovat druhého jeho zařazením pod zvláštní kategorii, rabem ten, kdo není schopen oplátit pánovi stejnou mincí, a tak mu umožňuje žít v iluzi, že jeho bytí

– jakožto bytí svobodného subjektu – všechny zvláštní kategorie překračuje. Orientálcova obecná lidskost a individualita byly redukovány na projev „arabské mysli“, „semitské kultury“, „islámské civilizace“. Naopak orientalista zaujal pozici toho, kdo se již osvobodil z předsudků zvláštních kolektivních entit a kultur a dosáhl stanoviska univerzálního rozumu, které je zároveň stanoviskem svobodné tvorby sebe sama. Univerzalita a jedinečnost evropského člověka je tedy opřena o redukci Neevropanů na otroky zvláštních skupinových identit typu Orientu.

Filosoficky řečeno je svobodná subjektivita některých založena na redukci jiných do postavení objektů. Said, jenž byl svým narozením do rodiny jeruzalémských Arabů předurčen k tomu, aby se stal objektem orientalistiky, vrací svému evropskému pánovi objektifikující pohled. Domnělou nestranost západních humanitních a sociálních věd a kreativitu západního umění ukazuje jako stranický a determinovaný výraz specifických okolností. Kultura Západu není vtělením univerzálního lidství, nýbrž historicky vzniklým souborem diskursů a institucí. Západní vědy a umění nejsou výrazem nestranosti a tvořivosti emancipovaného člověka jako takového, ale předsudků jedné zvláštní kultury.

Zatímco vazba na Sartra zůstává spíše implicitní, Said se výslovně odvolává na jiného francouzského intelektuála mladší generace – Michela Foucaulta. Zasazením sociálně-vědného a literárního diskursu do historického kontextu ekonomické a politické expanze Západu sleduje Foucaultovu tezi o neoddělitelnosti vědění od moci. Saidova kniha rezonuje také s přístupem dalšího francouzského myslitele Pierra Bourdieua, který již v šedesátých letech narušil univerzální nárok evropského Západu tím, že na západní společnosti uplatnil sociálně-antropologické postupy, které byly rozvinuty při zkoumání Neevropanů. Také Saidův *Orientalismus* může být pochopen jako pokus o antropologii západní kultury analýzou toho, jak se ustavuje a rozumí sama sobě prostřednictvím konstrukce svého protikladu v orientálním druhém.

Falešní dědicové

Saidova kniha se stala součástí obecnějšího vzruchu kulturní levice na amerických univerzitách – vzruchu, který se z kate-

der anglického jazyka a literatury postupně přenesl na katedry sociálních věd a který našel svůj nejviditelnější výraz v zakládání kateder etnických a genderových studií a posléze – již pod přímým vlivem Saidovy knihy – postkoloniálních studií. Poukaz ke spjatosti intelektuální produkce s kulturním panstvím a bojem o moc umožnil mnoha mladým akademičkám a akademikům opřít úspěšnou kariéru v nových disciplínách nejen o intelektuální výkon, ale také o prostý fakt příslušnosti k té či oné historicky diskriminované skupině. Odborná kritéria posuzování akademické tvorby byla relativizována a často přímo přebíjena poukazy k identitnímu a politickému pozadí toho či onoho autora nebo uchazeče o akademický post, grant či povýšení. Druhou stranou této eroze intelektuálních kritérií byla degenerace kritiky falešného univerzalizmu Západu do odmítnutí univerzalizmu jako takového. Kanonická díla západní literatury a sociální vědy byla čtena pouze jako výraz rasismu, kolonialismu, sexismu a dalších neřestí „mrtvých bílých mužů“ a akademická produkce byla redukována na mocenský boj s nimi. Výsledná politická korektnost, která od konce osmdesátých let začala zamožovat výše zmíněné obory a katedry, byla paradoxní směsí moralismu a kulturního relativismu.

Z dialektické matérie Saidova textu si někteří jeho pokračovatelé vybrali jen jednu stranu, kterou zveličili do kýčovitěho protikladu mezi špatným a proradným Západem a jeho dobrými a nevinými oběťmi. Tak jim unikl nejinspirativnější rys Saidova projektu. Jak dokládají dvě poslední práce, které stihl ještě před svou smrtí v září 2003 sám připravit do tisku – *Freud a Neevropan* (2003) a *Humanismus a demokratická kritika* (2004) –, Said nekritizoval Západ zvnějšku – z perspektivy nějaké jemu cizí kulturní a politické alternativy – ale za použití jeho vlastních intelektuálních nástrojů a s poukazem k jeho vlastnímu humanistickému ideálu. Minimálně od konce 18. století bylo součástí tohoto ideálu překročení europocentristu a dosažení skutečně univerzálního morálního stanoviska, z něž plyne solidarita se všemi lidmi bez rozdílu rasy, náboženství, kultury či země původu.

Mezinárodní festival současného tance a tanečního divadla spojený s choreografickou soutěží
Cena Jarmily Jeřábkové 2008 / International Contemporary Dance and Dance Theatre Festival
and Jarmila Jeřábková Award 2008

Festival nové Evropy

21. 24. 11. 2008

New Europe Festival

Rezervace a předprodej vstupenek / Tickets, reservations:
Produkce DC / Production DC:
+420 244 461 342, e-mail: produkcedc@duncanct.cz, web: www.cji.ecn.cz, www.duncanct.cz
TICKETPRO: +420 296 333 333, web: www.ticketpro.cz

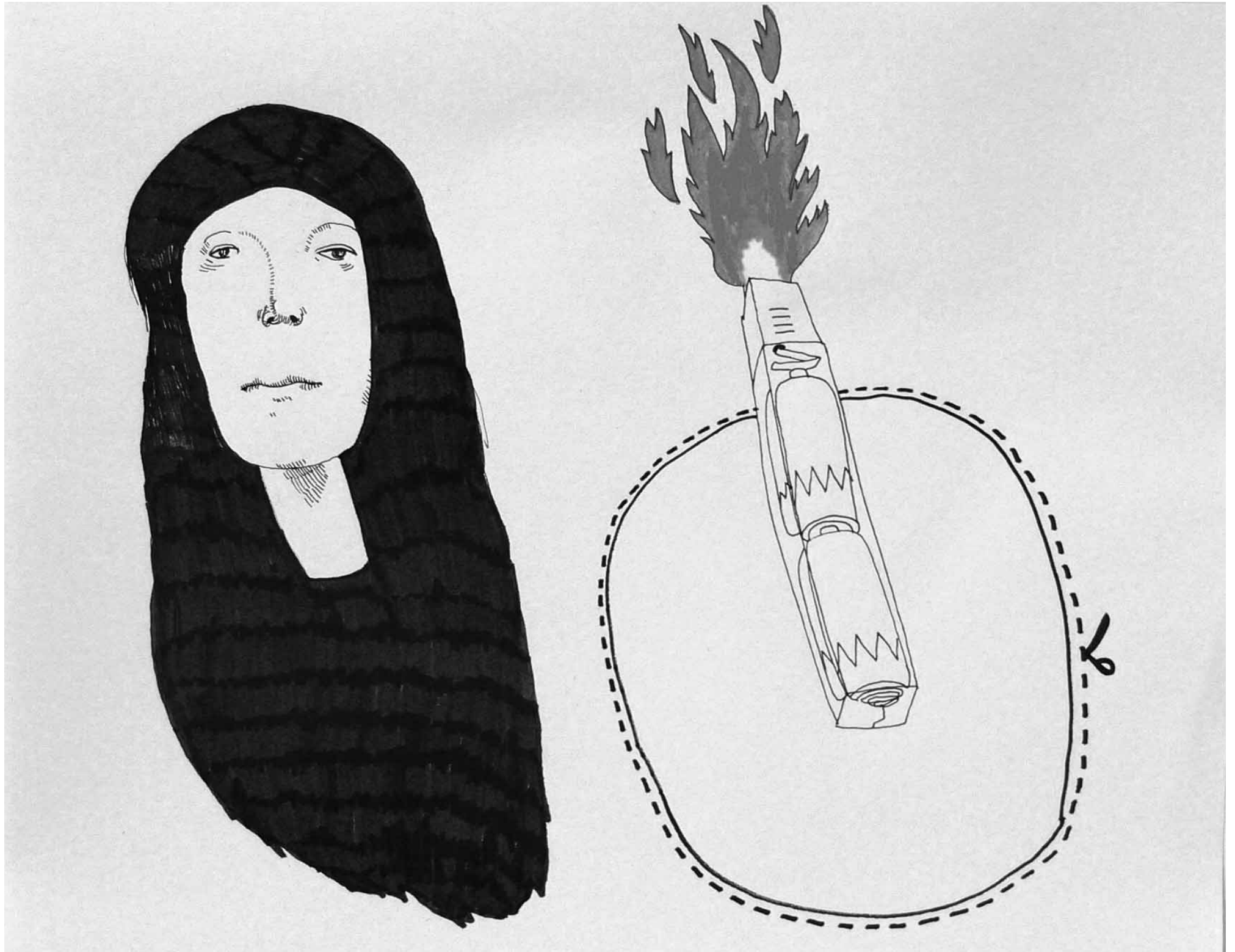
Za podpory / Supported by:

Magistrát hlavního města Prahy, Ministerstvo kultury ČR a Společnost pro taneční a múzickou výchovu.
Mediálním partnerem akce je kulturní týdeník A2. / Media partner is weekly magazine A2.

Ministerstvo kultury České republiky
TICKETPRO
HUDEBNÍ ROZHLEDY
A2
TANEČNÍ AKTUALITY.CZ

Foto: Dragin Dragan

Saidova antropologie Západu

Z dialektické matérie Saidova textu si někteří jeho pokračovatelé vybrali jen jednu stranu, kterou zveličili do křčovitého protikladu mezi špatným a proradným Západem a jeho dobrými a nevinnými oběťmi. Kresba David Böhm

Kritika Západu zevnitř

Podobně jako gay Foucault ani Orientálec Said nezavrhoval moderní evropskou kulturu *en bloc* – jak by také mohl, on, který byl jako velkoburžoazní arabské dítě vzděláván výlučně na anglických elitních školách. Explicitněji než Foucault těží Said ze svého postavení dokonale asimilovaného příslušníka západní kulturní elity na straně jedné a příslušníka jedné z podrobených menšin na straně druhé. Po vzoru asimilovaných Židů Theodora Adorna a Waltera Benjamina používá také on dvojakosti své pozice k analýze odvrácené strany moderní měšťanské kultury, a to s poukazem k jejímu vlastnímu příslibu univerzální lidské emancipace. Moderní západní člověk nedostal svému deklarovanému humanismu: místo aby k Neevropanům vykročil jakožto k lidem – sobě podobným, trpícím a milujícím, schopným reflexe i odporu proti nespravedlnosti – oddělil je od sebe projekční stěnou svých fikcí o Orientu jako o protikladu,

který musí Západ překonat při provádění své civilizační mise.

S napětím mezi univerzalistickým projektem evropského humanismu a jeho europocentrickými vtěleními koresponduje napětí mezi emancipací věd a umění od náboženství a politiky a protikladným sklonem k jejich opětovnému propojování. Relativní autonomie vědeckého bádání a umělecké tvorby slibuje na jedné straně dosažení objektivního pohledu na svět a realizaci individuální jedinečnosti, na straně druhé vytváří škodlivý přelud morální a politické nestrannosti. V souladu s touto dvojznačností Saidův předchůdce Adorno jednak kritizoval ideologickou funkci a politickou stranickost buržoazní kultury, zároveň však poukazoval k její potenciálně „spásné“, emancipační funkci. Podobně podtrhává Said dvojznačnost orientalistické intelektuální produkce: na jedné straně je součástí projektu ovládnutí mimoevropských společností, na straně druhé jsou její největší nositelé schopni mříti

za toto její politické i diskursivní omezení. To se týká hlavně velkých umělců typu Goetha, Nerval, Flauberta, Conrada či Kiplinga, ale i některých humanitních vědců, jako židovsko-německého literárního teoretika Ericha Auerbacha či francouzského orientalisty Louise Massignona. V těchto velikánech (a často jako v případě Kiplingové či Wagnerové navzdory jejich vlastním politickým názorům) se potvrzuje, že tvořivá svoboda jednotlivce je s to překračovat omezení skupinové identity, která mu bylo přisouzena.

Na rozdíl od svých politicky korektních pokračovatelů byl Edward Said nejen kritikem západní vysoké kultury, ale také – a v nemalé míře – jejím nositelem a milovníkem. V kanonických dílech západní tradice nacházel rozesety jiskry příslibu lidštější existence pro všechny obyvatele planety, nejen pro „mrtvé bílé muže“, kteří tato díla vytvořili. Tam, kde politická korektnost redukuje tvorbu na výraz moci a jednotlivce uzavírá do skupiny, uka-

zoval permanentní možnost intelektuálního a morálního překračování zvláštních kulturních kontextů směrem k obecně lidskému.

Jak poznamenal sarkasticky v *Orientalismu*, v izraelsko-palestinském konfliktu začaly hrát roli orientalistického pána a raba dvě semitské skupiny, které byly původně na straně rabů. Jednu z těchto skupin západní velmoc kooptovaly a učinily z ní opěrný bod svého úsilí o kontrolu druhé. Nyní, když nás média denně bombardují obrazy rozněvaných orientálních barbarů a část západních elit se nás snaží přesvědčit, že zeď zbudovaná na západním břehu Jordánu je první frontovou linií boje o přežití „naší“, „judeokřesťanské“ civilizace, nabývá Saidovo poselství sebekritiky Západu jménem všelidské solidarity obzvláštní naléhavosti.

Autor přednáší na Filozofické fakultě UK, na Anglo-americké vysoké škole v Praze a je výzkumníkem Ústavu mezinárodních vztahů. Článek vychází z jeho textu publikovaného v *Dějích a současnosti* 3/2004.

Le Chèque Déjeuner motivační programy pro firmy a zaměstnance

Znáte to. Někdo si jde rád po práci zaplavat do bazénu, jiný si chce užít cestování a poznávání nových lidí, někdo se touží jazykově vzdělávat, jiný možná potřebuje komerční zdravotní péči a další se věnuje kultuře.

Jak to ale udělat, aby všichni byli se svoji odměnou spokojeni a mohli ji využívat podle svých potřeb?

Řešením je UNIŠEK+!

Právě poukázku UNIŠEK+ je možné využít v několika oblastech a široké uplatnění nabízí také v oblasti kultury. Akceptuje ji mnoho kulturních zařízení po celé České republice – kina, divadla a na řadu kulturních akcí za ni lze pořídit vstupenky v předprodejích!

UNIŠEK+ lze uplatnit v těchto oblastech služeb:

- Kultura (kina, divadla, předprodeje vstupenek)
- Sport (fitness, bazény, sportovní centra)
- Zdravotní péče (lázně, zdravotnická zařízení, lékárny)
- Vzdělání (počítačové a jazykové kurzy, autoškoly, vzdělávací centra) ale také
- Dovolená (cestovní kanceláře, hotely v ČR, lázně)

Celorepubliková síť smluvních provozoven se neustále rozšiřuje

UNIŠEK+ - zaměstnance potěší, zaměstnavateli ušetří!

Hlavní výhody poukázky UNIŠEK+:

- zvyšuje reálný příjem zaměstnanců, šetří náklady zaměstnavatelů (úspora až 40 % nákladů)
- nepodléhá dani z příjmu
- nevztahují se na ni odvody na sociální a zdravotní pojištění
- výběr uplatnění dle přání obdarovaného - skutečný dar

Kompletní seznam ze široké nabídky poskytovatelů různých druhů služeb po celé České republice akceptujících kupony UNIŠEK+ najdete na www.seky.cz

Le Chèque Déjeuner, s. r. o. | Kotorská 16 | 140 00 Praha 4
telefon 261 210 367-9 | fax 261 210 366 | e-mail klientskeodd@seky.cz | web www.seky.cz

Skládačky z cizí hudby

Piráti šedé zóny

Kreativita současné hudební scény dávno nevychází jen ze zdrojů, které hudbu tvoří od nuly. Bootlegy a mash-upy, tedy pirátské remixy či složeniny více existujících skladeb, jsou populárním trendem, který má dalekosáhlé důsledky pro celou kulturu.

JANA KOMÁNKOVÁ

Udělat vlastní remix je se současnou technologií nesmírně snadné. Abyste dokázali složit a nahrát písničku Davida Bowieho, potřebujete být David Bowie (a nejlépe také Brian Eno) a musíte mít dobré studio. Abyste udělali super remix Bowieho, musíte mít jen nápad a počítač. Přičemž nepotřebujete nějaké výkonné „dělo“, dnes jde podobný nápad realizovat na celkem běžném stroji. Několika kliknutími můžete své dílo přes web zpřístupnit celému světu. A pokud bude dobré, dost možná se dostane i k tomu Bowie. Díky současnému stavu technologie se mohou remixování hudby či skládání více skladeb v jednu věnovat i lidé, kteří nemají peníze a kontakty. Karty jsou rozdané jinak, než bývalo v dějinách hudby obvyklé. Spousta nejlepších dílek pochází od teenagerů, kteří žijí někde v totálním zapadákově – a několik z nich se díky téhle pololegální činnosti stalo slavnými.

Y2K: rozjezd!

Amatérské remixy existovaly už před lety, složeniny více skladeb také. Doopravdy se ale tahle scéna rozjela až na přelomu milénia.

Tehdy se počítače staly něčím, co má doma i sígr ze sídliště, jehož matka žije z podpory. Sehnat si něčí písničku a trochu si s ní pohrát šlo už tehdy, ale s rozvojem peer to peer sítí, kde si za minutku můžete stáhnout skoro

V roce 2006 se v britských obchodech s hudbou objevilo asi 500 kusů napodobeniny debutového alba modelky Paris Hiltonové. Později se zjistilo, že za pozměněným bookletem (s nápisy jako „Život neměl být spravedlivý“ nebo 90 % úspěchu spočívá v odhalování se“) stojí Banksy a za hudebním obsahem bootlegář Danger Mouse.

jakékoli album (a nejste tedy odkázáni na svou domácí sbírku), se trend ještě urychlil.

Těsně po roce 2000 byl internet sice už funkční, ale stahování nebylo tak snadné – a další omezení spočívalo v tom, že neexistovaly tucty služeb jako rapidshare.de, umožňující nahrát na web velký soubor a nechat ho lidi stahovat. I dostat se k bootlegům bylo tedy komplikovanější. Pamatuji se, že shánění nahrávek pro náš rádiový pořad Bastard Pop bylo v roce 2003 o hodně náročnější než teď: bootlegáři dávali soubory na vlastní weby a poskytovatel připojení jim obvykle omezoval množství přenesených dat, takže když byla nějaká skladba hodně stahovaná, měli posluchači ve světě za pár dní smůlu. Nadto byli někteří autoři příliš plodní, tudíž aby mohli zpřístupnit své nové tracky, museli třeba po týdnu nějakou svou skladbu navždy „sundat“ a nahradit jinou. Hlavním zdrojem hudby byla internetová diskusní fóra, do kterých autoři umísťovali odkazy na své mixy a remixy. I ona fóra se kromě toho stěhovala, už proto, že jen tak dát na net třeba zmíněný Bowieho remix není po autorskoprávní stránce tak úplně bez problémů (a výměna například a capella verzí oblíbených skladeb mezi remixéry by se podle zákona neměla dít už vůbec).

Podivná pravidla

Co se týče práv, je tahle scéna šedou zónou. Žádný bootlegář dosud nebyl zavřený a asi je to i tím, že gramofimy a hudebníci vědí, jaký tvůrčí a prodejní potenciál se zde skrývá, takže přivírají oči. Pirátské remixy a také video-mashupy (spočívající ve složení nejen zvuku, ale i obrazu z více existujících písniček) se během pár let staly krmivem pro vydavatelské koncerty i média. MTV o nich udělala pořad, několik vydavatelství najalo

bootlegáře na oficiální remixy či jim vydalo alba. Autorskoprávní spory se nekonají, i když celá věc není podle současných zákonů zcela košer. Zajímavé je, že ti opravdu dobří autoři hudby ale podobnému nakládání se svými výtvoři nebrání, spíše naopak. Moby dal na své CD stopy k remixování už před rozjezdem webu a slíbil autorovi nejlepšího mixu vydání jeho dílka – ale nikdo z těch, kdo se takových slušňáckých akcí účastnili, v hudebním světě nikdy neobstál. Autoři vydávající své nahrávky pod licencí Creative Commons, umožňující posluchači s dílem dál legálně pracovat, také do svých sítí žádné génie zatím nelapili.

Hvězda downloadů

Z bootlegové scény vzešly dvě momentálně zářící hvězdy. Richard X (alias Girls On Top) v roce 2001 šířil po webu bootlegy tak pěkně, až ho odlovila firma Virgin a záhy mu vydala album *Richard X Presents His X-Factor Vol. 1*. V současnosti je producentem třeba pro Sugababes, Kelis a Rachel Steversonová, remixoval mj. New Order, Pet Shop Boys a Depeche Mode.

Největší star je Brian Joseph Burton alias Danger Mouse. V roce 2004 vydal *The Grey Album*, jež sestávalo z vokálů Jay-Zho desky *The Black Album* a hudby *Bílého alba* od The Beatles. Deska se stěhovala po webu a dostala se k Damonu Albarnovi (Blur), který Burtona najal na produkci jeho projektu Gorillaz. Výsledkem spolupráce byla deska *Demon Days*, která získala Dangermouseovi nominaci na Grammy za Producenta roku a upozornila na něj další hudebníky. Burton se tak stal součástí kapely Gnarls Barkley, jejíž hit *Crazy* pokořil britskou hitparádu – historicky poprvé jen na základě počtu stažených nahrávek z webu.

Autorka je šéfredaktorka časopisu Report a DJ Rádia 1.

Občanské sdružení Fléda ve spolupráci s Level B production a Fiume initiative za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky, Mezinárodního Visegrádského fondu, Velvyslanectví Nizozemského království, Ministerstva kultury Slovenské republiky a TV5Monde uvádí:

NEW NEW! 2008
MEZINÁRODNÍ FESTIVAL NEOBÝKLÉ HUDBY A FILMU
INTERNATIONAL FESTIVAL OF UNUSUAL MUSIC AND FILM
20. – 23. 11. 2008

MUSIC: MICHAEL GIRA (USA), MACHINEFABRIEK (NL), CRISTIAN VOGEL (ESP), STEVEN SEVERIN (UK), STEREOTYP (AT), VON SPAR (DE), ROKO (UK), NAPSZYKLAT (PL), MIO-MIO (SK), C. H. DISTRICT (PL), MACHINE FUNCK (CZ), WIDE STREAM (CZ/AT), BARBARA IDIJOT (SK), CARPETS CURTAINS (CZ), MATOA (CZ), ANS (CZ), TEAPOT (SK), CLICK JOE (CZ), FUNGITRASH (CZ), BANYEK (HU), CARLEXE (CZ)

FILM: SIEGFRIED A. FRUHAUF (AT), PETER KUBELKA (AT), LISL PONGER (AT), MATTHIAS MÜLLER (DE), CHRISTOPH GIRADET (DE), PETER TSCHERKASSKY (AT), NORBERT PFAFFENBICHLER (AT), JOERG BURGER (DE)

VJS & VISUALS: KOLOUCH, KAPAJ, AURAKAMERA, ANYMADE, P.O.P.CORP., COMATORY, PUKPUK, INITI

Amerika vzhůru nohama

Reportáž z voleb v New Yorku

Něco podobného jsem viděla u nás snad jen v roce 1989, popisovala naše korespondentka z New Yorku své první dojmy z prezidentských voleb. Podrobněji své potřeby rozepsala v následující reportáži.

DAGMAR FRANČIKOVÁ

Když jsem v den voleb mluvila s kamarády z Michiganu, Kalifornie a Minnesoty, říkali, že už ráno čekali několik hodin, než se na dostanou na řadu ve volebních místnostech. Všichni se shodovali, že už brzy ráno praskaly volební místnosti ve švech a že si všichni volby „moc užívali“. Kampaň vyzývající Američany k účasti ve volbách byla mohutná a neomezovala se jen na tradiční média – televizi, rozhlas, noviny, internet a e-mail. V mnoha newyorských obchodech visely americké vlajky a plakáty zvoucí občany, aby se zúčastnili voleb. Prezidentka Michiganské univerzity, na níž působím, uveřejnila na webových stránkách YouTube projev, ve kterém vyzvala studenty, pedagogy a zaměstnance své univerzity k účasti ve volbách.

Příznivci McCaina i Obamy před volbami shodně tvrdili, že Spojené státy chtějí změnu. Více byli ale slyšet příznivci Baracka Obamy. Poprvé jsem si to uvědomila při své letní cestě na jih Spojených států. V červenci jsem byla v Memphisu a v New Orleansu. Každý druhý člověk, kterého jsem tam potkala, měl na klopě placku s Obamovým obličejem. Podobný objev mne čekal v San Francisku i v Michiganu. Pak jsem v září přijela do New Yorku a opět byl všude Obama. Během několika týdnů, které zbývaly do voleb amerického prezidenta, jsem se bavila zajímavou detektivní prací – snažila jsem se zjišťovat, kdo jsou příznivci republikána McCaina a kde vlastně vězí. Při tomto pátrání jsem získala mimo jiné tyto dvě zkušenosti: Potkala jsem v newyorském autobusu staršího muže, který vykřikoval, že pro veterány z vietnamské

války neexistuje jiná alternativa než McCain. A potkala jsem se také s nadřizenou maminkou mého kamaráda, která tvrdila, že přistěhovalci z Dominikánské republiky a Kuby nemohou také volit nikoho jiného než republikány. Stejně jako přistěhovalci i ona svou volbu zdůvodňovala rodinnými hodnotami, na které podle jejího názoru republikáni kladou důraz. Přestože jsem v týdnech a dnech před volbami potkala mnoho dalších Američanů, kteří mě přesvědčovali o tom, že nálady a sympatie americké veřejnosti jsou rozporuplné, měli Obamovi příznivci na veřejnosti jednoznačně navrch.

Den před volbami newyorský Harlem doslova vřel. Kromě tradičních stánků s plackami, vlajkami, tričky a baseballovými čepicemi s portrétem Baracka Obamy jsem se nevyhnula ani třídě malých školáků, kteří rozdávali letáčky s instrukcemi ohledně voleb. Dostala jsem pro jistotu hned dva spolu s výzvou, abych určitě volila Obamu.

V úterý odpoledne byl New York jako po vymření. Bary a restaurace, kde je v podvečer vždycky spousta lidí, zely ve volební den prázdnotou. Kolem sedmé a osmé hodiny večer byl celý Manhattan pustý a prázdný. Jen jsem v okamžiku, kdy jsem vystupovala v Harlemu z metra, zaslechla rapery, kteří si unisono se soulovými zpěváky pokřikovali Obamovo jméno. Dokonce i v mém jinak hlučném domě bylo překvapivé, až poněkud hrozné ticho. Sledovala jsem se svou spolubydlící reportážní vysílání CNN a zpravodajství New York Times zároveň a přitom jsme zvedaly telefony kamarádů, kteří vola-

li z různých částí Spojených států. Když se krátce po 23. hodině místního času objevila zpráva, že Obama získal 297 hlasů, a tedy ve volbách zvítězil, bublina ticha v Harlemu praskla a propukla bouře srovnatelná s českými oslavami vítězství hokejového týmu na mistrovství světa a oslavami Nového roku zároveň. Dav lidí se začal valit ulicemi, křičet, provolávat slávu Obamovi. Auta troubila. Předpovědi médií se potvrdily, a když už to začalo být opravdu jisté, zvonil mi mobil ostošest. Kamarádi mi volali, abych šla do baru o několik ulic dál. Venku jsem potkávala skupinky lidí a jednotlivce. Všichni byli jak v transu, smáli se a vyptávali, jestli mám taky radost. Tvrdí, že nic takového Amerika ještě nezažila. Citují Martina Luthera Kinga, mluví o snu, který se splnil. Opakují, že je to nejšťastnější den jejich života. V baru lidé tančí, pijí a sledují povolební projevy. Po ulicích projíždějí televizní štáby a prázdné autobusy. Na rameni mi slzí starší paní a říká, že je jí jasné, že budoucnost nebude jednoduchá. Změny budou těžké a složité, ale na těžkosti je prý připravena. Konečně se jí splnil sen – Amerika má černého prezidenta. Povídá mi o kampani a své účasti v ní. Prý pracovala spolu s černou kolegyní a židovským studentem a nakonec si po skončení kampaně všichni padli kolem krku. Rasa podle ní je a bude v Americe důležitým tématem, Obama ale lidi v tomto smyslu spíše spojuje, nikoliv rozděluje. Její vyprávění přehluší skandování hesla: „Víme, že můžeme, chceme, dokážeme to.“

Autorka je doktorandka na Michiganské univerzitě.

par avion

Z RUSKÝCH NOVIN VYBRAL ONDŘEJ SOUKUP

РУССКИЙ РЕПОРТЕР

Ve svém prvním výročním vystoupení před parlamentem v roli prezidenta prohlásil Dmitrij Medveděv, že největší výzvy, které musel řešit ve své nové funkci, byly válka v Jižní Osetii a světová hospodářská krize. A bez zbytečného chození okolo horké kaše označil za viníka oběho Spojené státy. Bylo to jedno z prvních veřejných přiznání Kremlu, že krize se nevyhnula ani Rusku. Do té doby se polostátní média dlouho snažila vyvarovat používání samotného slova krize. Na vchodu do studia rádia Rossija například ještě koncem října vyšel velký nápis: „Upozornění pro DJ's: je přísně zakázáno ve vysílání používat slovo krize.“

Dopady současných hospodářských trablů ale většina obyčejných Rusů příliš nepocítila. Jak se to vlastně má s ruským hospodářstvím, se snažili zjistit novináři časopisu Ruskij reportér v článku **Spotřeba dob krize** ze 30. října. Nejdříve se reportéři vydali do obchodů s potravinami. „V Penze lidé skupují sůl a pohanku. V Barnaulu lidé odnášejí cukr z obchodů v pytlech. V moskevských obchodech podobné vzrušení vidět není. V obchodech Billa jsou některé potraviny pokaždé zlevněny. Dříve kupovali levné kroupy několik dnů, ale teď pohanku za 18 rublů skou-

pí okamžitě. Každou půlhodinu musíme zboží doplňovat,“ říká mi známá prodavačka, zaregistroval reportér. Ale podle ředitele komunikace skupiny Mosmart Jevgenije Sucharnikova se průměrná cena nákupu nezměnila. Větší nákupy dělají převážně penzisté, kteří si pamatují nedostatek potravin konce osmdesátých let a skokový nárůst cen roku 1998. Jenže jejich peníze se příliš nemění, takže když si koupí místo jednoho balíčku makarónů čtyři, tak už jim nezbude na kuřecí stehýnka, která si obvykle kupují. Největší problémy budou mít sítě supermarketů, které financovaly svou expanzi prostřednictvím úvěrů, zatímco menším podnikatelům může krize paradoxně pomoci. „Irina Vojnova z Velikého Novgorodu vlastní tři malé samoobsluhy. „Nedávno za mnou přišli z velké sítě supermarketů a říkají mi, že mají problémy kvůli úvěrům a že budou zvedat ceny o 10 procent. A prý ať se taky připojím. Jenže to je situace, kdy malý byznys může vydělat. Sítě supermarketů nás pořád utlačovaly. Oni byli zvyklí mít bankovní úvěry, ale my jsme se museli rozvíjet za vlastní! A teď máme výhodu!“, Ovšem úbytek peněz v peněženkách občanů se dotkne stejně malých jako velkých prodejců. Podle mnoha expertů zmizí z polic obchodů většina dovážených potravin kromě exotických. „Sucharnikov se domnívá, že vše se ukáže v prosinci, když celá země kupuje potraviny na Silvestra. Za měsíc bude víc propuštěných a těch, kterým snížili plat. Lidé začnou víc počítat peníze. Ale jestli přitom na Nový rok budou mít stejné množství potravin, tak to bude znamenat, že přinejmenším střední třída má peněz dost. Jestli budou sváteční nákupy menší, tak v únoru až červnu trh

s potravinami čeká další krize: lidé budou méně nakupovat a obchody tím pádem také.“

Dalším cílem novinářů z časopisu Ruskij reportér byly obchody se spotřební elektronikou. Ty od začátku září čelí útoku nakupujících. Podle Jelizavety Totunové ze společnosti Mir vzrostly tržby v jejich obchodě v průměru o 15 procent, ještě o pět procent více prodejů hlásí síť obchodů Eldorado. Prodejci jsou ale nervózní. „Bojí se, že jde jen o čisté psychologickou reakci lidí na nejistotu. Vyberou si peníze a raději je utratí dnes, protože se obávají, že zítra příšerně zdraží nebo oblíbená konvice, lednička nebo televize nebude k dostání. Takže nakupují věci, které si chtěli koupit v listopadu, prosinci nebo až začátkem příštího roku.“ Růst prodejů také táhnou spotřební úvěry, které banky stále poskytují. Otázkou je ale, jak dlouho. Už nyní protahují schvalování z jednoho dne na tři až pět. A očekává se i zvyšování úroků až na úroveň 20 procent ročně, což by většinu zákazníků mohlo odradit.

Jiným segmentem trhu, který zasáhla hospodářská krize je prodej automobilů. Zájem o nová auta klesl o 20–30 procent ve všech kategoriích. „Prodejci obviňují z poklesu zájmu banky. Některé přestaly poskytovat úvěry na auta, ostatní zvýšily úroky a pečlivě prověřují schopnost klientů splácet. Jestliže ještě před třemi měsíci bylo normální vzít si půjčku bez akontace, nyní je to prakticky vyloučené,“ píše novináři. Stejný problém je i na trhu s ojetými vozy. Tam jsou prodejci zranitelnější, protože potřebují prodat větší množství vozů co nejrychleji. Podle reportéřů je nyní výhodné nakupovat. Čtyři roky starý džíp se nyní dá pořídit o třetinu lev-

něji než v létě. „Budoucnost trhu je nejistá. Jisté je, že povolání převozníka aut z Evropy nebo USA zmizí, přestane se pr ostě vyplácet. A v bazarech se budou prodávat vozy těch majitelů, kteří si s výplatou 60 tisíc rublů vzali leasing na Lexusy za milion.“

Jednou z oblastí, kde se nejvíce diskutuje o propadu cen, je trh s nemovitostmi. I zde jsou na vině banky. Většina jich neoficiálně přestala poskytovat úvěry na bydlení obyčejným občanům. „Sergej Chestanov ze společnosti Finam předpovídá, že se ceny zhroutí již příští rok. „V Moskvě spadnou ceny na polovinu a v regionech i třeba čtyřikrát, pětikrát,“ tvrdí expert. Podle něj to bude vyvoláno propouštěním. „Už nyní lidé přicházejí o práci v investičních společnostech, retailu a v průmyslových podnicích. Přitom právě tyto lidé, kteří mají solidní platy, získávali nejvíce hypoték. Teď je nebudou mít jak splácet a budou muset své byty prodávat.“

Oblastí, která naopak nyní z krize těží, je podle zjištění reportéřů prodej kožichů. I těch luxusních. „Minulý prosinec jsme prodávali tak osm kožichů za týden,“ říká prodavačka v nevelkém obchodu s kožešinami v centru Moskvy. „A zatímco tu spolu mluvíme, viděl jste tu paní, co si koupila kožich? A před vámi si dvě dámy koupily norkové kožichy až na podlahu. Dopoledne jsme prodali dalších pět kousků.“ Stejně zprávy přicházejí i z Krasnodaru a Novosibirsku. Lidé se zjevně předtím, než začnou šetřit, rozhodli koupit si něco skoro věčného a hodně drahého. Třeba kožich. V ruských zimách se jim bude jistě hodit.

Ako nájsť v počítači slobodu

Zmysel Open Source a Free Software

Svobodný software je slovní spojením, ktoré môže laikom pripadať zvláštné, niekomu môže snad naháňať hrůzu a pro mnohé predstavuje označenie, jež zaručuje pohodlné využívanie počítačových technológií. O čo tedy vlastne jde?

JAN HUSÁR

Vráťme sa o 40 rokov späť, do doby sálových počítačov, čiernobielych a zelených terminálov, do doby, kedy neexistovali osobné počítače. Nebudeme sa hrať na historikov, roky sú v tomto prípade len údajmi dokresľujúcimi celkovú situáciu. V tomto informačnom praveku začala vznikáť jedna z momentálne najznámejších slobodných technológií, ktorú poznáme dnes. V západnom svete si bez nej nevieme predstaviť život, poháňa našu ekonomiku a ovplyvňuje nás všetkých. Jedná sa o Internet, sieť, ktorú skoro pred pol storočím navrhla americká armáda pre udržovanie stabilnej a bezpečnej komunikácie v prípade hrozby nukleárnej tretej svetovej vojny. Počas jej vývinu začali vznikať prvé filozofické základy otvorených technológií na amerických univerzitách. Bolo bežnou praxou zdieľať zdrojový kód a aplikácie bez akýchkoľvek obmedzení. Hľadali sa riešenia problémov, buďovala sa efektívna sieť, ktorá spočiatku prepájala pár univerzít, postupne sa začali pridávať stovky, tisíce vstupných bodov. Ľudia dokázali spolupracovať ďaleko efektívnejšie, nová sieť poskytovala desiatky lákavých služieb. Univerzita Berkeley a autor Unixu Bill Joy boli dvaja z najkľúčovnejších hráčov vtedajšej doby. Položili sa základy novej verzie BSD TCP/IP, otvoreného štandardu. Toto všetko sa udialo pred tým, než som sa narodil, a predsa nás ovplyvňujú doteraz.

Katedrála a bazár

Slobodný softvér, ako ja nazývam anglické spojenie Free/Libre and Open Source Software, je pojem, ktorý bol presnejšie definovaný až v polovici 90. rokov, desiatky rokov potom, ako v skutočnosti začal existovať. Očividný rozdiel medzi uzatvoreným a otvoreným softvérom sa porovnal budovaním katedrály a bazáru. Ako to? Katedrála je uzatvorený systém vývoja, ciele sú jasne definované a predpísané. Bazár je otvorený systém vývoja, pričom ciele sú taktiež definované, ale viac vizionársky. Pokiaľ vývojári prestanú byť spokojní s hlavnou vetvou vývoja, vytvoria vlastné vetvy. Takých môže na jednom projekte vzniknúť stovky, pričom niektoré vetvy využíva 90 percent pôvodnej aplikácie a 10 percent vlastných, prípadne iných aplikácií a projektov. Ostatné vetvy môžu používať iba časť pôvodného projektu, a to jadro, databázu, ba dokonca iba komunikačný otvorený štandard. Rozdiely bývajú malé, ale aj veľké, napríklad v grafickom zobrazení (GUI), prípadne v novej funkcionalite či úplne novej logike celého projektu.

Momentálne sa slobodný softvér rozdeľuje primárne na dve časti, a to otvorený softvér a otvorené štandardy. Vývojom implementácia oboch vychádza zo slobody komunit, ktoré sa starajú o takéto projekty. Samozrejmosťou je aj účasť obchodného, školského či štátneho sektora. Záruka otvorenosti v oboch prípadoch je definovaná licenčnými zmluvami a podmienkami,

ktoré musia spĺňať. Program možno slobodne študovať, šíriť, používať a upravovať. Tieto zmluvy neberú žiadne práva, priam naopak, zaručujú ich, preto sa im často hovorí *copyleft* licencie (ako opak copyright licencie). Týchto licencií existuje niekoľko, najznámejšie sú však dve: BSD licencia, ktorá dovoľuje zdrojový kód uzatvárať do zatvorenej aplikácie a túto zatvorenú aplikáciu ďalej šíriť bez zdrojového kódu, a GPL licencia, ktorá neumožňuje to, čo BSD licencia, a vyžaduje šírenie so zdrojovým kódom.

Slobodný softvér pre obvyčajného človeka znamená hlavne možnosť zadarmo používať technológiu pre bežný život. Tento fakt sa najkrajšie odzrkadľuje v častiach nášho sveta, kde ľudia nemajú prostriedky na komerčný softvér. Pričom slobodné technológie plnohodnotne nahrádzajú komerčný uzatvorený softvér, v mnohých prípadoch sú stabil-

novanie pozície vo vašom IT. Platí tu politika, čím viac technológií od nich používate, tým viac ste zamknutý, o to viac ste závislý, o to viac prichádzate o možnosť zmeniť vaše technológie na čokoľvek iné. Samozrejme táto možnosť prejsť na niečo iné bude existovať vždy, každopádne hrá tu dôležitú úlohu aj cena. Povedzme, že ročne vás licencie stoja 4000 eur pri 20 produktoch, ale cena prechodu na čokoľvek iné môže byť až 10násobne vyššia. Pri otvorenom softvéri by tento problém nemal vôbec existovať. Komunikačné protokoly sú postavené na otvorených štandardoch, čo v prvom rade zabezpečuje ich implementáciu a schopnosť komunikovať s desiatkami nezávislých aplikácií. V druhom rade máte vždy viacero skoro bezbolestných a finančne efektívnych možností, ako zmeniť dodávateľa, keďže to vyslovene môže byť ktokoľvek. Treťou výhodou je mož-

madure nájdeme GNU/Linux (áno Linux, nie Linux) na školách, úradoch, u lekára a hlavne u občanov. Používanie slobodného softvéru v štátnej správe dokonca stimuluje rozvoj lokálneho malého a stredného podnikania. V posledných rokoch sa začínajú preferovať zelené technológie, už aj pri informačných technológiách sa v západnom svete presadzujú produkty, ktoré majú menší dopad na životné prostredie. Ako sú na tom otvorené technológie či slobodný softvér? Výška zeleňosti danej technológie sa meria uhlíkovou stopou (tzv. carbon footprint). Táto stopa v sebe zahŕňa od procesorového času, doby vývoja, cez dopravovanie sa personálu do práce, lietanie na stretnutia, atď. Pri otvorenom softvéri je stopa ďaleko nižšia, keďže väčšina vývoja prebieha externe a ďaleko menej ľudí robí na jednom projekte ako pri komerčnom uzatvorenom softvéri. Ďalšou podstatnou záležitosťou je procesorový čas a výkon počítačov. Posledné štúdie dokazujú, že operačný systém Linux pracuje v priemere pri ďaleko nižšej energetickej spotrebe (watt). Rozdiel medzi uzatvoreným a otvoreným softvérom je porovnateľný v spotrebe elektrickej energie ako stolový počítač (zatvorený softvér) a prenosný počítač (otvorený softvér), ktorý potrebuje k výkonu ďaleko menej energie. Prečo by ste mali používať slobodný softvér? Odpovedzte si na pár otázok: Chceme otvoriť svoje dokumenty aj o 30, 40, 50 rokov? Chceme sa trápiť s vírusmi a trójskými koňmi? Chceme si kupovať donekonečna softvér, keď výrobca vyvinie novú verziu a prestane podporovať predchádzajúcu verziu operačného systému či aplikácie, keď si ich vieme plnohodnotne nahradiť zadarmo? Chceme byť závislí od jedného výrobcu, bez reálnej možnosti prejsť na inú technológiu, aj keď môže byť o veľa lepšia? Chceme byť slobodní?

Autor je Open Source aktivista a ředitel nevládní organizace SKOSI.

David Hanvald: Herbář, 2006

nejšie a s väčšou funkcionalitou, majú lepšiu podporu a širokú komunitu. Slobodný softvér dáva ľuďom príležitosť inovatívne pristupovať k vlastným životom, bez najmenšej investície. Uzavretý softvér diskriminuje obvyčajných ľudí.

Prípútaný zákazník

Z pohľadu štátnej správy a firemného sektora slobodný softvér zohráva najdôležitejšiu úlohu v IT svete. Jedná sa o slobodnú a bezbolestnú možnosť zmeniť dodávateľa či poskytovateľa služieb a podpory. Ako to? Komerčný uzatvorený softvér nesie v sebe obrovské riziko. Posledné trendy v komerčnom softvéri hlavne od spoločnosti Microsoft sa za každú cenu snažia zamknúť svojich zákazníkov a pripútať ich k svojim technológiám. Možno si poviete, veď to nie je až tak zlé, avšak príbeh pokračuje. Uzavretý komunikačný protokol, uzatvorené dokumenty. Hlbšie a hlbšie prepájajú a beto-

nosť upravovať si softvér podľa vlastných predstáv, to nám komerčný softvér nedovoľuje, a ak áno, tak za veľmi neakceptovateľných podmienok pre malé a stredné firmy. Štátna správa by mala slobodný softvér používať kvôli viacerým veciam. Ústavné právo, že občan musí mať možnosť voľby, je často porušované práve štátnou správou, kde publikácia dokumentov smerom k občanom je postavená prevažne na zatvorených NET technológiách. Web stránky sa korektné zobrazujú pod iba jedným prehliadačom od spoločnosti Microsoft. Publikované dokumenty sú závislé na komerčnom kancelárskom balíku, ktorý ľudia núti si takýto softvér kúpiť. A to im na to platíme dane. Vo španielskom regióne Extramadura dokázala lokálna politika presadiť nariadenie, ktoré núti štátnu správu používať iba slobodný softvér. Ak sa za peniaze daňových poplatníkov kupuje softvér, tak tento softvér musí byť dostupný pre tých istých ľudí zadarmo. Preto v Extra-

Červivé metafory

Americký básník Wallace Stevens se směje symbolům řádu a tradice, sochám a váženým obrazům. Proti nim staví ironii a nové město ze sněhu. Některé nejasnosti vysvětluje překladatel v poznámce, ostatní si uchovejme.

Zemité anekdota

Vždycky, když se jeleni s dusotem hnali přes Oklahomu, zježila se jim v cestě ohnivá kočka.

Kamkoli se hnali, hnali se s dusotem, než zprudka zatočili okrouhlou čarou doprava kvůli té kočce.

Nebo než zatočili okrouhlou čarou doleva kvůli té kočce.

Jeleni dusali.
Kočka poskakovala doprava, doleva a ježila se v cestě.

Po čase zavřela zářivé oči a usnula.

Sněhulák

Musí mít hlavu plnou zimy, kdo má patřit na mráz a na větve borovic zkorinatělých sněhem;

a předlouho musel mrznout, kdo má hledět na jalovce huňaté ledem, smrky zdrsnělé ve vzdáleném jasu

lednového slunce; a nemyslet na žádný žal ve zvuku větru, ve zvuku několika listů,

který je zvukem země plné téhož větru, jaký vane na témž holém místě

pro posluchače, jenž v sněhu naslouchá a, sám ničím, hledí na nic, jež tam není, a to nic, jež je.

Svíčka v údolí

Moje svíčka hořela sama v nezměrném údolí. Sbíhaly se k ní paprsky obrovské noci, než zafoukal vítr. Pak se paprsky obrovské noci sbíhaly k jejímu obrazu, než zafoukal vítr.

Ondřej Maleček – z cyklu Pirátské vlajky: Hrad, 2006

Ondřej Maleček – z cyklu Pirátské vlajky: Můra, 2006

Záclony v metafyzické domě

Přihází se, že vání těchto záclon je plné dlouhých hnutí; jak tíživá splaskání dále; či jako mraky neoddělitelné od svých odpůdní; či měnění světla, rozhoštění ticha, širého spánku, samoty noci, v níž veškerý pohyb je mimo nás, když nebeská báh v stoupání a v klesání odkrývá poslední prostornost, výzvu oku.

Rozčarování o desáté

Po domech straší bílé noční košile. Ani jedna zelená, fialová se zelenými kroužky, zelená se žlutými nebo žlutá s modrými. Ani jedna zvláštní, s krajkovými punčochami a korálkovým pasem. Lidem se nebude zdát o pavínech a barvících. Jen sem tam starý námořník, co spí namol v botách, lapá tygry v rudém povětří.

Panna nesoucí lucernu

V těch růžích není žádný medvěd, jen černoška, jež smýšlet svede toliko zle

o lampě krásky, která tudy ve dbalém rozloučení chodí, dál jde a jde.

Běda, že její zbožné spění probouzí v černoščině bdění žár, jenž tak vře!

Anekdota o džbánu

Já umístil džbán v Tennessee. Zakulatil se na hoře, přitáhl lenivou divočinu ze všech stran k hoře.

Tu divočina vystoupla a lehla, zkrotlá, kolem něj. Džbán kulatil se na zemi a tyčil se tam s grácií.

Získal si vládu nade vším. Byl holý, šedivý. Nezračil se v něm pták či mrak jak v ničem jiném v Tennessee.

Americká vznešenost

Jak jen se postavít, abys spatřil vznešenost, odrazil posměváčky, pitvorné posměváčky a pozlacené páry?

Když generál Jackson pózoval pro sochu, věděl, jak se cítíš. Máš snad chodit bos, malátně mžourat?

Jenže jak se cítíš? Na počasí si zvykneš, na krajinu a tak; ze vznešenosti zbývá jenom duch sám,

jen duch a prostor, jen prázdny duch ve volném prostoru. Co za víno piješ? Co za chleba jíš?

Wallace Stevens

Teorie

Jsem tím, co je kolem mě.

Ženy tomu rozumějí.
Nemůžeš být vévodkyní
sto sáhů od kočáru.

A tohle jsou portréty:
černý vestibul,
vysoké lože ukryté za závěsy.

To jsou jenom příklady.

Tanec smrtíh myší

V krocaní zemi, v krocaním počasí,
u paty sochy běháme dokola.
Překrásný příběh, překrásné překvapení!
Señor je v sedle. A po koni plno myší.

Ten tanec nemá jméno. Je to tanec hladu.
Tančíme až na špičku seňorova meče
a čteme vznosné výrazivo nápisu,
jež zní jak souzvuk tamburín a citer:

Zakladatel státu. Kdopak kdy založil
stát, který by vprostřed zimy odolal myším?
Překrásný výjev, skvostně strmicí,
ta bronzová paže vzpjatá proti zlu!

Lvi ve Švédsku

Dost řečí, Swensone: já lovil
jsem kdysi ony potentáty duše
a bank; Víru, sochařův sen, okatou
a ohromnou; odřenou Spravedlnost,
která má vyvažovat desky zákona;
Trpělivost, věčnou hojitelku ran;
a mocnou Statečnost, zuřivý bas.
Leč tihle lvi, ty vznosné figury,
se nikdy nezaskví v mých památkách.
Je-li na vině duše, pak jsou též
na vině potentáti duše, a to dřív.
Jsou-li na vině památky, leč ty
jsou duše sama. A celá duše, Swensone,
jak každý ve Švédsku rád připustí,
i nyní prahne po lvech, neboli:
i teď prahne po vznosných figurách.
Jsou-li na vině lvi, pošli je zpět,
kam patří, do hamburku pana Dufyho.
Rostlinstvo i tak skýtá tvarů dost.

Jako ozdoby na negerském hřbitově (výběr)

Arthuru Powellovi

I

Dalekým Jihem prochází slunce podzimu,
jako když Walt Whitman jde
po ruměném pobřeží.
Zpívá a opěvá věci, které jsou jeho součástí,
světy, které byly i budou, smrt a svit.
Nic není definitivní, pjeje. Konec nikdo nespátří.
Má z ohně vous a jeho hůl je třepotavý plápol.

II

Vzdychni za mne, noční větře,
v hlučných listech dubu.
Jsem unavený. Spěte za mne,
nebesa nad kopcem.
Křič za mne, nahlas, nahlas,
bujné slunce, až vzejdeš.

III

Až když stromy v listopadu byly prvně bez listů
a vyšla najevo jejich černost, bylo prvně poznat,
že základem uspořádání je výstřednost.

XXV

Všímej si od žluvy k vráně úpadku
hudby. Vrána je realista. Jenomže
žluva je možná taky realista.

XXVII

Johna Constablea se jim přesadit moc nepovedlo
a naše potoky odvrhly matnou Akademii.
Připusíme, že nás Piktové jinak poznamenali
svou zálibou v kovových psech a jelincích.

XXVIII

Hruška má na stůl přijít naditá šťávou,
dozrálá i podávaná v teple. Na takový
způsob podzim obelstí fatalistu.

XLIII

Hustotu života na dané ploše
lze kupodivu určit tak,
že se počet spatřených nohou vydělí dvěma.
Dá se tak zjistit přinejmenším počet lidí.

XLVI

Vše tiká jak hodiny. Pracovna muže,
který se navzdory kukačkám přeje jen
zbláznil z času, maniaka přes hodiny.

XLVII

Slunce hledá pro svůj svit něco jasného.
Stromy jsou dřevěné, tráva zežloutlá a zřídla.
Rybničky nejsou povrchy, jež hledá.
Musí své barvy tvořit ze sebe.

L

Ze spojení nejslabších vzniká síla,
ne moudrost. Svedou všichni lidé společně
pomstít jediný z listů spadlých na podzim?
Mudrc se však mstí tak,
že si staví město ze sněhu.

Rozkošný večer

Velice utěšený večer,
Herr Doktor, a to stačí,
byť by se vám čelo v dlani chmuřilo

nad dialektem světla
(nemluvě o mračných skaliscích):
znachovělý trávník;

vztažené ruce smrků;
soumrak přesmíru plný
červivých metafor

Z anglického originálu Wallace Stevens:

Collected Poetry and Prose (The Library of America,
New York 1997) vybral a přeložil Daniel Soukup.

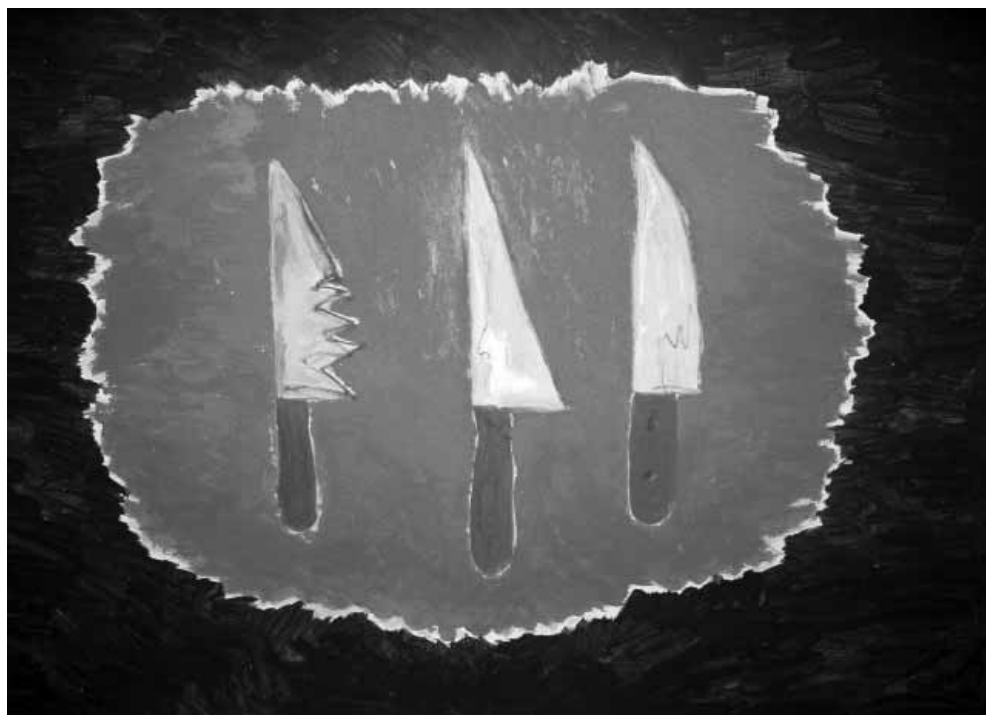
Výbor ze Stevensovy poezie připravuje k vydání
nakladatelství Opus.

Wallace Stevens (1879–1955), čelný představitel amerického modernismu, žil trojím životem básníka a milovníka umění, otce rodiny (roku 1909 se oženil s Elsie Mollovou) a úspěšného pojišťovacího právníka. Svou první sbírku, *Harmonium* (1923), publikoval už jako hotový autor. Kniha se však dočkala jen vlažného přijetí a Stevens se po jejím vydání a narození dcery Holly (1924) na několik let odmlčel. Výraznější kritické uznání mu získalo až druhé, rozšířené vydání *Harmonia* (1931), po kterém následovaly v již rychlejším sledu další sbírky: *Ideje řádu* (*Ideas of Order*, 1936), *Muž s modrou kytarou* (*The Man with the Blue Guitar*, 1937), *Části světa* (*Parts of a World*, 1942), *Přesun do léta* (*Transport to Summer*, 1947), *Polární zář podzimu* (*The Auroras of Autumn*, 1950), *svazek esejů Nezbytný anděl* (*The Necessary Angel*, 1951) a *souhrnné vydání básní* (1954). Dnes je Stevens pokládán za jednoho z klíčových anglofonních básníků 20. století. Básně na této dvoustraně pocházejí z *Harmonia* a *Idejí řádu*.

Jedním z témat první fáze Stevensovy tvorby bylo tehdejší dilema amerického básníka: jak

vytvářet skutečně americké umění, emancipované od evropských vzorů (viz odkaz na krajinomalby Johna Constablea), když se nelze opřít o nosnou domácí tradici? Stevensova proslulá Anekdota o džbánu představuje jakýsi americký komentář ke Keatsově Ódě na řeckou vázu: „Zatímco Keats měl Londýn, Britské muzeum a helénskou vázu, americký básník má Tennessee, lenivou divočinu a šedý kameninový džbán. Zatímco Keats měl kulturní a legendární ornamentiku, americký básník má holý povrch.“ (H. Vendlerová) V jiné Stevensově básni se jakožto možná „americká vznešenost“ nabízí buď kýčovitá socha generála Jacksona na washingtonském Lafayetteově náměstí, anebo pouhý „prázdný duch/ ve volném prostoru“. Socha pro Stevense vůbec zosobňuje pompézní neživotnost, kupříkladu i v *Tanci smrtíh myší* anebo ve *Lvech ve Švédsku*, kde alegorické figury před portály bank ztělesňují hned trojí strnulý řád: náboženský, umělecký a finanční. Básník sochy s lehkým srdcem zahání zpět do jejich „hamburku“ (zvěřince) a vyzývá místo nich autentický řád – chaotický, výstřední a pomíjivý.

–ds–

Ondřej Maleček – z cyklu *Pirátské vlajky*: Nože, 2006

galerie

Pirátské vlajky

Ondřej Maleček (1977) prošel rozmanitým studiem. Rok strávil na pražské Pedagogické fakultě UK – obor český jazyk a výtvarná výchova, poté přešel na Divadelní fakultu AMU – obor scénografie (1997–2001), kde získal bakalářský titul. Nakonec absolvoval malířský ateliér pražské Vysoké školy umělecko-průmyslové u prof. Pavla Nešlehy a prof. Stanislava Diviše (2000–2006). Mezitím stačil ještě realizovat stáž na Vysoké škole výtvarných umění v Aténách (2005). V roce 2006 byl nominován Galerií Klatovy/Klenová na cenu Startpoint pro absolventy vysokých uměleckých škol střední Evropy. Je také spoluzakladatelem malířské generační skupiny Obr (s D. Hanvaldem, M. Krajcem, J. Achrerem a K. Štědrým). Během symposia na hradě Klenová v roce 2006 vytvořil Maleček sérii obrazů nazvanou *Pirátské vlajky*. Romantické prostředí podhůří Šumavy, které autorovi evidentně konvenuje, ho vyprovokovalo k podivné malířské inverzi. Krajinné motivy a přírodní prvky převedl na jednotlivé znaky a uvěznil je v barevných plochách. Fragmentům propůjčil symbolický jazyk vexilologie. Pirátskou intervencí pročesal okolí hradu a sesbírané trofeje umístil na prapory. Jedním dílem se vrátil zpět do Prahy. Nechal zde zarůst psychedelicky oranžový Pražský hrad jedovatými houbami a nad symbol české státnosti odvážně vyvěsil skutečnou pirátskou vlajku. Vyhlásil tak boj vlastní národní identitě? Nechme tento potměšilý jinotaj raději otevřený...

Petr Vaňous

PESTRÝ PODZIM V GALERII HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY

od 22. 10.
BYTOSTI ODNIKUD
/ Metamorfózy akademických principů
v malbě 1. pol. 20. století
– Městská knihovna

od 23. 10.
1960 → SÚČASNOST
/ Slovenské umění a čeští hosté
– Dům U Zlatého prstenu

od 31. 10.
VERONIKA BROMOVÁ
Království / Kingdoms
– Dům U Kamenného zvonu

od 14. 11.
KRÁSNÍ LIDÉ A TAJNÉ RÁNY
/ Beautiful people and the secret wound
– 2. patro Staroměstské radnice

www.ghmp.cz

galerie hlavního města prahy
city gallery prague

Syrie Jamesová
Ztracené memoáry Jane Austenové
Přeložila Jitka Herynková
Knížní klub 2008, 304 s.

Byla to pravděpodobně zdařilá filmová adaptace románu Pýcha a předsudek z roku 2006, která vyvolala renesanci zájmu o dílo i život Jane Austenové. Na této vlně se neváhá svést řada průměrných tvůrců a neodradí je ani, že se toto téma snadno dostane za hranice vkusu. Na český trh se nyní dostaly fiktivní paměti Austenové, jejichž autorkou je americká televizní scenáristka. Podle očekávání Jamesová vypráví příběh vystavěný na základě spisovatelčiných románů, přičemž řada postav Ztracených memoárů je zkonstruována podle jejich hrdinů. Nařčení z vykrádání se autorka mazaně brání vysvětlivkou, že osoba z její knihy se později stala předobrazem slavných knižních hrdinů, a defilé únavných předobrazů tak nemá konce. Ač Jamesová zdařile napodobuje svěží dialogy a čtivě líčí všední život na počátku devatenáctého století, jakmile dotlačí svou Austenovou k rádobý vášnivým vyznáním lásky dokonalému gentlemanovi Ashfordovi (pochopitelně předobrazu pana Edwarda z Rozumu a citu), sklouzává text do bahna červené knihovny a už se nevynoří nad jeho hladinu. Potopení do kategorie ženských románek má pro Ztracené memoáry jednu výhodu: stávají se nadprůměrem daného žánru; a to i přes cimrmanovský doslovný překlad.

Emma Stašová

Garth Ennis, Lewis Larosa
Punisher – Na začátku
Přeložil Šimon Španihel
BB art, Crew 2008, 136 s.

Komiksový mistr sarkastického černého humoru a oplzlostí všeho druhu Garth Ennis je tu s novou řadou Punishera. Ten starý prý byl na čtenáře příliš drsný, a tak ten nový emigroval do řady Max, jež je určena výhradně pro dospělé. Aby se odlišil od starých sešitů, má navíc nového kreslíře, který pochmurnou a doslova vražednou atmosféru vystihl lépe než Steve Dillon. Jinak se toho ale zase tolik nezměnilo, Punisher stále zabíjí jak na běžícím páse, pouze s tím rozdílem, že už u toho netroubí vtípné poznámky, protože je tak drsný a tak nesmiřitelný, že by to prostě nebylo vhodné. Jenže se zdá, že tím pádem je i smrtelně vážný, a tudíž i nudný. Pokud v něčem spočívá síla Ennisova psaní, je to právě jeho dialogický um, který je ostrý a jedovatě vtípný zároveň. I ten zabiják bez příčiny (Punisher) je pak nějak uvěřitelnější a hlavně je s ním sranda, i když hodně pohřební. Přínos nové podoby Punishera tkví tedy hlavně v atmosféricky pochmurné kresbě, která se s dováděním stylem Dillonovým nedá srovnávat, a pak také ve faktu, že zločinci a jejich zločiny jsou dnešnímu světu mnohem blíží, než tomu bylo v předchozích dílech. A když toho Punisher už moc nenamluví, trocha toho humoru zbývá na vedlejší postavy, které vlastně zachraňují celý komiks, jenž se zúžil na celkem dospělý a civilní obraz krutého zabijáka, s kterým už ale není žádná zábava.

Lukáš Rychetský

Veřejná archeologie II. – příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2005
Dryada 2008, 116 s.

V pořadí druhý sborník konference zabírající se problematikou archeologie v památkové péči a vztahu archeologie a veřejnosti. Základní otázka tohoto ročníku zněla: „Jak nakládat s archeologickými lokalitami? Proszovat spíše jejich ochranu, nebo je využít k popularizaci? Vylučují se tyto přístupy, anebo je možné je skloubit?“ Kniha je určena především pro praktikující archeology, památkáře, úředníky státní správy či studenty archeologie, své si v ní však mohou najít i příznivci tohoto dobrodružného vědního oboru. Čtenář zde nalezne několik tipů, jak prezentovat archeologickou lokalitu či jak provést kvalitní archeologický výzkum s co nejnižšími náklady a zároveň přispět k pozitivnímu vnímání archeologie společností. Zejména památkáři jistě ocení příspěvek Radima Vrla o praktické ochraně hradních zřícenin, péči o ně a jejich prezentaci. Petr Sokol zase uvede do problematiky zásahu do jedné lokality v podobě stavby rozhledny a ukáže, jak důležité je přistupovat ke každé lokalitě individuálně a hledat kompromisy, tedy „chránit a zároveň oživit“.

Miroslava Gregorová

Náhoda a nutnost – Jacques Monod
v zrcadle dnešní doby
Editor Anton Markoš
Pavel Mervart 2008, 443 s.

Náhoda a nutnost – nebo řád a možnost? Tato dichotomie polemická je, a my to tady flikujem'; než do dáli zas odplujem', když vítr nám co bude přát, anebo proud s odlivem se hnát; dozvíme se i „novinku“: „analýza smyslových vjemů centrální nervovou soustavou skýtá ochuzený a jednostranný obraz vnějšího světa!“ Vědec hyenou se stavší kosti přináší k důkazu, že maso může sežrat i někdo jiný než on – věru, po tolika tisíciletích současná věda došla k samému počátku tolik základního poznání už nyní? Je to až s podivem, že tak elementární poznatky z úsvitu moderní vědy ještě někdo vydává – pokud si vzpomínám, na pražském jezuitském Akademickém gymnáziu jsme před třiceti lety cos podobného prováděli na předmaturnitních praktikách, aniž bychom se pozastavili úžasem – zde však jde o progresivní doktrínu. Ano, těch obětí, co to stálo... Zde však se nezavděčím jen tak ledasjak; jako na přípravku ke zkoušce na VŠ bysem přivítivě pohlédli; dívím se, proč takové středoškolské kompendium vychází – a pro koho? U jistého stupně vědění nabývá vědec dojmu, že rozumí zhola všemu, nakonec však rozumí sotva svému oboru, a do dalších leda fušuje (což je zřejmě Monodův případ) – a pokud bude kdo z jeho fámulů soptit, neměle chodit s kůží na trh! Víc to je ohlédnutí za „zradou vzdělanců“ a „koncem ismů“ než co jiného!

Vít Kremlička

UNIŠEK – poukázky na kulturu a vzdělání
od Chèque Déjeuner. www.seky.cz

inzerce

Slavnostní vyhlášení cen
Big Brother Awards

14. Listopadu

od 19,30 hod.

v **NOD/Roxy**

Dlouhá 33, Praha 1

BIG BROTHER AWARDS.CZ

2008

KDO JSOU NEJVĚTŠÍ

SLÍDILOVÉ?

KomiksFEST Revue 2

Letošní ročník KomiksFESTU! již máme za sebou, nicméně komiksů se na nás před Vánoce stále vrací. Druhé číslo revue, která doplňuje tradiční katalogy tohoto festivalu, obsahuje další krátké ukázky z tvorby zejména evropských autorů, které jsme v A2 představili i v letním komiksovém seriálu. Najdete tu tak příspěvky od Ulfa K., Maxe Anderssona nebo Jasona. Český komiks zastupuje Jaromír 99 se svou adaptací Erbenovy básně Svatební košile (jedna z nejlepších komiksových verzí balady z Kytice, i když vliv kreslíře Mikea Mignoly je tu možná až příliš patrný), tradičně výtečný Jaromír Plachý s alkoholovým splínem párku, kterému chybí jedna nožička; Tomáš Prokůpek s Jánem Lastomírským přenesl Rychlé šipky do sci-fi polohy a Petr Korunka (trochu ve stylu kreslíme-pod-lavici) zpracoval scénář Edgara Dutky o dvou mužích, kteří se pokoušejí utéct z komunistického Československa (najdete tu jen úvodní část příběhu). Možná trochu zbytečně tu získala velký prostor ukázka z knihy Marjane Satrapiové Šitíčko, která vyšla nedlouho po této revui. Z nekomiksových prací zde najdeme rozhovor se zakladateli alternativně laděného komiksového sborníku Aargh! Tomášem Prokůpkem a Tomášem Kučerovským, ale také nafotografovaná graffiti s motivem Baracka Obamy. Revue nezapře, že jí jde především o propagaci stejnojmenného festivalu, jistý rozhled však svému čtenáři přináší.

Jiří G. Růžička

Zora Obstová Ženská próza v italské moderní literatuře Karolinum 2008, 130 s.

Je vůbec možné literaturu zkoumat z hlediska genderu, dá se mluvit o specifickém ženském stylu, žánrech? Co ženskou literaturu determinuje, co je pro ni specifické? Autorka nabízí dvojí předurčenost: biologickou – archetypální a společenskou, která ženám vymezuje prostor a definuje jejich role. V italské společnosti, jež byla až do druhé poloviny 20. století patriarchální, jde o nepominutelné mimoliterární faktory. Moderní ženská literatura v Itálii se dělí do dvou období: první, zalující fáze (1861–1914) napodobuje mužské psaní, vyrovnává se s tradičními romantickými klišé o ženách; druhá, autonomní (od konce druhé světové války dodnes), již sebevědomě vychází z ženských zkušeností jakožto pramene autentického umění. Rané období se projevilo pasivní útrpností hrdinek, nedovolenými vášněmi, které nakonec musely ustoupit manželství a rodině. Pozornost je věnována zvláště autorkám, které se ze stereotypních vzorců vymanily (Aleramová, Seraová, Deleddová) a svrhly mýtus romantické ženy. Druhé období představuje svobodnou prózu a její emancipační tendence, zastoupené v českém prostředí málo známými spisovatelkami, z nichž vybočují Lalla Romanová, Natalie Ginzburgová, Anna Marie Ortesová a Elsa Morantová. Z bezpočtu brilantních analýz vystupují směrodatné charakteristické rysy italského ženského psaní. Z knihy se navíc ledacos dozvídáme o italské společnosti.

Klára Löwensteinová

Jaroslav Peregrin Filozofie pro normální lidi Dokořán 2008, 144 s.

Jeden předních českých logiků a filosofů jazyka Jaroslav Peregrin (jarda.peregrin.cz), odborný pracovník pražského Filosofického ústavu AV ČR, sebral a upravil své přednášky pro učitele o současné filosofii. Vzniklou popularizační knihu Filozofie pro normální lidi vřele doporučuji normálním lidem všech stupňů vzdělání. Jedni si osvěží, jak klást obecné i šťouravé otázky – jak rozpočítat mozek; druzí dostanou základní obrysy sítě, z níž už něco znají, ale nevědí kolik a k čemu, třetí dostávají v krystalické podobě autorův pohled na současný stav svého oboru a mohou s ním s novou silou nesouhlasit. Peregrin se tu nezabývá historií oboru; nýbrž srozumitelně rozvíjí základní otázky, problémy, disputece posledních asi osmdesáti let, přičemž se ve srozumitelných exkurzích vrací k několika mohutným filosofům (jejich tématům) starší doby. Je sympaticky zapálený, z textů je zřejmé, že sám straní filosofii analytické, její protivníci či mimochodníci, ač výslovně uznává jejich žánry, dostávají na frak, zvláště J. F. Lyotard. Své autory – L. Wittgensteina, R. Carnapa, W. V. O. Quina, D. Davidsona či R. Rortyho – interpretuje (v mezích popularizační příručky) s láskou a šarmem. Kniha nabízí za každou kapitolou stručný seznam knih k tématu v češtině. Jedinou nevýhodou celého počtu jsou ilustrace, které jako by vypadly z valašského brutálně humoristického časopisu Trnky brnky.

Karel Brávek

Danilo Martuccelli Sociologie modernity – itinerář 20. století Přeložily Pavla Doležalová a Jana Spoustová Centrum pro studium demokracie a kultury 2008, 494 s.

Modernitu poznamenanou dvojnázností vágnosti a zároveň až nadužívání tohoto pojmu podrobuje Martuccelli zkoumáním neobvyklým způsobem. Sleduje pojem modernity, jak ho exponovaly velké osobnosti světové sociologie zhruba 20. století: Émile Durkheim, Talcott Parsons, Pierre Bourdieu, Niklas Luhmann, Max Weber, Norbert Elias, Herbert Marcuse, Michel Foucault, Jürgen Habermas, Georg Simmel, sociologové tzv. chicagské školy, Erving Goffman, Alain Touraine, Anthony Giddens. Výběr je možná na první pohled překvapivý. Proč Marcuse, a ne spíše Theodore Wiesengrund Adorno? Proč chybí Vilfredo Pareto, jehož teorie elit je rovněž příspěvkem k modernizaci – a rejstřík klasiků sociologie bychom mohli rozšiřovat donekonečna s tím, že kanonický soubor vytvořit z povahy věci nelze. S odvoláním na jednoho z nejpronikavějších historiků a teoretiků historie 20. století Reinharta Kosellecka definuje Martuccelli modernitu jako nesoudobost současníků. V této souvislosti lze učinit jednu redakční výtka na adresu nakladatelství. Redakčně korektnější by jistě bylo uvádět názvy děl, zejména tak klasických, jako je Koselleckova kniha *Vergangene Zukunft – Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*, v původním názvu, nikoli ve francouzském překladu. Rovněž bibliografické údaje by měly být spolehlivější. Parsonsovo dílo *Societies (Společnosti)* vydalo nakladatelství Svoboda, nikoli Mladá fronta.

Michal Janata

odjinud

Nejčastěji vydávaným dílem Václava Tilleho je hned po jeho životopisné knize *Božena Němcová* (9. vyd. 1969) studie o filmovém umění *Kinéma*. Poprvé byla otištěna v Šaldově *Novině* č. 21–23/1908, naposled v antologii *Stále kinema*, nazvané podle stejnojmenné studie Františka Langra z roku 1913. Do objemné antologie s podtitulem *Antologie českého myšlení o filmu 1904–1950* (Národní filmový archiv 2008, Knihovna Illuminace, sv. 25) zařadili editoři Petr Szczepanik a Jaroslav Anděl dále texty například bratrů Čapků, Karla Teiga, Jiřího Voskovce, Vítězslava Nezvala, E. F. Buriana, Miroslava Kouřila, Jindřicha Honzla a představitelů *Pražského lingvistického kroužku*.

Autorského podílu Elisabeth Hauptmannové (1897–1973), překladatelky *Žebrácké opery* Johna Gaye do němčiny, na *Třígršové operě Bertolta Brechta a Kurta Weilla* z roku 1928 se dotkl Jaroslav Vostrý ve studii *Scénologie Brechtovy Krejcarové opery* (Disk č. 18, prosinec 2006). Brechtova-Weillova *Die Dreigroschenoper* v provedení Berliner Ensemblu otevřela 31. 10. a 1. 11. t. r. ve Stavovském divadle – přesně osmdesát let a dva měsíce po původní premiéře v Theater am Schiffbauerdamm – letošní Pražský divadelní festival německého jazyka.

Svou představu *Věci Makropulos Karla Čapka* jako „takového mudrujícího, komorního hororu“ vyložil v rozhovoru pro Lidové noviny 29. 10. 2008 režisér hry, taktéž dramatik, David Drábek. – Čapkovu hru, jež je o šest let starší než Brechtova-Weillova *Třígršová opera*, uvedlo nyní Divadlo na Vinohradech (tam měla i premiéru – 21. 11. 1922).

Vliv Otokara Fischera na básnické a dramatické dílo Václava Renče je téma studie Kateřiny Kotačkové v 33. svazku anglistické řady 56. ročníku Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity *Brno Studies in English* (2008).

V dalším svazku teatrologické řady téhož sborníku Pavel Klein zrekonstruoval inscenační postupy, jimiž se v brněnském Divadle U stolu zmocnili novely Jaroslava Durycha *Boží duha*, vydané posmrtně (1969) a nedávno též zfilmované.

Pod titulkem *Memoáry svědka* velkých dějin oznámil Týdeník Rozhlas v čísle 44/2008 zahájení dvanáctidílné rozhlasové četby z knihy Václava Černého *Pláč koruny české* 28. 10. t. r. v zpracování Jana Halase a v režii Hany Kofránkové.

Úvahou o Emanuelu Mandlerovi jako pokračovateli Franze Kafky doplnila Eva Kantůrková v příloze *Literárních novin* č. 44/2008 Povídka roku úryvky z Mandlerovy knihy *Atrakce* (1966).

Hezkou příhodu z návštěvy Milana Kundery v Brně v devadesátých letech minulého století vyprávěl Jiří Kratochvíl v rozhovoru pro říjnové číslo měsíčníku *Kam* v Brně...

O recenzi románu Marka Šindelky *Chyba* (Pistorius & Olšanská, Příbram 2008) se v Tvaru č. 17/2008 podělili Aleš Hamaň a Erik Gilk.

František Knopp

soutěž

Had, který se kouše do ocasu

Napište nám, pod jakým pseudonymem psali Jorge Luis Borges a Adolfo Bioy-Casares parodie detektivek. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, získá výbor hispanoamerických fantastických povídek *Had, který se kouše do ocasu*. Uzávěrka soutěže je 26. 11. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

Dokumentární film
Víta Janečka

www.ivetka.net

IDFF Jihlava

Ivetka

a

hora

Jak žít se zjevením?

Promítání
s účastí Ivetky

17/11/2008 Světozor – Praha
18/11/2008 Teologická fakulta JČU – České Budějovice
19/11/2008 Centrál – Hradec Králové
20/11/2008 Scala – Brno
21/11/2008 FK Pastiche Filmz – Olomouc

„O půlnoci objevila trojice Eva, Atlas a Santa Claus zemi „Stromu poznání dobra a zla“ s jeho zakázaným ovocem a laskavým hadem. Vyčerpaní a hladoví po dlouhé cestě touží tito tři poutníci povečeřet ovoce stromu, ale to náhle tajemně mizí v nebesích a oni se tak nikdy nedozví, co je dobré a co zlé. Jejich soužití bude nadále provázeno nekonečnými zmatky, chaosem a absencí pravidel.“

luna plná
lupíněk / full moon

 poruchové divadlo
 ioana mona popovici
 theatre of errors

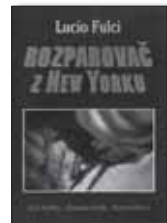
divadlo Ponec
premiéra 25 - 26 / 11 / 08 / 20 h
www.divadloponec.cz

 Představení vzniklo z prostředků za Cenu SAZKY 2007

THEATRE OF ERRORS

24.10. - 20.11.08
MEETFACTORY GALLERY
VEŠTIBŮZ 23.10 (19 HODIN)
opening on 23.10 (7 PM)
středa - neděle (15 - 20 HODIN)
wednesday - sunday (3 - 8 PM)

MEETFACTORY
KE SKLÁRNĚ 15 (PRAHA 5)
WWW.MEETFACTORY.CZ
výstavu podpořili velvyslanec
nizozemského království
a mondrián foundation.
meetfactory je podporována
grantem hlavního města Prahy.
the exhibition is supported by
the embassy of the kingdom of
the netherlands in prague and
the mondrián foundation.
meetfactory is supported by
the city of prague.

Rozparovač z New Yorku
Lo squartatore di New York
Režie Lucio Fulci, 1982, 88 min.
Levné knihy 2007

Český DVD trh již určitou dobu nabízí další články z tvorby kontroverzního italského filmaře Lucie Fulciho. Neúspěšný policejní komisař a psychiatr vyšetřují sérii brutálních vražd sexuálního maniaka zaměřeného na ženské oběti. Vraždy jsou zobrazeny ze subjektivního pohledu vraha, takže divák je společně s postavami vtažen do procesu postupného rozkrývání jeho identity. Fulci zasazuje příběh do newyorských ulic, metra, nočních podniků, erotických klubů, nevěstinců i odlehklých zákoutí, která představují svým specificky vymezeným prostředím charakteristická místa pro přítomnost vraha. Prostředí pojímá tvůrce ve dvou významech: jako vykreslení určité vrstvy zobrazované společnosti a jako noční psychedelické bludiště, které se stává útočištěm pro tajemnou postavu vraha. Newyorská metropole tak představuje pro vyšetřovatele velkoměstskou džungli, kde se ztrácí vrah a objevují jeho oběti. Některé scény buduje režisér tak, že prolíná realitu s fikcí, kdy divák ztrácí orientaci v událostech probíhajících ve snu a ve skutečnosti. Fulci je známý svým rafinovaným experimentováním s několika žánrovými rovinami, typickým tvůrčím postupem pro žánr giallo, k němuž se řadí také tento snímek. Disk je bohužel uveden v jedné ze svých cenzurovaných verzí.

Jan Švábenický

Zámek v oblacích
Hauru no ugoku shiro
Režie Hayao Miyazaki, 2004, 119 min.
Hollywood Classic Entertainment 2008

Na úvod poznámka k přeloženému názvu: jakž takž chápu, že někdy distributor změní název filmu, aby se lépe prodával. Nechápu ale, jak se mu může podařit převzít název jiného filmu stejného režiséra, v tomto případě Laputy, s podtitulem Zámek v oblacích. Navíc tu žádný zámek v oblacích není, ale objevuje se tu pohyblivý hrad, jak uvádí název anglický (Howl's Moving Castle). Nicméně je dobře, že se tento film u nás objevil. Je krásný! Miyazaki patří už pár let k animátorské špičce a jeho filmy si užije jak dítě, tak dospělý. Zámek v oblacích patří k jeho nejlepším. Tolik fantazie se na dvouhodinové ploše (která uteče až příliš rychle) jen tak nevidí. Už jen nápad s dveřmi do několika časoprostorů je geniální. Stejně tak proměna malé holčičky ve vetvou stařenu. „To jsem si nikdy neuvědomovala, že to mají staří lidé tak těžké,“ říká, když kráčí do strmého kopce na svém útěku z domova, kde ve své nové podobě nemůže zůstat. Gejzír nápadů doplňuje výborně vybraný hudební doprovod a českého distributora je nutno pochválit za skvěle padnoucí pravidlem. Pokud se dá Miyazakiho tvorba s něčím srovnat, jsou to snímky studia Pixar, nicméně kvalita těch Miyazakiho je ještě daleko vyrovnanější. Snad nám distributor poskytne i starší snímky tohoto režiséra (zatím tu vyšla jen Princezna Mononoke a Cesta do fantazie) nebo jeho letošní film Ponyo na útesech.

Jiří G. Růžička

ČESKÉ HOŽILAS KONCERTY
A FILHARMONIE HRABCE KRALOVÉ (19.11.2008)

WWW.HOZHILAS.CZ/VLTAVA

12/11-19/11

2008
Hudební
FORUM
HRABEC KRALOVÉ

V zrnku písku vidět svět

DEN POEZIE - 10. ROČNÍK
10.-23.11.2008
www.volny.cz/denpoezie
Dny české a mezinárodní poezie

Ve více než 40 městech po celé naší republice pro Vás připravily školy, knihovny, kulturní spolky a instituty i jednotlivci desítky básnických programů.

V těchto dnech tak můžete slyšet na řadě míst jak českou poezii od našich současných básníků, tak i poezii hostujících zahraničních básníků v angličtině, arabštině, berberštině, francouzštině, lužickosrbštině, maďarštině, němčině, polštině, romštině, rumunštině, španělštině a ve slovenštině.

Seznam pořadů naleznete na: www.denpoezie.cz

Projekt je realizován za podpory Ministerstva kultury ČR a Magistrátu hlavního města Prahy.
<http://www.spolecnostpoezie.cz>

XV. SEMINÁŘ RUSKÝCH FILMŮ

Hlavní organizátor
Filmový klub
Veselí nad Moravou

Spoluorganizátor:
Asociace českých
filmových klubů

VESELÍ NAD MORAVOU
14.-16.11.2008
www.kinomorava.xf.cz
tel. 724 130 770

- ★ Druhá světová válka (Osvozen I - V a další, 35 mm)
- ★ Čečenská válka (Dům bláznů, 12 a další, 35 mm)
- ★ Sto let ruské kinematografie (Projekt inženýra Prajta a další)
- ★ Jeřábí táhnu (50 let ruské Zlaté palmy)

DOPROVODNÝ PROGRAM

- ★ Absolutní divadlo Brno
- ★ Koncert R. Fedchuka a S. Ramešové
- ★ Výstava filmových plakátů (Terryho ponožky)

 RESPEKT A2

Diamanda Galás
Guilty Guilty Guilty
Mute 2008

Doby šokujících sólových vokálních vystoupení, během nichž démonický hlas Diamandy Galás svlečené do půli těla a pomazané krví pronikal tmou koncertních sálů, jsou už dávno pryč. Zpěvačka ovšem zůstává své pochmurné, transgresivní poetice věrná i v komornějším provedení. Už není tak provokativní, avšak to hlavní zůstává: nezaměnitelně expresivní vokální projev s neuvěřitelným rozsahem, dekadentní stylizace Medúzy převlečené za operní divu a témata související s láskou a smrtí, která zpracovává empaticky, ale bez jakéhokoliv sentimentu. Počínaje albem The Singer (1992), na němž se představila jen s akustickým pianem, se stala klidnější „písníčková“ alba jistou konstantou, která oproti těm experimentálnějším nepřekvapí, ale vždy potvrdí, že její styl je čistý, osobitý a prakticky nevýčerpatelný. Na nové album, patří do série záznamů koncertních nahrávek, zpěvačka vybrala sedm klasických jazzových, bluesových a countryových milostných písní, které ale pojednávají o lásce nenaplněné, tragické a destruktivní. Mezi pochmurnými příběhy v mollové tónině najdeme například známé písně Long Black Veil, Heaven Have Mercy nebo Autumn Leaves. Málokdo dokáže oslovit Smrt s takovou samozřejmostí a zároveň uvěřitelností, jak to ve svých písních činí Diamanda Galás. Jestli původní význam slova „blues“ znamenal stav tíživého smutku, ona dnes jako jedna z mála dokáže jít bez patosu až na jeho dřeň.

Karel Kouba

Radio Kebrle
Režie Zdeněk Durdil, 2007, 16 min.
Tichý syndikát 2008
kinomania.zkouknito.cz

Nekonečný komiks o baviči Fredu Brunoldovi a jeho kabaretu „pochybné pověsti a pokleslé úrovně“ Vojtěcha Maška a Džiana Babana byl inspirací ke svéráznému animovanému snímku Zdeňka Durdila. Monstrózní Fred Brunold v podání geniálně slizkého Roberta Nebřenského v něm ukazuje své začátky moderátora podivného rádia, které by nejradši poslalo důchodce pana Kebrleho „do kytce“. Škodolibý Brunold si zve do studia Kebrleho rodinné příslušníky, kteří nenechají na nebohém důchodci nit suchou. Rádio neustále odbíjí „78 let, 63 dní a 8 hodin“ Kebrleho času. Černošumorná historka zhmotňuje úzkosti bezmocného důchodce a je tak tipnou sondou o moci médií i pokusem přiblížit psychiku stáří, aniž by se mu vysmívala. Vizualně pozoruhodná animace ve své nadsázce jen umocňuje dojem fiktivního světa rádia – používá pixilaci, tedy animaci živé herecké akce. Ta se původně točila před modrým pozadím, aby se pak vytvořilo v počítači virtuální prostředí rádia na základě retro fotografií nalezených na webu. V Durdilově snímku se skvěle mísí humor komiksově dvojice Mašek + Baban se stylovým výtvarnem, umocňujícím nadsázku i výrazný retro styl příběhu. Vybočuje tak ze současné české animace podobně výrazně jako oba autoři z české komiksově scény. Snímek získal Zvláštní cenu poroty v sekci Oficiální výběr na loňském Fresh Film Festu. Radio Kebrle si můžete koupit na DVD či legálně stáhnout.

Kamila Boháčková

Genocida jako umění fugy

Laskavé bohyně Jonathana Littella

Navzdory chmurným prognózám a znepokojivým statistikám dokazujícím, jak prodej knih i obliba čtení v celoevropském měřítku klesá, dostává se nám nyní do rukou román, který se i při svých úctyhodných 903 stranách stal ve Francii knihou roku 2006. Soudě podle čtenářského ohlasu v sousedním Německu, není vůbec vyloučené, že podobné přijetí jej čeká i u nás.

ONDŘEJ KAVALÍR

Laskavé bohyně (Les Bienveillantes, 2006) jsou bezpochyby knihou, která si zaslouží pozornost. Její nečekaný čtenářský úspěch lze vysvětlit jak vděčným tématem druhé světové války a holocaustu, nahlíženými očima jednoho z aktérů, tak promyšlenou marketingovou kampaní, zdůrazňující americký původ francouzsky píšícího autora, dnes navíc údajně žijícího v Barceloně. Jenže skutečné důvody leží zřejmě ještě hlouběji – tak jako v románech Michela Houellebecqa i zde je úspěšně naplňována čtenářská touha po srozumitelném a věcném zachycení skutečnosti.

Renesance realismu

Mohutný epický rozměr *Laskavých bohyní*, který byl tak charakteristický pro klasické realisty 19. století, nemá dnes v Evropě prakticky obdoby. A pro Francii samu, kde stále ještě silně přetrvává dědictví formalistického nového románu, to platí dvojnásob. Littell tak projevuje odvahu k epické realistické dějovosti, která je ve svém základu podmíněna tradičním způsobem vyprávění. Tak jako Houellebecq i on svůj nedostatek literárního experimentu vyvažuje zájmem o podrobný a přesný popis světa. Překračuje modernistickou tradici a obloukem se vrací ke „starým mistrům“, Stendhalovi a Flaubertovi, jejichž jména v románu často připomíná.

Vliv Stendhalova střizlivého stylu se zřetelně projevuje v jasném a racionálně uměřeném jazyce románu, stendhalovské ozvuky nalezneme i v tragickém rozměru incestní lásky hlavního hrdiny k sestře Uně. Flaubertovským dědictvím je zase důkladné studium pramenů, předcházející vlastnímu psaní, ona posedlost fakty a skutečnými dokumenty, které autor nechává v textu zaznít, stejně jako míšení postav reálných i fiktivních. Littell ve svém románu projevuje obdivuhodnou znalost dobových reálií, kterou nezpochybňují ani jeho největší kritikové, vedle nevšedních historických (ale také literárních, lingvistických a hudebních) znalostí je v mnoha pasážích zřetelně cítit, že místa, která popisuje, zná z vlastní zkušenosti, ať už se jedná o Provence, Pomořansko nebo Kavkaz. Realismu historických událostí odpovídá rovněž snaha o maximální jazykovou autentičnost, spolu s němčinou v knize zazní také angličtina, chorvatština, italština nebo stará řečtina.

Povědomý hrdina

Mimo klasické realisty navazuje Littell, podobně jako o několik desetiletí dříve Günter Grass v *Plechovém bubínku*, také na tradici pikareskního románu s jeho bludným, neklidným hrdinou, putujícím groteskním světem. Pro-

Gustave Doré: Erinye v Dantově Pekle, 1861

to může být hlavní hrdina přítomen na všech důležitých místech, u téměř všech významných událostí v letech 1941–45. Čtenáři tak nabízejí dostatečně zasvěcený pohled zevnitř na ukrajinské a krymské tažení Wehrmachtu, na obležení Stalingradu, na bombardování Německa, masové vraždění Židů a totální válku, a jeho příběh se završuje v obleženém Berlíně.

Samotná postava hlavního hrdiny a zároveň vypravěče, dr. Maximiliena Aue, ovšem patří k nejproblematičtější částem knihy, jelikož se až příliš blíží známému stereotypu kultivovaného a vzdělaného nacistického důstojníka. Littell svého hrdinu, hleďte absolutně, milujícího Bacha, Platóna a Rameaua, vybavil podrobným životopisem, který sice obsahuje některé nečekané momenty, ovšem nikdy úplně nedokáže přebít pachutí lehké vykonstruovanosti, což se ovšem vztahuje i na některé další postavy románu, jež vzbuzují dojem, jako bychom už je někde – v jiné knize či filmu – potkali. Nicméně je třeba přiznat, že z hlediska vyprávěcí perspektivy v první osobě funguje taková postava zcela uspokojivě, jako vysoce vnímavý, ale vnitřně nezúčastněný svědek a pozorovatel, který pečlivě registruje všechny detaily situací, jimiž prochází.

Útroby nacismu

Právě schopnost vidět, evokovat a popsat patří k Littellovým silným stránkám; díky ní se *Laskavé bohyně*, tak jako každý dobrý román, stávají účinným nástrojem poznání. Tento pohled dokáže pronikavě rozlišovat a vystihnout podstatné momenty i veškeré rozpory, proto nacismus v autorově podání není jednoduše masou, symbolem zla, podobně jako dnes například islám, ale vystupuje před našima očima v mnohem neuchopitelnější a komplexnější podobě se všemi vnitřními konflikty a protirečením. Poznáváme tak technologii a především administrativu vraždění, kterou Littell jako bývalý humanitární pracovník zažil na vlastní kůži a již na příkladu nacismu zachycuje ve vývoji od prvotních neohrabaných improvizací až po systematickosti holocaustu.

Jedním z nejsilnějších momentů románu je popis vzájemné rivality dvou německých táborů, hospodářsko-vojenského a politicko-policejního, zosobněných Speerem a Himmlerem, kdy se technokratické myšlení střetává s myšlením ideologickým a ve své konkrétní podobě jde o to, zda je lepší Židy v době hrozící porážky a nedostatku pracovních sil využít v průmyslu, nebo rovnou vyhladit. Littell, dobře poučený nejnovějšími

historickými studii, odkrývá i dlouhá léta zastírané skutečnosti na straně Spojenců – jako je pogrom ve Lvově, iniciovaný Němci, ale ochotně vykonaný Ukrajinci, nebo zvěrstva ustupující Rudé armády.

Dr. Aue, jak ho poznáváme na počátku románu, je vyprázdněný, unavený člověk, výrobce krajek, spořádaně žijící pod falešnou identitou v poválečné Francii. Svůj příběh začne psát z důvodů jakéhosi nutkání, snad pod vlivem oněch laskavých bohyní, kterými jsou – ironicky – míněny usmířené Erinye, bohyně msty za mrtvé. Tím se otevírá i završuje možná nejhlubší téma románu, téma kontinuity, možnosti přežití v době, jejíž tragédie spočívala v nevyhnutelnosti být na jedné nebo na druhé straně, ale nikdy mimo konflikt. „Válka svým způsobem neskončí nikdy, nebo spíš skončí, až bude poslední dítě narozené posledního dne bojů v pořádku pohřbeno, a i pak bude pokračovat v jeho dětech a pak v jejich dětech, až se nakonec tohle dědictví zřede, vzpomínky se roztrpí a bolest zeslábně, přestože v tu dobu už to všechno všem dávno vymizí z paměti a zapadne mezi dávné příběhy, které se nehodí ani na strašení dětí, tím méně dětí těch mrtvých a těch, kteří by jimi bývali chtěli být, myslím mrtvými.“

Autor je kritik, dramaturg a redaktor nakladatelství Labyrint.

Jonathan Littell: Laskavé bohyně.

Přeložila Michala Marková. Odeon, Praha 2008, 868 stran.

RYCHLÁ AKCE

Předplaťte si A2 během několika vteřin!

objednávka přes SMS / platba převodem / ve středu A2 ve schránce

Zvolte si druh (kód) předplatného a zašlete SMS ve tvaru

ADVA KOD JMENO PRIJMENI ULICE CP MESTO PSC na číslo 903 09 08

Obratem obdržíte potvrzující sms s informací o platbě převodem.

(Příklad: komplet roční má kód K3, zpráva tedy bude znít)
ADVA K3 JOZKA LIPNIK NA ZTRACENCE 5 PRAHA 1 1000)

TYP PŘEDPLATNÉHO	CENA A KÓD				
	noviny do schránky	elektronické noviny a archiv	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
KOMPLET	■	■	312 Kč K1	611 Kč K2	1196 Kč K3
KOMPLET STUDENT	■	■	221 Kč S1	429 Kč S2	832 Kč S3
TIŠTĚNÉ	■		280 Kč T1	520 Kč T2	988 Kč T3
ELEKTRONICKÉ		■	195 Kč E1	364 Kč E2	650 Kč E3
SPONZORSKÉ			(roční) stříbrné 2600 Kč M1 / zlaté 5200 Kč M2 / platinové 10400 Kč M3		

DALŠÍ MOŽNOSTI OBJEDNÁNÍ

internet tydenikA2.cz
e-mail send@send.cz
telefon 225 985 225
fax 225 341 425
písemně – viz kupon
na s. 2

**Knihy
z nakladatelství
Mladá fronta
nebo Akropolis
pro prvních
300 SMS
předplatitelů**

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND.
Provozovatelem SMS systému je Agmo cz, s.r.o, cena SMS
je 8 Kč vč. DPH. Tel. 234 718 555, e-mail distribuce@tydenikA2.cz

MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTFREUND

ovšem

Premiér Mirek Topolánek nedávno v rozhovoru pro týdeník Respekt řekl: „Kdybychom žili v normálním státě a Jiří Čunek nebyl předseda lidovců a vláda nebyla závislá na hlasech přeběhlíků, tak Jiří Čunek přece musel odejít. Řekl jsem to mnohokrát.“ Po přečtení těchto slov se mi ulevilo. Ještě že v normálním státě nejdeme. Kdybychom totiž žili v normálním státě, musel by odejít nejen Jiří Čunek, ale možná že by rezignovala většina politiků – třeba po odhalení spisů, jako byla „Kubiceho zpráva“ nebo „Krakatice“. Nakonec by se na české politické scéně méně vyhrožovalo, střílelo a vedle současných veřejných činitelů by se neprosadili ani takoví lidé jako Dalík nebo Kočka. Hezké sny, realita je ale jiná. Bůh ví proč. Třeba by se pak lidé méně báli a více by politikům mluvili do jejich řemesla. Jenže na prostý lid musí být přísnost. „Lidé, kteří se nechtějí řídit poučením, musejí být přinuceni k řádu železnou metlou,“ říkávalo se už za starého Rakouska. Ještě že jsem si to připomněl díky moudrým předkům a předsedovi vlády.

Jaroslav Fiala

Jedním z nových a významných prvků volební kampaně Baracka Obamy bylo vytvoření „armády“ dárců a příznivců, spojených internetem. Čítá 3,1 milionu přispěvatelů. Obama za ně vděčí především Joeovi Trippimu, který už v roce 2004 organizoval podobný sbor pro tehdejšího prezidentského kandidáta demokratů Howarda Deana. Poté, co byl Obama zvolen, se přirozeně naskytá otázka, co s touto „armádou“ bude vítězný kandidát podnikat dál. Podle Trippiho by Obama měl tuto síť použít jako nátlakovou skupinu proti oponentům svých plánů. O milionu nejaktivnějších přívrženců má Obamův štáb k dispozici užitečná data – například směrovací čísla adres, takže ví, ve kterém volebním obvodu tito lidé bydlí. Může je tedy během několika hodin, navíc prakticky bez velkých nákladů, aktivovat. Štáb také ví, jakým otázkám dávají v každém obvodu tito sympatizanti přednost – kde preferují životní prostředí, kde zdravotní péči, kde usilují o reformu vlády. Žijí po celých Spojených státech, takže jejich potenciální vliv je nemalý. Obama přislíbil „průhledný a propojený Bílý dům“. Internetová „armáda“ tak bude moci působit oběma směry – směrem k Bílému domu i od něj.

Štěpán Steiger

Po mediální ofenzivě, kterou schytala Rada Českého rozhlasu a jeho programový ředitel Richard Medek kvůli postoji k rádiu Wave, se většina radních kamsi zašla a zjevně čekají, až vše vyšumí. Minulý týden svolala raději neveřejné setkání (dala tím jasně najevo, jak si vysvětluje slovo „veřejnoprávní“), maximálně celou situaci glosovala jako „absurdní“ (Jaklová). Jediný Medek se odvážil vystoupit, i když na málo sledované zpravodajské televizi Z1. Tady vysvětlil, že Rada skutečně pochybila, ale zejména tím, že vycházela z chybné analýzy. Jinak prý bylo vše v pořádku. I tady však prokázal, že hudbě příliš nerozumí, když prohlásil, že veřejnoprávní rozhlas nemůže provozovat několik hudebních rádií pro různé věkové skupiny. Hudba podle věku? Dechovku dědovi, Gotta mámě a tátovi a Chinaski dětem? Nechci Medkovi upírat jeho vkus a vizi rádia pro mladé. Dovedu si představit stanici třeba seskládanou z mládežnických pořadů různých jiných stanic, doplněnou dramatickou tvorbou z archivu: vysokokapacitní digitální vysílání k podobným experimentům přímo vybízí. Neměl by však na úkor svého experimentu zničit jedno z mála rádií, které hraje jinak a rozšiřuje tím posluchačům kulturní rozhled!

Jiří G. Růžička

Politikův problém. Co dělat, když komise odborníků, na něž se musíte (i chcete) při rozhodování spolehnout, neplní vaše představy příliš okatě? Jedna nedávno doporučila V. Jehličkovi ocenit J. Kaplického. Ministr to provedl. V tisku mu bylo okamžitě vyčítáno, že oceňuje někoho, komu sebral šanci na tvůrčí projev. Nevím, co měl v případě tohoto návrhu svých odborníků (jimž slávu) dělat. Dát cenu M. Smolákovi nebo M. Knížákovi, aby se v novinách „profláko“, že ji měl přece dostat Kaplický? Komise tedy morálně zvítězila a novináři také. Jiná komise ministru pomáhala vybrat ředitele České filharmonie, respektive mu naznačila, že žádný z kandidátů není pro funkci vhodný. Ministr teď už neváhal a rozhodl sám. Zvolil V. Darjanina, o němž se v roce 2005 diskutovalo jako o možném ministru kultury – a tehdy se zvedla vlna překvapení a nevole. Komise se od výběru distancuje. Ano. Nakonec všechny problémy vyřeší (kdo jiný) P. Bém. Ten už dávno zjistil, jak s komisemi a sbory pracovat. Hlavní je dosáhnout toho (zmatkem, počtem komisařů, nejasností regulí), aby po skončení schůze sama porota nevěděla, na čem se shodla. Pak jsou spokojení odborníci, choťobnice, klarinetisté i politici.

Karel Brávek